

TARSUS ÜNİVERSİTESİ
UYGULAMALI BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF APPLIED SCIENCE FACULTY

Sahibi / Owner

Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Adına / On Behalf of Tarsus University Journal of Applied Science Faculty

Dekan V. Prof. Dr. Mehmet İNCE
mince@tarsus.edu.tr

Editör / Editor

Doç. Dr. Sinem EYÜBOĞLU
sinemeyuboglu@tarsus.edu.tr

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Egemen İPEK
egemenipek@tarsus.edu.tr

Yabancı Dil Editörleri / Foreign Language Editors

Doç. Dr. Saffet AKDAĞ
saffetakdag@tarsus.edu.tr

Öğretim Görevlisi Dr. Serkan ALKAN
serkanalkan@tarsus.edu.tr

Sekreteryaya / Secretariat

Arş. Gör. Şura ALAN
suraalan@tarsus.edu.tr

Arş. Gör. Damlanur ARI
damlanurari@tarsus.edu.tr

Arş. Gör. Dilan ÖZDEMİR
dilanozdemir@tarsus.edu.tr

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet İNCE
Tarsus Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep
HATUNOĞLU
Tarsus Üniversitesi

Prof. Dr. A. Perea y
MONSUWÉ
Maastricht University
a.perea@maastricht
university.nl

Prof. Dr. José-Ignacio
ANTÓN,
University of Salamanca
janton@usal.es

Prof. Dr. Jan FİDRMUC
Université de Lille

Doç. Dr. Sezen
BOZYİĞİT
Tarsus Üniversitesi

Doç. Dr. Kemal
EYÜBOĞLU
Tarsus Üniversitesi

Doç Dr. Kalender Özcan
ATILGAN
Mersin Üniversitesi

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr.	Avdhesh JHA	Entrepreneurship Development Institute of India, India
Prof. Dr.	Biagio SIMONETTI	Università degli Studi del Sannio, Italy
Prof. Dr.	Burhan ÇİL	İstanbul Gelişim Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Charles GRANT	Brunel University, United Kingdom
Prof. Dr.	Ganite KURT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Hasan GÜL	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Turkey
Prof. Dr.	Hasan Kürşat GÜLEŞ	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Jignasu YAGNIK	Entrepreneurship Development Institute of India, India
Prof. Dr.	Juan Carlos Muñoz MORA	Universidad EAFIT, Colombia
Prof. Dr.	Kertész Krisztián ANDRÁS	The National University of Public Service, Hungary
Prof. Dr.	Onur ÖZSOY	SoLBridge International School of Business, Republic of Korea
Prof. Dr.	Rabia ÖZPEYNİRCİ	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Selen DOĞAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Turhan KORKMAZ	Mersin Üniversitesi, Turkey
Prof. Dr.	Utku UTKULU	Dokuz Eylül Üniversitesi, Turkey
Asst. Prof. Dr.	Azamat MAKSUDUNOV	Turkish Manas University, Kyrgyzstan
Asst. Prof. Dr.	Elmira FAIZOVA	Dulati Taraz State University, Kazakhstan

İletişim / Contact

ubfdergisi@tarsus.edu.tr
<http://ubfdergisi.tarsus.edu.tr/tr>

*Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi aşağıdaki indeksler tarafından taranmaktadır.
Tarsus University Journal of The Applied Sciences is indexed by the following indexing services*

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Directory of
Research Journal
Indexing

ASOS
indeks

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİNİN HİZMETTE YERELLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Assessment of Migration Management in Turkey in the Context of Subsidiarity

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 69-85

Simge DAĞIDIR

ŞÜPHECİLİK, İNKÂRCILIK VE EKO-FAŞİZM: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM POLİTİKALARININ KÂBUSU ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Skepticism, Denialism, and Eco-Fascism: A Comparative Essay on the Nightmare of Climate Change

Adaptation Policies

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 86-100

Halil KANADIKIRIK

ŞEHİR LOJİSTİĞİ ÜZERİNE YAPILAN SİMÜLASYON ÇALIŞMALARINA YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

A Bibliometric Analysis of Simulation Studies on Urban Logistics

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 101-117

Yasin GÜLTEKİN, Mehmet KARADAĞ

İHRACAT PERFORMANSI: VOSVIEWER İLE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Export Performance: A Bibliometric Analysis Using VOSviewer

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 118-133

Ata KAHVECİ

TÜKENMİŞLİĞİN İŞTEN AYRILMA NİYETİNE ETKİSİNDE İŞ YAŞAM DENGESİNİN ARACI ROLÜ: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ

The Mediating Role Of Work-Life Balance In The Effect Of Burnout On Intention To Quit: The Case Of Istanbul Metropolitan Municipality Employees

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 134-148

Emine ATALAY, Birsen YENER AYDIN, Emine GÜNDOĞMUŞ, Fatma Zehra YILDIZ

**INVESTGATION OF INCONTINENCE AND PROLAPSE KNOWLEDGE LEVELS
OF HEALTHCARE STUDENTS**

*Sağlık Alanında Eğitim Gören niversite ğrencilerinin İnkontinans Ve Prolaps Bilgi Düzeylerinin
Araştırılması*

Araştırma Makalesi/Research

Sayfa: 149-156

Cansu şAHBAZ PİRİNÇÇİ, Emine CİHAN, Muhammed ARCA

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİNİN HİZMETTE YERELLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Simge DAĞIDIR¹

■ Özet

Göç, insanların ekonomik, siyasi, kültürel, savaş ve eğitim gibi çeşitli nedenlerle coğrafi olarak yer değiştirmeleri sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Merkezi hükümetler göç konusunda ülkedeki en yetkili kurum olarak bilinmektedir. Yerel anlamda ise merkezi örgütlenme ile uyumlu yerel yönetimler göç yönetiminden sorumlu kurum olarak bilinmektedir. Göçmen, mülteci, şartlı mülteci ve geçici korumaya sahip yabancılarla ikincil koruma statüsündeki yabancıların sosyal hayata uyumu, istihdam durumu, eğitim, sağlık ve kültürel kamu hizmetlerinin sunulması hususunda vatandaşa en yakın birim olan yerel yönetimler göç yönetiminde hizmet ifasında bulunmaktadır. Araştırmada, Türkiye'de hizmette yerellik bağlamında hizmet veren yerel yönetimlerin göç yönetiminde rolünün ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tekniğiyle mevzuat incelenmiş, kurumsal yapılanma ele alınmış ve mevzuatın alanda uygulanması açısından bulgular betimsel anlamda ifade edilmiştir. Araştırma, göçe ilişkin temel düzenlemeleri içeren kanun ve yönetmeliklerle sınırlı tutulmuştur. Araştırma sonucunda, yasal anlamda mevzuat özelinde gereksinim duyulan düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı; ancak hizmette yerellik anlamında gerek yasal anlamda gerek hizmet bakımından yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarına yönelik bir düzenlemenin yapılmadığı görülmüştür. Gerek yasal düzenlemelerin yapılması gerekse mali açıdan lüzum bulunan tedbirlerin alınması halinde yerel yönetimlerin göç yönetimi konusundaki etkinliğinin artacağı hususuna dair değerlendirmelere ve tespitlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hizmette Yerellik İlkesi, Türkiye'de Göç Yönetimi, Yerel Yönetimler

Assessment of Migration Management in Turkey in the Context of Subsidiarity

■ Abstract

Migration is a phenomenon that occurs displacement of people for various reasons such as economic, political, cultural, war and education. Central governments are known as the most authoritative institution in the country on immigration. Consequently, local governments that are compatible with the organization at the central level are known as the institution responsible for migration management. Local governments, which are the closest units to the citizens in terms of adaptation of Immigrant, refugee, conditional refugee and foreigners with temporary protection and foreigners under secondary protection status to social life, employment status, education, health and cultural public services, provide services. In the research, it is aimed to reveal the role of local governments, which provide service in the context of locality in service in Türkiye, in migration management. In this context, the legislation was examined by the document review method, the institutional structure was discussed, the findings were expressed descriptively as the implementation of the legislation in the field. The research is limited to laws and regulations that include basic regulations on immigration. Consequently the research, it was determined that the necessary regulations were tried to be made in the legal sense; however, there is no regulation regarding the duties and responsibilities of local governments as subsidiarity, both legally and as service. Qualitative research method has been used in the article, and evaluations and determinations regarding the issue that the efficiency of local governments in migration management be increasing to if legal arrangements are made and necessary measures are taken financially.

Keywords: Principle of Subsidiarity, Migration Management in Turkey, Local Governments

¹ Doktora Öğrencisi, Tarsus Üniversitesi, simgekayadagidir@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3035-0987.

GİRİŞ

Göç, insanoğlunun varlığı kadar eskiye götürülebilecek bir olgudur. Türkiye sahip olduğu coğrafi konumu gereği göç ile sürekli karşı karşıya kalma özelliğine sahiptir. Özellikle 21. yüzyılda ulaşım ve haberleşme gibi olanakların artışı, göç hususunda da hareketliliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Göç hareketleri belirli esaslar üzerinden sınıflandırılmaktadır. İrade esasına göre göçler: gönüllü ve zorunlu göç. Yoğunluk esasına göre göçler: bireysel ve kitlesel göçler. Ülke sınırları esasına göre yapılan iç ve dış göçler: Yerleşme süreleri esasına göre göçler geçici ve sürekli göç (Çağlar, 2018:34). Yasallık esasına göre düzenli ve düzensiz göç şeklinde türlere ayrılmaktadır (Şemşit, 2018:281). Göç türleri tanımlanırken göçün bir özelliği ön plana çıkarılarak göç türleri açıklanmaya çalışılmaktadır (Benson ve O’reilly, 2016: 26).

2013 yılında çıkarılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu göç sonucunda Türkiye’ye giriş yapan yabancıları farklı şekillerde tanımlamaktadır. Bu tanımlamalara göre; vatansız, hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi anlamına gelirken; mülteci, Avrupa’da gelişen olaylar nedeniyle “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye” statü belirleme işlemi sonucunda verilen statüyü ifade etmek için kullanılır. Şartlı mülteci ise Avrupa Ülkeleri dışında gelişen olaylar nedeniyle “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü, geçici koruma ise ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıları ifade etmektedir (Resmî Gazete, 2013: 6458).

2011 Suriye İç Savaşı sonrasında Türkiye’ye yönelen kitlesel göç neticesinde Türkiye Cumhuriyeti, Suriyeli göçmenleri geçici koruma kapsamına almıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, geçici koruma kapsamındaki yabancıların Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmektedir (Resmî Gazete, 2013: 6458). Bu doğrultuda Geçici Koruma Yönetmeliği 2019 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Suriyeli göçmenleri, “misafir” sıfatıyla isimlendirmiştir (Efe v.d., 2022: 79).

Adrese dayalı yapılan nüfus kayıt sistemine göre hesaplamada toplam nüfus içerisinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile yabancı uyruklu kişiler yer alırken geçici koruma kapsamında yer alan Suriyeli sığınmacılar bu veriye dâhil edilmemektedir (Efe v.d, 2022:80). Dolayısıyla kent nüfusuna dâhil edilmeyen geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar hizmet sunumu noktasında yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden doğrudan veya dolaylı yollarla faydalanmaktadır.

Türü ne olursa olsun ortaya çıkan sonuçlar açısından göç, idare edilmesi ve dolayısıyla etkin bir şekilde yönetilmesi gereken bir olgudur. Yaşanan göç sonucunda ülke içinde kaynak dağılımı, eğitim, istihdam, sosyal ve kültürel uyum gibi birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Yabancıların uyumu ve göç edilen ülkedeki hakların korunması bağlamında kurumsal yapılanmalar göç yönetiminde temel aktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç sürecinin yönetilmesi de ülkeler açısından önemli hale gelmektedir. Merkezi ve yerel düzeyde örgütlenen yönetimler göç konusunda örgütlü bir çalışma yürüterek göç hareketlerini kontrol altında tutmaya çalışmaktadır.

Merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin ortak bir yaklaşımla çözmeye çalıştığı göç sorunları kent düzeyinde ortaya çıkan bazı sorunlarla yerel yönetimleri karşı karşıya bırakmaktadır. Öncelikle yerel yönetimler açısından kamu hizmeti yükü artmaktadır. Barınma, eğitim, sağlık ve ekonomi gibi temel gereksinimlerin karşılanması noktasında yerel yönetimler üzerinde baskı artmaktadır (Akman, 2018: 456). Ortaya çıkan göç sonucunda merkezi yönetimler kadar yerel yönetimlerin de göçten ciddi anlamda etkilendiği görülmektedir (Karaoğlan, 2022:27).

Türkiye'nin özellikle 2000'li yıllar sonrasında karşı karşıya kaldığı kitlesel göç hareketleri birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bulunduğu coğrafi konum nedeniyle göç olgusu Türkiye için varlığını daima hatırlatan bir konu olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla bu durum ülke yönetimi ve daha özel anlamda da yerel yönetimlerce idare edilmesi gereken sorun alanlarını barındırmaktadır. Halka en yakın yönetim birimi olarak kabul edilen yerel yönetimler kamu hizmetlerinin yürütülmesinde "hizmette yerellik" ilkesi gereği kamu hizmetini yürütmesi en etkili ve sorumlu kurum olarak görülmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre yerel yönetimlere ilişkin "Genel Müdürlük, görevleriyle ilgili konularda ... yerel yönetimler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir" ifadesi yer almaktadır. Ancak iş birliği ve koordinasyonun sağlanması konusunda yerel yönetimler işlev, yetki, görev ve kaynak bakımından arka planda kalmaktadır (Ateş, 2020: 25).

Bu kapsamda çalışmada, güncelliğini sürekli koruyan göç hareketleri sonucunda yerel yönetimler için hizmet ifasında önemli olan ve hizmette yerellik ilkesi gereği ortaya çıkan hususların ele alınması amaçlanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye'de uygulanan göç yönetimi; merkezi idare ve yerel yönetimler ayrımı temelinde ele alınmış, ikinci bölümde yerel yönetimlerin temel ilkelerinden kabul edilen hizmette yerellik ilkesinin kavramsal temelleri üzerinde durulmuş ve son olarak hizmette yerellik ilkesi bağlamında Türkiye'nin göç yönetimi değerlendirilmeye çalışılmış ve buna bağlı olarak da çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

1. TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ

Göç yönetimi, en yalın haliyle “uluslararası arenada gerçekleşen göç süreçleri üzerinde devletlerin kontrolleri ve bu kontrolün sağlanması amacıyla yürüttükleri politikalar” şeklinde ifade edilebilir. Göç yönetimi; ülke sınırları içerisinde yabancıların giriş-çıkışları, ülkedeki durumları, mülteci haklarını ve göçmenlere sağlanan koruma konularını kapsamaktadır (Ünal ve Gedik, 2022:56). Göçün yönetimi, göçmen, sığınmacı ve geçici koruma statüsünde yer alanların ülkeye girmesinden önceki çeşitli uygulama ve kanuni düzenlemelerle başlar. Göç hareketlerine yönelik önlemler ve kontroller de göç yönetimi içerisinde ele alınmaktadır. Öte yandan göç yönetimi süreci yabancıların toplum içindeki ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal uyumun sağlanması konularını da kapsayan oldukça geniş bir süreçtir (Kabakuşak, 2014: 6).

Türkiye’nin göç politikaları genel olarak üç döneme ayrılarak ele alınmaktadır. Bunlar; 1923-1950 arası yılları kapsayan ulus-devlet anlayışının inşa edildiği ve daha çok dini kaynaklı mübadele göçlerinin yaşandığı dönem; 1950-1980 arası ekonomik nedenlerle göç hareketliliklerinin başladığı dönem; 1980’den sonraki zaman ise insan hakları ve uluslararası göç hareketliliklerinin arttığı ve geliştiği Türkiye’nin de aktif olarak hem göç verip hem de göç aldığı dönemdir (Aksoy, 2012: 297). Başlangıçta daha küçük çaplı olan göçler zamanla daha büyük ölçekte meydana gelmiştir. Bu durum mevcut göç yönetim sürecinin yeniden gözden geçirilmesine ve daha kapsamlı bir göç yönetiminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca son aşamada göçe ilişkin bakış açısı ve uluslararası aktörlerin etkisiyle Türkiye’nin göç yönetimi uluslararası anlamda entegrasyon temelinde ilerlemektedir. Diğer ülkelerle yapılan anlaşmalara uyum sağlanması yoluyla daha çok insan haklarına dayalı ve ülke çıkarlarının da gözetilmeye çalışıldığı göç hareketleri Türkiye tarafından benimsenmeye çalışılmaktadır.

Küresel çapta göç olgusu I. ve II. Dünya Savaşlarından sonra ülkeler için yönetilmesi gereken unsurlardan biri olmuştur. Ulus-devletlerin ortaya çıkışı ve göç hareketlerinin kontrol edilmesi gerekliliği XX. yüzyılda gerçekleşen olaylar neticesinde ülkeleri göçü idare etme konusunda teşvik edici olmuştur. Ulus-devletler ile ortaya çıkan vatandaşlık kimliği beraberinde yabancı kimliğini ve vatandaş-göçmen ayrımlarını da beraberinde getirmiştir. Vize, pasaport gibi göçün kontrol mekanizmaları da yine bu dönemin ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015:30).

1980’li yıllar sonrasında Ortadoğu ülkelerinde ortaya çıkan siyasi çatışmalar ve özellikle Suriye İç Savaşı neticesinde meydana gelen Arap Baharı yoğun göç hareketlerinin Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine yönelmesine neden olmuştur. Göç hareketlerinden doğrudan etkilenen Türkiye, komşu ülkeleri başta olmak üzere siyasi karışıklık yaşayan ülkelere yoğun göçler almaya başlamıştır. Bu durum göç hareketlerinin yönetilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmış ve zaman içinde kurumsal ve hizmet anlamında ihtiyaçları olduğunu gözler önüne sermiştir. En büyük ölçekli göç hareketi ile Suriye Savaşı sonrası karşılaşan Türkiye, meydana gelen göçün yönetimi hususunda hem ülke içinde hem de uluslararası anlamda Avrupa ülkeleriyle çeşitli entegrasyon çalışmalarına başlamıştır. Hukuksal altyapı

yetersizliği ve kurumsal anlamda ihtiyaçların ortaya çıkışıyla bu sorunlara cevap vermek amacıyla göç yönetiminde değişiklikler yapılarak göç yönetim süreci yeniden düzenlenmeye başlamıştır.

Türkiye’de iç ve dış göç olmak üzere iki tip göç türünün örneklerine de sık rastlanmaktadır. Bu çalışmada göç yönetimi olarak, Türkiye’nin diğer ülkelerle ilişkisini gerektiren dış göçler ele alınmaktadır. Sanayileşme, eğitim gibi daha çok ekonomik nedenlerle ülke içinde dinamik olan iç göç ve özellikle 2011 Suriye iç savaşı gibi siyasi nedenlerle meydana gelen dış göçler Türkiye’nin göç yönetimi için çözülmesi gereken göç hareketlerini beraberinde getirmiştir. Dış göç temelinde düşünüldüğünde kaynak, hedef veya transit ülke konumunda olan Türkiye için yabancılara yönelik uygulanacak faaliyetleri ve bu göç hareketinin kontrolünü içermesi bakımından göçlerin kontrolü devlet idaresi için önemli konuların başında gelmektedir. Gerek karşılıklı anlaşmalar ve gerek uluslararası konuları gündeme getirmesi açısından dış göçlerin yönetilmesi daha karmaşık bir düzlemde meydana gelmektedir. Dolayısıyla merkezi ve yerel düzeyde göç yönetiminin bu konuda bütünleşik bir politika çerçevesinde görev ve yetki bölüşümüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkeler arası gerçekleşen göçlerde fiziksel ve ekonomik kaynak ihtiyacının yanı sıra sığınma hareketleri sonucu ortaya çıkan sosyal ve kültürel problemler de meydana gelmektedir. Sığınmacıların ülkeye girişi, vize ve ikametleri, çalışma izni ve vatandaşlığa erişim gibi egemenlik alanıyla ilgili olan hususlarda merkezi yönetim söz sahibidir. Öte yandan ortaya çıkan göçün sosyal ve kültürel etkileriyle entegrasyon, kültürel, sosyal, eğitim ve iş hayatına giriş gibi meselelerde yerel yönetimler görev almaktadır (Akman, 2018; Daoudov, 2015:4).

1.1. Merkezi Düzeyde Göç Yönetimi

Türkiye’de göç yönetimi konusunda ilk olarak merkezi yönetim ve onun tarafından görevlendirilen organlar dikkat çekmektedir. Kanuni boyut başta olmak üzere güvenlik, sağlık ve eğitim gibi temel hizmet alanlarına yönelik belirlenen usuller merkezi yönetimin görevlendirdiği organlar eliyle göçmen, sığınmacı ve ikincil koruma statüsündekiler için uygulanmaktadır. Yerel yönetimlerin özellikle sosyal belediyeçilik kapsamında yürüttüğü hizmetler ve sivil toplum kuruluşları eliyle yürütülen hizmet alanları dışında göç yönetimi konusunda sorumluluk merkezi yönetime aittir. Merkezi yönetim, aktif kararlar alarak ülke genelinde örgütlenmiş organlar eliyle hizmet yürütmektedir.

1.1.1. Göçe İlişkin Kurumsal Yapılanma

Türkiye’nin idari teşkilatı kapsamında göç yönetimi ile ilgili merkezi idare bünyesinde görevli çeşitli idareler bulunmaktadır. Göç konusunda en yetkili kurum olarak İçişleri Bakanlığı ve ona bağlı olarak çalışan idareler merkezi yönetimin göçe ilişkin hizmetlerini yürütmektedir. İçişleri Bakanlığı’nın yanı sıra; Sağlık Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın da göçün yönetimi ve göç edenlerin sevk ve idaresine ilişkin yetki ve görevleri bulunmaktadır. Bu idarelere aşağıdaki başlıklarda yer verilmiştir.

1.1.1.1. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı’na bağlı olan Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak kurulan Göç Sağlığı Daire Başkanlığı göç sağlığına ilişkin hizmetleri Sağlık Bakanlığı adına yürütmektedir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı tarafından uygun görülen yerleşim yerlerinde sivil toplum kuruluşları tarafından gönüllülük esasına göre ücretsiz sağlık hizmeti sunulmaktadır (Küçük, 2019: 478). Kitlesele olarak büyük bçr göç dalgasına neden olan Suriye kaynaklı göçler sonucunda ihtiyaç duyulan sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı tarafından ifa edilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli göçmenler geçici koruma altına alınmış ve geçici koruma merkezlerinin sağlık için uygun hale getirilmesi, bu alanlarda sağlık hizmeti sunan merkezlerin denetlenmesi Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (Türk Tabipler Birliği, 2016: 79).

1.1.1.2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma başvuru sahibi yabancılarla uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılar için çalışma izni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmektedir. Ayrıca Göç İdaresi Başkanlığı tarafından verilen kimlik belgeleri de çalışma izni yerine geçmektedir (Koca, 2016: 51).

1.1.1.3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı olan Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı tarafından geçici koruma statüsüne sahip yabancılar için psikososyal destek temelli faaliyetler yürütülmektedir. Psikososyal faaliyetlerin uygulanması ve takibi de daire başkanlığı tarafından yapılmaktadır (<https://www.aile.gov.tr/>).

1.1.1.4. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, göç yönetimi konusunda merkezi düzeyde en yetkili kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bakanlığın görev alanları arasında sayılan “göç politikaları oluşturma” ve “etkili sınır yönetimi ve güvenliği” konuları göç yönetimi hususunda bu bakanlığa önemli hizmetler yüklemektedir. Ayrıca yabancıların nüfus ve vatandaşlık hizmetleri de bu Bakanlığın görev alanına girmektedir (İçduygu ve Aksel, 2012: 45). Öte yandan genel mahiyette göç ile ilgili olan ve diğer idarelerce tespit edilen uygulamalar yine bu bakanlığın hiyerarşik astı durumunda olan valilikler eliyle tatbik edilmektedir. Bu bakımdan İçişleri Bakanlığı’nın genel ve özel anlamda göç politikasının belirlenmesi ve uygulanması ile izlenmesinde önemli bir fonksiyonunun olduğu görülmektedir.

1.1.1.5. Göç Kurulu

2018 öncesinde Göç Politikaları Kurulu olarak adlandırılan kurulun adı, 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle “Göç Kurulu” olarak değiştirilmiştir. Düzenlemede yer alan tanıma göre “Göç Kurulu; Türkiye'nin yabancılarla ilgili göç stratejilerini belirlemek, koordinasyonunu ve uygulanmasını takip etmekle görevli olup İçişleri Bakanının başkanlığında, İçişleri Bakanlığınca belirlenecek bakanlık kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşur. Kurul, İçişleri Bakanının çağrısı

üzerine toplanır.” (RG, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 13 Eylül 2018: Sayı 17) şeklinde tanımlanmıştır.

1.1.1.6. Göç İdaresi Başkanlığı

2013 yılında yürürlüğe konulan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun tatbiki ile teşekkül ettirilen Göç İdaresi Başkanlığı, göçe ilişkin eksikliği bilinen kurumsal yapılanma ihtiyacını karşılamak ve bütünleşik bir göç politikasının merkezi ve yerel düzeyde örgütlenmesi sonucunda uygulanması amacıyla kurulmuştur. Uzun yıllar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olarak adlandırılan kurum İçişleri Bakanlığı'na bağlı bulunmakta olup taşra ofisleriyle göçe ilişkin, kabul, geri gönderme, yerleştirme gibi konularda hizmet vermektedir. Genel hatlarıyla bakıldığında göç konusunda politika belirlemek, mevzuat gelişimini ve stratejilerin uygulanmasını sağlamak başlıca görevleri arasında sayılmaktadır (Baykal ve Yılmaz, 2020: 645).

Göç İdaresi Başkanlığı; Yabancılar Genel Müdürlüğü, Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğü, Düzensiz Göçle Mücadele ve Sınır Dışı İşleri Genel Müdürlüğü, Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden oluşan bir merkezi teşkilat yapısına sahiptir. Ayrıca Başkanlık, merkezi düzey ile uyumlu taşra ve yurt dışı teşkilatlarıyla da örgütlenmiştir (Tamer, 2019: 4705).

1.2. Yerel Düzeyde Göç Yönetimi

Yoğun göç dalgasının yaşandığı 2011 Suriye Savaşı sonrası Türkiye'ye gelen geçici koruma altında sayılan yabancılar için özellikle sınır kentlerinde barınma ve beslenme gibi gereksinimlerin karşılanmasına yönelik hizmetler yerel yönetimlerle eliyle sağlanmaya başlamıştır (Akman, 2018: 457-458).

Türkiye'de göç yönetiminin merkezi ölçekte yapılanmasına ek olarak göçle etkileşim içinde bulunan yerel yönetim birimlerinin göçe ilişkin görev dağılımı net bir şekilde ifade edilmemektedir. İl özel idareleri, belediyeler ve bağlı idareler ile köyler özelinde ele alındığında özellikle bu yerel yönetim birimlerinin kanunlarında göç hususunda görev ve yetkilendirmenin eksikliği dikkat çekmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre yerel yönetimlerin göç faaliyetleri karşısındaki konumu, uygulaması gereken politika ve uygulamaların tanımı hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Bahsi geçen Kanun'un “Göç İdaresi” başlıklı bölümünde yerel yönetimlerin göç yönetimine ilişkin, “Genel Müdürlük, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir.” ifadesi yer almaktadır. Ancak söz konusu iş birliği ve koordinasyonun görevler özelinde mahiyeti ile net bir açıklama ve bilgi anılan düzenlemede yer almamaktadır (Aktel ve Kaygusuz, 2018: 596).

Göç hareketliliği, ekonomik ve fiziksel kaynaklara yönelik baskı doğurmasının yanı sıra sosyal ve kültürel bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Yabancıların ülkeye girişinden yerleşme

sürecine, ikamet ve vizeden vatandaşlık ve işgücüne katılım gibi oldukça çeşitli sorunlar da meydana gelmekte ve çözüm beklemektedir. Bu konularda mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsüne sahip yabancılar ve uluslararası koruma statüsündeki yabancılarla İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatları ilgilenmekte; fakat uyum politikaları, sosyal ve kültürel hizmetler, eğitim ve iş imkânı gibi hususlar Göç İdaresi Başkanlığının belirleyeceği ilke ve esaslar doğrultusunda yerel yönetimlerin yerine getirmesi gereken görevleri barındırdığı görülmektedir.

Ülke yönetimi anlamında bakıldığında, göç hareketleri güvenliğe ilişkin sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunun bir sonucu olarak merkezi yönetim göçe ilişkin yetkilerini yerel yönetimlerle paylaşma hususunda çekinceyle yaklaşabilmektedir. Yerel yönetimlerin göç yönetimi konusunda aktif rol alamamasının altında üç temel etken yer almaktadır. Bunlar mali, hukuki ve toplumsal engeller olarak ifade edilebilir. Mali engel “kaynak yetersizliği”, hukuki engel “hukuksal düzenlemelerin yerel yönetimler açısından açık bir görev ve yetki dağılımı sunmaması”, toplumsal engel ise “sığınmacılara karşı halk tarafından verilen olumsuz tepkilerin yerel yönetimleri harekete geçme konusunda kısıtlaması” olarak ifade edilmektedir (Akman, 2018: 459).

Türkiye’de göç yönetimi yerel yönetimler açısından ele alındığında sosyal yardımlarla sınırlı kaldığı ifade edilebilir. Öte yandan günlük hayatta sığınmacıların toplum içindeki hareketlerinden en fazla etkilenen yönetim birimi olarak yerel yönetimler karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla hem hizmette yerellik ilkesi gereği hem de göç hareketinden oldukça etkilenen birimler olarak yerel yönetimlerin sığınmacılar konusunda refah, kamunun huzuru ve güvenliğinin sağlanması amaçlarıyla daha fazla faaliyette bulunması gerektiği görülmektedir.

Yerel düzeyde meydana gelen sosyolojik, iktisadi, kültürel ve mekâna dayalı üretimler yerel yönetimleri etkilemesinden dolayı göç hareketlerini yönetmek ve bu çerçevede oluşan göç neticesinde mekânsal baskının yönetilerek yabancıların ihtiyaçlarının sosyal entegrasyon temelinde giderilmesine imkân veren politika üretmek yerel yönetimlerin göçe ilişkin görevleri olarak sayılabilir (Bahçeci ve Uzun, 2017:6).

Yerel düzeyde meydana gelen toplumsal, iktisadi, siyasal, kültürel ve mekânsal olayların tümü yerel yönetimlerin görev alanına girmesinden dolayı, birçok farklı mecrayı etkileyebilen göç hareketleri de yerel yönetimleri etkileme potansiyeli barındırmaktadır. Yaşanan göç sonrası ortaya çıkan mekânsal baskılar ve yabancıların ihtiyaçlarının karşılanması hususunda yerel politika üreticilere çeşitli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Kentsel alt yapıdan istihdama, sağlıktan eğitime ve yabancıların göç edilen topluma uyum sağlamasına kadar çeşitli problemler yerel idarelerce çözülmeyi beklemektedir. Merkezi idare ile çizilen göç yönetimi rotasından ilerleyerek göç yönetimine dâhil olan yerel yönetimlerin göçten etkilenmelerinin kaçınılmaz olduğu bilinmektedir. Bunun sonucunda yerel yönetimler merkezi düzeyle görev ve yetki paylaşımı çerçevesinde görevlerini ifa etmeye devam etmektedir.

2. HİZMETTE YERELLİK İLKESİ

Kamu hizmetinin kamu sektörü eliyle sunulmasına dayanan kamu yönetimi anlayışı zaman içinde önemli değişikliklere uğramıştır. Çeşitli aktörlerin yönetim sürecine dâhil edilmesiyle birlikte hizmette yerellik ve yönetişim gibi çeşitli tanımlamalar ortaya çıkmıştır. “Yeni Kamu İşletmeciliği” anlayışı olarak kabul edilen “bir kamu hizmetinin merkezi hükümet eliyle değil çok oluşumlu yapılar eliyle yürütülmesine imkân veren” bu anlayış, yerel yönetimler açısından çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Yeni Kamu İşletmeciliği’nin yanı sıra 1988 yılında kabul edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yerel yönetimlerin geliştirilmesi ve daha özerk kılınması amacını taşımaktadır (İnaç ve Ünal, 2007: 2). Şartta merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisinin sınırlarının nasıl olması gerektiği, yerel makamların mali kaynakları, yerel yönetimlerin yasal olarak korunması maddeleri yer almakta ve hizmette yerellik açısından önem taşımaktadır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 9. Maddesine göre; yerel yönetimlerin görevleriyle orantılı gelir kaynaklarına sahip olması gerektiği, 11. Maddede yasal yolların yerel yönetimler açısından açık olduğu, madde 13’te ise bu şartın yerel makamların tüm kategorileri için uygulanacağı ifade edilmektedir (T.C. Resmî Gazete, 1992, Sayı 21364).

Yerindelik ilkesi olarak da ifade edilen hizmette yerellik, en basit haliyle “bir kamu hizmetinin kamu hizmetinden faydalanacaklara en yakın yönetim birimi tarafından icra edilmesi” anlamı taşımaktadır. Daha etkili ve verimli hizmet sunumu amacıyla ortaya çıkan bu ilke, bir anlamda yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarında artışa işaret etmektedir. Devlet ancak, kamu hizmetinin sunulması hususunda bir aksilik yaşanması durumunda kanunda yer alan kısıtlar ölçüsünde müdahale edebilmektedir. Öte yandan bu ilke bireysel olarak yerine getirilebilecek işlerin devlet müdahalesine ihtiyaç duymadığına işaret etmektedir (Eryılmaz, 2002:80). Hizmette yerellik ilkesinin altında yatan temel varsayım vatandaşın toplumsal ve siyasal hayatın merkezinde yer alması düşüncesidir (Tozlu, 2017: 237). Bu nedenle en yakın yerel yönetim biriminin hizmeti yürütmesi gerekliliği ifade edilmektedir.

Kamu hizmeti sunumunda etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde ortaya çıkan hizmette yerellik, esasen kamu hizmetinin merkezi yönetim veya yerel yönetimlerden hangisinin yerine getirmesi sonucunda daha çok fayda sağladığı ile ilişkilidir. Genel olarak ölçek bazlı ele alınan kamu hizmetlerinde büyük ölçekli üretim gerektiren mal ve hizmetler merkezi idare eliyle, daha küçük ölçekteki hizmetler ise yerel yönetimler eliyle sunulmaktadır. Böylece etkin ve verimli kamu hizmeti sunulacağı kabul edilmektedir (Biricikoğlu ve Yalınzoğlu, 2018:260). Hizmette yerellik ilkesi, merkezi düzeydeki yönetimin yerel yönetimlere yardımını da bünyesinde barındırmaktadır. Bu yardım yerel idarelerin özerkliğini pekiştirmesi bağlamında önem taşımaktadır (Keleş, 1995: 4).

Kamu hizmetinin yerinde yerine getirilmesi anlamına gelen bu ilke, merkezi yönetimin yerel düzeyde yerine getirebileceği kamu hizmetlerini mahalli idarelere devrini temel almaktadır (Yıldırım,

2014: 134). Bu ilke aynı zamanda kamu hizmetlerinin sunumu açısından oldukça önem arz eden yetki devri ilkesi ile de yakından ilişkilidir (Altın, 2013: 112). Merkezi idare, bazı yetkilerini yerel yönetimlerle paylaşarak daha etkin kamu hizmeti sunulması amacına yardım etmektedir.

3. GÖÇ YÖNETİMİNDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ VE HİZMETTE YERELLİK İLKESİNİN UYGULANMASI

Göç yönetiminde yerel yönetimlerin etkin bir rol üstlendiği açıktır. Mart 2015 yılında yürürlüğe giren “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” ile yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve işverenlerin teşvikiyle göçe yönelik uyum politikalarına dayanan bir yapının oluşturularak yabancıların hak ve sorumluluklarının net bir şekilde ifade edilmesi gerekliliği yer almaktadır. Buna ek olarak nakdi ve ayni destek hususunda yerel yönetimlere destek sağlanmasının gerekli olduğu, tüm bunları yürütebilmesi için yerel yönetimlere hukuksal anlamda yetki verilmesine ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Kahraman vd., 2019: 49). Ancak bu tarih sonrasında yerel yönetimlerin göçe ilişkin verdikleri hizmetlerle ilgili doğrudan bir yasal düzenleme yapılmadığı dikkat çekmektedir. Bu başlık altında aşağıda yerel yönetimlerin göç karşısındaki yasal kısıtları ve uygulamalarına yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde düzenlenen mahalli idareler, “il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişiler” şeklinde ifade edilmektedir. Kanunda da ifade edildiği üzere yerel yönetimlerin ortaya çıkış nedeni “yerel halkın müşterek ihtiyaçlarının karşılanması” amacını taşımaktadır. Bu amaç mahalli idareler ve merkezi idare arasında yapılan görev ve yetki paylaşımı açısından önem arz etmektedir. İdari ve mali anlamda da özerk olduğu 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda ifade edilen yerel yönetimlerin kuruluş amacı il, ilçe ve köy başta olmak üzere bu alanlarda yaşayan vatandaşların gereksinimlerinin karşılanmasıdır (Ateş, 2020: 26).

Özellikle 1980’li yıllardan sonra Avrupa Birliği aracılığıyla gündeme gelen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı çerçevesinde yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarında artış meydana gelmiştir. Kamu yönetiminde yeniden yapılandırma dönemi olarak da ifade edilen bu süreç, yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısında konumunun yeniden ele alınmasına olanak tanımıştır. Bu çerçevede çeşitli yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu bu düzenlemelerin birer ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Dönemi ve sonrasında kurulan cumhuriyet döneminde göç hareketleri İskân Kanunları yoluyla belirlenmiştir. İskân Kanunu’na ek olarak Pasaport Kanunu, Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, Vatandaşlık Kanunu, İltica Yönetmeliği ve Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun göçe ilişkin başvuru yasal düzenlemeler arasında yer almıştır (Baykal ve Yılmaz, 2020:637). 1951 yılında imzalanan uluslararası Cenevre Sözleşmesi ve AB üyelik başvuruları

neticesinde mevzuat uyumlaştırma çalışmalarının da tesiriyle çeşitli yönetmelikler kabul edilmiştir. Ayrıca 2000’li yıllarla Türkiye’nin büyük kitlesel göçlerin odağında yer almasıyla yeni yasal düzenlemelere olan ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde göçe ilişkin kabul edilen yasal düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir:

3.1. İskân Kanunları

İskân, sözlük anlamına bakıldığında: “sürekli oturmak üzere bir kimseyi bir yere yerleştirmek, yurt edindirmek, boş bir yeri meskûn hale getirmek” anlamına gelmektedir (Şakacı, 2020:37). Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihine bakıldığında, iskân politikası siyasi, askeri ve ekonomik bir güç olarak nüfusun niteliksel olarak geliştirilmesi ve güvenlik kaygıları üzerine şekillenmiştir (İnan, 2016:12).

Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan mübadele anlaşmaları sonrası Türkiye Cumhuriyeti kitlesel bir göç akını ile karşı karşıya kalmış, bunun sonucunda da Cumhuriyet tarihinin göçe ilişkin ilk hukuki belgesi olan 1926 İskân Kanunu çıkarılmıştır. 1934 yılında daha genişletilen Kanunla iskân konusu daha kapsamlı bir hale getirilmiştir (Baykal ve Yılmaz, 2020: 635).

3.2. Pasaport Kanunu

1950 tarihinde çıkarılan düzenleme ile ülkeye giriş-çıkışların bir düzene bağlanması hedeflenmiştir. Türkiye vatandaşları ve yabancıları kapsayan Pasaport Kanunu göçün güvenlik ve hukuki boyutunu geliştirmeyi hedeflemektedir. Pasaportsuz yapılan giriş-çıkışlar sonucu uygulanacak yaptırımlar Kanununun 4. Maddesinde belirtilmektedir (Resmî Gazete, 1950, 5682).

3.3. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun

5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun yabancıları kapsamaktadır. Kanunda yabancıların ülkeye kabul edilmesi, reddedilmesi ve sınır dışı edilmesinin ülkeler açısından birer egemenlik ve bağımsızlığın bir sonucu olarak hakkı olduğu; ancak bu hakkın yalnızca güvenlik sebepleriyle kullanılabileceği ifade edilerek yabancılara muamelede saygı temelli hareket edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Seviğ, 1977: 369).

3.4. Vatandaşlık Kanunu

Cumhuriyet tarihinde ilk olarak 1928 tarihli 1312 sayılı Vatandaşlık Kanunu ardından 1964 tarihinde 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve son olarak 2009 tarihli 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Vatandaşlık, farklı anlam ve içeriklere sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal kimlik temelinde, haklar temelinde, görev ve sorumluluklar temelinde olmak üzere çeşitli vatandaşlık tanımlamaları yapılabilir. Vatandaşlık, kişiye ülkesinde bulunan yabancılardan esirgenen hakların kendisine verilmesini isteme hakkını doğurmaktadır (Bozatay, 2010: 169-170). Dolayısıyla yabancıların ülke içinde hak kazanma istemiyle vatandaşlığa kavuşma süreci söz konusu olmaktadır.

3.5. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, Türkiye’de bulunan yabancıların çalışma izinlerine yönelik birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişiklikler neticesinde yabancıların Türkiye’de çalışma koşulları genişletilmiş ve yabancıların Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde çalışmaları “çalışma izni koşuluna bağlanmıştır (Alp, 2004:33).

3.6. 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

5393 sayılı Belediye Kanunu 2005 yılında yürürlüğe konulmuş olup, kuruluş amacı belediyelerin organları, yönetimi, kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarının yasal düzenlemeye kavuşturulmasıdır. 5393 sayılı Kanun’da yer alan “hemşehri hukuku” kavramı yabancıların yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden faydalanmasına imkân veren bir tanımını barındırmaktadır. Kanunun 13. maddesinde “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır.” ifadesi yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden faydalanabilmek için herhangi bir vatandaşlık koşuluna ihtiyaç olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler yabancılara yönelik kamu hizmetleri sunumunda bu madde esasıyla hareket edebilmektedir (Şahin, 2019).

Hemşehri hukuku ifadesi dolaylı olarak yabancılara yerel yönetimlerin hizmetlerinden faydalanabilme imkânı verirken 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yabancılara yönelik görev ve yetkilendirme doğrudan ifade edilmemiştir. Bu durum yerel yönetimlerin göçün yönetimi anlamında icra ettiği kamu hizmetlerinin yasal anlamda dayanaktan yoksun kalmasına zemin hazırlamaktadır. Öte yandan “hemşehri hukuku” konusunda “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” ifadesinin yer alması hemşehri hukukunu ikamet koşuluna bağlamaktadır. Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yer alan “belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur” ibaresi kamu hizmetinden yararlanabilmeyi vatandaşlık şartına bağlamaktadır. Bu durum belediyelerin hizmetleri ifa ederken Sayıştay denetimleri başta olmak üzere karşılaşılabileceği olumsuzluklar sebebiyle çekinceyle yaklaşmalarına neden olmaktadır (Erdoğan, 2017; Akman, 2018:459). Çünkü mevcut bütçe ile vatandaşlara ek olarak daha fazla kişiye hizmet vermek durumunda kalan belediyeler, bütçe açısından çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Dolayısıyla yabancılara hizmet verilmesi hususunda 5393 sayılı Kanun’un tam anlamıyla bir görev ve yetkilendirme sağlamadığı görülmektedir.

“Hemşehri hukuku” ifadesinin yanı sıra 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belediye başkanının görevleri arasında sayılan “Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak (T.C. Resmî Gazete, 2005, Sayı 25874).” ifadesi göç yönetimine ilişkin yerel yönetimleri harekete geçiren maddelerden biri olarak görülebilir. Belde halkının gereksinimleri temelinde belediye başkanı, belde içerisinde bulunan yabancılara yönelik inisiyatif temelinde bazı hizmet ve faaliyetler yürütebilmektedir.

2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ise büyükşehir belediyelerinin yasal statüsünü belirlemek amacıyla yürürlüğe konulmuştur. 5216 sayılı Kanun vatandaşa daha fazla hizmet

veren yerel yönetim birimi olan büyükşehir belediyelerini ve büyükşehir belediyelerinin hizmet alanı içerisinde bulunan ilçe belediyelerini kapsamaktadır. Bu Kanunda da doğrudan göç ve göç edenlere yönelik bir görev veya yetkilendirme durumu söz konusu olmayıp büyükşehirler ve büyükşehir ilçe belediyeleri için gereken görev ve yetkilendirme konularına ışık tutulmamaktadır. Dolayısıyla göç özelinde ele alındığında 5216 sayılı Kanun'un da 5393 sayılı Kanunda olduğu gibi doğrudan bir göç yönetimi maddesi bulundurmadığı görülmektedir.

Göçlerin yöneldiği metropoliten kentlerde ayrıca bazı mahalli müşterek nitelikli hizmetler büyükşehir belediyelerine bağlı olarak kurulan mahalli kamu kurumlarınca yürütülmektedir. Osmanlı Devleti döneminden beri özel ihtisas gerektiren mahalli müşterek nitelikli elektrik, havagazı, içme suyu ve kent içi ulaşım gibi hizmetler çoğunlukla imtiyaz usulü ile yabancı sermayeli şirketler vasıtasıyla yürütülürken Cumhuriyetin ilk yıllarında bu hizmetler özelinde millileştirme politikaları yürütülmüş, söz konusu düzenlemeler sonrasında belediyelere bağlı mahalli kamu kurumları teşekkül ettirilmiştir (Arısal, 2023a:10). Millileştirme faaliyetleri neticesinde kurulan İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve İstanbul Sular İdaresi gibi teşekküllerin zamanla faaliyet alanları genişletilmiş (Arısal, 2023b:222-223) ülke genelinde yaygınlaştırılırken anılan kurumlar kentleşme ve iç göç neticesinde hizmet sunumlarını bu etkenlere göre planlamaya başlamışlardır. Son yıllarda ise bilhassa iç göçlerin dışında gerçekleşen göçlerin yaygınlaşması neticesinde söz konusu idarelerin de hizmet sunumunda etkinliği ve verimliliği sağlamakta güçlük çektikleri görülmüştür. Özellikle ulaşım maliyetlerinin artması, su kaynaklarının giderek azalması gibi faktörler de dikkate alındığında göçün bu kurumları mali ve yönetsel anlamda hayli etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bahsi geçen kurumların mevzuatlarının hayli eski olması sebebiyle bu kurumların teknik nitelikli görev, yetki ve sorumlulukları dışında göç ile ilgili bir görevinin olmadığı da görülmüştür.

Öte yandan yerel yönetimler, hizmet sahası kapsamında yaşayan ve mahalli müşterek nitelikli hizmetlerden istifade eden insanlara herhangi bir ayırım yapılmaksızın eşit bir şekilde hizmet sunmaktadır. Söz konusu hizmetleri ise öz gelirleri ile genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar ile karşılamaktadır. Öz gelirler açısından ele alındığında, göç sonucu yerleşik hale gelen yabancılar vergi mükellefi olmaları halinde yerel yönetimlere kimi yerel konularda vergi, resim veya harç ödemektedir. Öte yandan genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar açısından ele alındığında il veya ilçe sınırları içerisinde merkezi yönetim tarafından tahsil edilen vergiler anlaşılmaktadır. Genel bütçe vergi gelirlerinden elde edilen payların bir kısmı nüfus esasına göre pay edilmektedir. Dolayısıyla göç sebebiyle gelen ve vergi mükellefi olanlar açısından belediyeler nezdinde bir gelir kaybı söz konusu değilken sığınmacı konumunda olan ve gerek yerel gerekse de genel vergi sürecine dâhil olmayan insanlar özelinde yerel yönetimlerin bir gelir kaybı yaşadığı açıktır. Başka bir deyişle daha az kaynakla daha fazla nüfusa hizmet sunmakta olan yerel yönetimler açısından sığınmacıların sayılarına göre bir desteklemede bulunulması da önem taşımaktadır.

Göçün yönetimi noktasında yerel yönetimlerin yetkili kılınmasına ilişkin muğlaklık var iken yukarıda zikredilen genel düzenlemelere istinaden kimi belediyelerin çeşitli aksiyonlar aldıkları

görülmektedir. Örneğin; Suriye’den gelen yoğun göç dalgası neticesinde çok fazla Suriyelinin yerleştiği Gaziantep Büyükşehir belediyesi çeşitli uyum çalışmaları yürütmeye başlamıştır. Bu hizmetler eğitim, sağlık, sanat ve meslek edindirme kursları, kadın konuk evi, gıda, giyim ve diğer muhtelif yardımlardan oluşmaktadır (Paksoy, 2016: 144-146). Bu hizmetlere ek olarak Gaziantep Belediyesi en fazla Suriyeli barındıran kentlerden olmasından dolayı Suriyeli sığınmacıların yerel halka uyumunu sağlamak amacıyla 2015 tarihinde Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü’nü kurarak yabancılara yönelik idari bir birim kuran ilk belediye olmuştur (Alvanoğlu ve Ateş, 2020: 390). Yerel yönetimlerin göçe ilişkin uygulamalarına yönelik başka bir örnek İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne Bağlı Konak Belediyesi’nin bazı uygulamalarıdır. Martan tarafından hazırlanan çalışmada İzmir’e bağlı Konak Belediyesi’nin Suriyeli sığınmacılara yönelik yaptığı hizmetler ifade edilmiştir. Bu hizmetler belediyenin hemşehri hukuku temelinde vatandaşlara sunduğu hizmetlerin yanı sıra kadın ve aile hizmet birimi ile Suriyeli sığınmacılara demokratik katılım hakkı tanıma hususunda kurulan Konak Kent Konseyi Mülteci Meclisi’dir. (Martan, 2019: 71-73).

Ekonomik, sosyal ve kültürel nitelik taşıyan bu yardımların yanı sıra temiz su arzı, atık su, çevre temizliği, çocuk oyun alanları gibi net maliyeti bilinmeyen yardımlar da yoğun göçler sonrası belediyeler tarafından yapılan yardımlar arasında sayılabilir. Göç sonrası yoğun nüfus artışı yaşayan yerel yönetimler altyapı hizmetlerini de geliştirme ihtiyacı içine girmiştir. Mevcut kentsel altyapıya yönelik baskının da artışıyla kentsel hizmetlerin devamlılığının sağlanması adına içme suyu gibi altyapıya yönelik baskılar yerel yönetimlerin sığınmacılara yönelik hizmette yerellik gereği yerine getirdiği kamusal hizmetler arasında sayılabilir.

3.7. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, yabancıların ülkeye giriş-çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancıların yasal durumlarının açıklığa kavuşturulması amacıyla çıkarılmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu göç yönetimi konusunda bulunan yasal eksikliğin giderilmesine yardımcı bulunmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, yabancıların kabulü, hukuki durumları ve iadesi konularına açıklık getirmekte ve mevzuat açısından göç yönetimi konusunda en çok başvuru alan yasal düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan yerel yönetimler açısından ele alındığında bu Kanunda yerel yönetimlerin göç hususunda üstlenmesi gereken yetki ve görev paylaşımına ve bunların detaylarına yönelik doğrudan bir tanımlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla yasal açıdan yerel yönetimlerin görev tanımları konusunda bir eksikliğin mevcut olduğu görülmektedir. Kanunun 1. ve 3. maddelerinde “Türkiye’nin AB müktesebatına uyumlu insan haklarına saygılı, idari ve hukuki altyapı temelinde etkin bir göç yönetimine gereksinim duyduğu” vurgulanmaktadır.

4.SONUÇ

Sosyal, kültürel, siyasal veya ekonomik nedenlerle göç konusu güncelliğini korumaktadır. Bazı ülkelerde yaşanan karışıklıklar göçün dinamik kalmasına neden olmakta ve ülkeler adına göçün

yönetilmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ülkeler göç hareketlerini kontrol altına almayı hedeflemektedir. Uluslararası anlaşmalar, AB müktesebatına uyum ve karşılaştığı göç dalgaları neticesinde hâsıl olan ihtiyaçtan dolayı Türkiye Cumhuriyeti için göç hususunda yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Merkezi hükümetin yanı sıra yerel yönetimler de ortaya çıkan göç hareketleri neticesinde birtakım görev ve sorumluluklar almak zorunda kalmıştır. Maddi kaynak yetersizliği ve gerekli hukuki altyapının olmaması yerel yönetimleri göç yönetimine dâhil olma hususunda zorlamaktadır. Hizmette yerellik ilkesi gereği kamu hizmeti sunmak zorunda olan yerel yönetimler teknik, mali ve hukuki engellerle karşı karşıya kalabilmektedir. Göç beraberinde getirdiği güvenlik kaygısı nedeniyle devletler açısından bir güvenlik sorunu ve egemenlik temelinde ele alınmakta bundan dolayı yerel yönetimlerle görev ve yetki bölüşümü hususunda optimum hizmet sunulamamaktadır.

Türkiye devlet politikası olarak göçmen ve sığınmacılara insan hakları temelli yaklaşımda bulunan yegâne ülkeler arasındadır. Ancak göç sonucunda ortaya çıkan demografik, mali, sosyal ve kültürel sorunlarla yüzleşme konusunda yeterli kaynağa sahip bulunmamaktadır. Kontrol edilmesi amaçlanan göç hareketlerinde uyum açısından yerel yönetimlerin karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Göç edenlerin ülkeye entegrasyonu, yerel vatandaşların tutumunun dikkate alınması, istihdam, sağlık, eğitim ve kentsel altyapı hizmetlerinin genişletilmesi gibi sorunlar yerel yönetimlerin sunduğu kamu hizmetleri eliyle karşılanmaktadır. Öte yandan 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yetki ve görevlendirme noktasında yerel yönetimlere yönelik doğrudan bir madde içermemekte, merkezi yönetim ile arasında görev ve yetki paylaşımının varlığı ortaya konmamaktadır. Bu yasal eksikliklerin yanı sıra mali kaynak yetersizliği ve toplumsal nedenlerle karşılaşılan yerel yönetimler göçle karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Yetki eksikliği ve hukuksal boşluk nedeniyle yerel yönetimler göçmen ve sığınmacılara ilişkin yürüttüğü hizmetlerde çoğunlukla inisiyatif alarak hareket etmektedir.

Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışının da bir gereği olarak kabul edilen ve çok aktörlü bir yapının kamusal örgütlenmede ve hizmet ifasında söz sahibi olması anlamına gelen anlayışa göre yerel yönetimlerin güçlendirilmesini gerekmektedir. Yönetişim, hizmette yerellik ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi çok aktörlü kavramların kamu yönetimi literatürüne kazandırılmasıyla merkezi yönetim karşısında güçlendirilmeye çalışılan yerel yönetimler demokrasinin geliştirilmesi açısından da önem arz etmektedir. Ancak uygulamaya geçiş açısından ele alındığında göç yönetiminde yerel yönetimlerin hizmette yerellik bağlamında daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Nitekim göç konusunda bilhassa uyum ve sosyal entegrasyonun tesisinde yerel yönetimlere açık bir yetkinin verilmesi belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğunun tesisi için gerekli bir adım olarak görülmektedir. Ayrıca söz konusu faaliyetler kapsamında yerel yönetimlerin üstleneceği hizmetlerin de mali anlamda desteklenmesi önem taşımaktadır.

Göçmen, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma statüsüne sahip yabancılar ve uluslararası koruma statüsüne sahip yabancılarla ülke vatandaşlarının karşılıklı uyumunun sağlanması, entegrasyon temelli

politikalar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla uyum temelli politikaların desteklenmesi uzun vadede göçün olumsuz sonuçlarını giderme noktasında önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin görev ve yetki alanını belirleyen mevcut kanunlara ek olarak yerel yönetimlerin göç ve göçmenlere ilişkin görev, yetki ve sorumluluklarını detaylı olarak açıklayan yasal düzenlemelerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği temelinde merkezi ve yerel yönetimler arasında eşgüdümlemiş bir göç yönetim politikasının benimsenmesi sorunun çözümü açısından elzem görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Akman, K. (2018). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK İş birliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20).
- Aktel, M. ve Kaygusuz, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Alp, M. (2004). Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(2).
- Altın, A. (2013). Kamu Hizmeti Anlayışında Değişim. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 101-118.
- Alvanoğlu, S. ve Ateş, H. (2020). Yerel Yönetimlerin Mültecilere Yönelik Yenilikçi Uygulamaları: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği, *TESAM Akademi Dergisi*, 7(2), 375-400.
- Arısal, M. (2023a). İstanbul’da Havagazı ve Millileştirme Sonrası Ekonomik Tarihi (1945-1967). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 1-27.
- Arısal, M. (2023b). İstanbul’da Elektrik Kullanımının Dönemsel Karşılaştırması (1938-1960), *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 221-253.
- Ateş, K. (2020). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü, *Iğdır University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, (5), 23-40.
- Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1992, 3 Ekim). T.C. Resmî Gazete (sayı: 21364) Erişim adresi: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/12/16/AvrupaYerelYonetimlerOzerklikSarti.pdf>
- Bahçeci, H. I. ve Uzun, Ş. (2017). Türkiye’de Uluslararası Göç ve Yerel Politika, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı.
- Baykal, S. ve Yılmaz, L. (2020). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi Bağlamında Türkiye’nin Yeni Göç Siyaseti, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 633-652.
- Belediye Kanunu (2005), T.C. Resmî Gazete, 25874, 3 Eylül 2005 (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>), (erişim tarihi: 12.07.2023).
- Benson, M., and O’Reilly, K. (2016). From Lifestyle Migration to Lifestyle in Migration: Categories, Concepts and Ways of Thinking. *Migration Studies*, 4(1), 20-37.
- Biricikoğlu, H. ve Yalınzoğlu, Y. (2018). 6360 Sayılı Kanun’un Etkinlik-Verimlilik ile Hizmette Yerellik İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi: Kocaeli İlçesinde Yapılan Bir Araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(32), 255-284.
- Bozatay, Ş. A. (2010). 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 165-182.
- Büyükşehir Belediye Kanunu (2004, 10 Eylül). T.C. Resmî Gazete (sayı: 25531). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5216.pdf>
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018, 10 Temmuz). T.C. Resmî Gazete (sayı: 30474). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf>
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018, 13 Eylül). T.C. Resmî Gazete (sayı: 17)
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.

- Daoudov, M. (2015). Göç Politikasında Söylem-Eylem Dönüşümü ve Belediyeler. Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Kent ve Göç Konferansı, 14, 1-16.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
- Efe, İ., Ülker, O., Dalkılıç, M. M. (2022). Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis' teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 71-97.
- Erdoğan, Murat (2017), Kopuştan Uyum'a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, *Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları*, İstanbul.
- Eryılmaz, B. (2002). Kamu Yönetimi. İstanbul, Erkam Matbaası.
- <https://www.aile.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 06.10.2023.
- <https://www.goc.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 28.03.2023.
- İçduygu, A. ve Aksel, D. B. (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç, *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.
- İnaç, H. Ünal F., (2007). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye'de Belediyeler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17).
- İnan, C. E. (2016). Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (3), 10-33.
- Kabakuşak, D. (2014). "Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye'de Göç Olgusunun Kurumsallaşması", *Quo Vadis: Sosyal Bilimler – Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı*, Artvin.
- Kahraman, S., Tanıyıcı, Ş. ve Kutlu, Ö. (2019). Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yabancı Göçmenler, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 17-32.
- Karaoğlu, B. (2022). Göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin rolü. *Journal of Politics Economy and Management*, 5(1), 17-33.
- Koca, S. Ç. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye'de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler. *Ankara Barosu Dergisi*, (2).
- Keleş, R. (1995). Hizmette Halka Yakınlık ve Yerel Yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 4(1), 3-14.
- Martan, B. (2019). *Suriyeli mültecilerin kentli hakları çerçevesinde kentsel hizmetlere erişimi ve belediyelerin rolü: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi örnekleri* (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi).
- Küçük, A. (2020). Türkiye'de Göç ve Sağlık Politikaları Analizi: "Sihhat Projesi" Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 473-496.
- Paksoy, S. (2016). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Kent Akademisi*, 9(28), 133-148.
- Pasaport Kanunu (1950). T.C. Resmî Gazete (sayı: 5682). Erişim adresi: http://www.tursab.org.tr/dosya/7228/pasaport-kanunu_7228_4033605.pdf
- Şahin, Ş. (2019). *Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şakacı, B. K. (2020). Türkiye'nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi, *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1(3), 36-57.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- Seviğ, V. (1977). Yabancı Gerçek Kişilerin Giriş, Çıkış, İkamet ve Seyahatleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 43(1-4), 367-382.
- Tamer, M. (2019). Göç Sürecini Türkiye'de Yöneten Merkezi Kurum: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 6(48), 4702-4706.
- Tozlu, A. (2017). Daha Verimli Hizmet ve Hizmette Yerellik Tartışmaları Düzleminde Yeni Büyükşehir Modeli, *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(15), 235-258.
- Türk Tabipler Birliği, (2016). Savaş, göç ve sağlık.
- Ünal, R. ve Gedik, M., (2022). Türkiye'de Göç Yönetimi ve Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme, *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 52-70.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 4 Nisan). T.C. Resmî Gazete (sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>
- Yıldırım, A. (2014). Yerellik İlkesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (5), 130-140.

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

ŞÜPHECİLİK, İNKÂRCILIK VE EKO-FAŞİZM: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM POLİTİKALARININ KÂBUSU ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Halil KANADIKIRIK¹

■ Özet

Antropojenik iklim değişikliği, insanlığın da dâhil olduğu canlı doğa için en yakın hayatî tehdit olarak değerlendirilmektedir. Böyleyken iklim değişikliği şüpheciliği ve inkârcılığı ile eko-faşizm, krize yönelik demokratik çözüm arayışlarının ve uyum politikalarının altını oymaktadır. Siyaset bilimi de bu ciddi tehdit unsurlarını tanımlamak, anlamlandırmak ve çeşitli veçheleriyle gözler önüne sermek için yoğun bir çaba göstermeye ve bu konuda geniş bir literatür oluşturmaya başlamıştır. Söz konusu yayınların değerlendirilmesi neticesinde şüphecilik ve inkârcılık ile eko-faşizm kavramlarına dair karşılaştırmalı nitelikte sonuçlara ulaşılmaktadır. Şüphecilik ve inkârcılık, özellikle Batılı toplumlarda iklim değişikliğinin varlığını veya antropojenik niteliğini gözden düşürmeye yönelik fikir, eylem ve politikaları ifade etmektedir. Bunlar genellikle ulusal egemenlik fikri ile arasındaki gerilimli ilişkiden dolayı küresel nitelikli uyum politikalarını reddeden, çoğunlukla eril, milliyetçi veya popülist siyasal tutumlardır. Eko-faşizm ise doğayı kurtarmak için insandan vazgeçen veya etnik grup ile çevresi arasında mitsel bir ayrılmazlık fikriyle hareket ederek ikisi arasına giren her türlü farklılığı çevresel tehdit olarak algılayan ve bunları ayıklamak için şiddet kullanmaktan çekinmeyen, çoğunlukla beyaz, eril ve xenofobik tutumları ifade etmiştir. İklim değişimine bakış açıları temelde farklılaşsa da ikisinin ortak noktaları dar yerel çıkarları uzun vadeli küresel çıkarların önüne koymaları, bilimsel verilerden ziyade hakikat-sonrası tasavvurlarla donanmaları, anti-entelektüalizm ile harmanlanmış anti-elitizmleri ve epistemolojik bir tutarlılık beklentisiyle hareket etmemeleridir. Bu çalışmada, söz konusu siyasal akımların temel nitelikleri analiz edilmiş ve siyasal karar alıcılar için belirli bir çerçeveye kavuşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eko-Faşizm, Ekoloji, İklim Değişikliği, İnkârcılık, Şüphecilik.

Skepticism, Denialism, and Eco-Fascism: A Comparative Essay on the Nightmare of Climate Change Adaptation Policies

■ Abstract

Anthropogenic climate change is considered to be the closest vital threat to the bios including human being. Meanwhile, climate change skepticism and denialism, and eco-fascism undermine efforts for democratic solutions and adaptation policies about the crisis. Political science has also begun to make an intense effort to define, interpret, and reveal these serious threats in various aspects, and to create a large literature on this subject. As a result of the evaluation of the publications, comparative results are made out regarding the concepts of skepticism and denialism and eco-fascism. Skepticism and denialism express ideas, actions and policies aimed at discrediting the existence of climate change or its anthropogenic nature, especially in Western societies. These are mostly masculine, nationalist or populist political attitudes that reject global adaptation policies due to its controversial relations with the idea of national sovereignty. Eco-fascism, on the other hand, expresses mostly white, masculine and xenophobic attitudes that give up on people in order to save nature, or act with the idea of a mythical inseparability between the ethnic group and its environment, perceiving all kinds of differences as an environmental threat and do not hesitate to use violence to eliminate them. Although their perspectives on climate change differ fundamentally, the common points of the both are that they put narrow local interests before long-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, halilkanadikirik@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7215-1073.

term global interests, they are equipped with post-truth visions rather than scientific data, they champion anti-elitism blended with anti-intellectualism, and they do not act with the expectation of epistemological consistency. In this study, the basic characteristics of these political movements have been analyzed and a certain framework has been provided for political decision makers.

Keywords: Climate Change, Denialism, Eco-Fascism, Ecology, Skepticism.

GİRİŞ

ABD'nin 45. Başkanı Donald Trump, oldukça tartışmalı kararlara imza atacağı bu görevine seçilmeden birkaç yıl önce, 2012'de sosyal medya platformu Twitter'daki hesabından şu paylaşımını yayımlamıştır: “Küresel ısınma kavramı, ABD imalâtını rekabetçi olmaktan çıkarmak amacıyla Çinliler tarafından ve Çinliler için yaratıldı” (Trump, 2012). Trump, görevde bulunduğu süre boyunca (2017-2021) ABD'nin iklim değişikliğine uyum politikalarını zayıflatan veya tümüyle ortadan kaldıran kararlara imza atmış, bu konu özelinde birbiriyle çelişen birçok demeç vermiştir. Kararlarından en çarpıcısı, hiç kuşkusuz, ülkesinin Paris Anlaşması'ndan çekilmesine ilişkin olanıdır. Trump'ın Dışişleri Bakanları'ndan Michael Pompeo (2019), bakanlığının resmi web sitesinde yayınladığı basın açıklamasında bu kararın gerekçesini, “Anlaşma kapsamında ABD'nin verdiği taahhütlerin Amerikalı işçilere, işletmelere ve vergi mükelleflerine dayattığı haksız ekonomik yük”, şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Trump, hükûmet organlarının kendisine sunduğu ve ABD'nin küresel iklim değişikliği nedeniyle yüz milyarlarca dolarlık zarara uğrayacağına dair tahminlerin ileri sürüldüğü raporun kendisini ikna etmediğini (“Buna inanmıyorum”) belirtmiştir (Trump on climate change, 2018). Dahası küresel ısınmadan dolayı endişelerini dile getiren uzmanları “soğumaya başlayacak, siz sadece izleyin”, diyerek yatıştırmaya çalıştığı konuşmasının devamında, “Keşke bilim de sizinle aynı fikirde olsaydı” uyarısında bulunan uzmana, “Bilimin aslında bildiğini sanmıyorum” şeklinde karşılık vermiştir (Guardian News, 2020). 2019 yılında ise iklim değişikliğini kısmen kabullenmiştir: “(...) iklim değişikliği benim için çok önemli. Ve biliyorsunuz, hayatım boyunca pek çok çevresel etkisi olan beyanda buldum ve çok, çok berrak, temiz suya ve temiz havaya çok güçlü bir şekilde inanıyorum. Bu iklim değişikliğinin büyük bir parçası” (The Washington Post, 2019). ABD Başkanının bu keskin geri dönüşü, özellikle genç kuşaktan Cumhuriyetçi seçmenin de iklim kaygılarının yükseliş trendinde olduğunu gösteren kamuoyu yoklamalarının sonuçlarının yayımlanmasıyla yaklaşık olarak aynı zamana rastlamıştır (Cheung, 2020).

Bu makalenin girişi için Trump örneği, dünya siyasetinde son yılların en sıra dışı simalarından biri olmasının yanı sıra sağ-popülizm sembollerinden biri olması nedeniyle özellikle seçilmiştir. Günümüzde iklim değişikliği şüphencilğine veya iklim değişikliği inkârcılığına ilişkin akademik çalışmalarda Trump'a atıfta bulunulmayan bir metin bulmak oldukça zordur. Zira söz konusu politik tutumların hemen hemen tüm özelliklerini söylem ve politikalarında göstermiştir. Sadece yukarıdaki paragrafta yer verilen ifade ve kararlara bakılacak olursa: İklim değişikliğini komplo olarak değerlendirmesi, konuya tamamen kişisel duyu verileriyle yaklaşması ve bilimsel kanıtların reddi gibi temalarda inkârcılık; ulusal ekonomik çıkarları iklim politikalarının üstünde tutma, iklim değişikliğinin olası sonuçlarını hafife alma ve seçmen tercihleri doğrultusunda söylemlerini değiştirme gibi temalarda ise şüphencilik belirgindir. Böylece Trump'ın fikir, söylem ve davranışları söz konusu kavramların güncel bir prototipini meydana getirmiştir.

Bir ucunda şüphecilik ve inkârcılığın olduğu iklim değişikliğine sağ-popülist veya aşırı-sağ yaklaşımın diğer ucunda ise eko-faşist fikir ve eylemlerin yer alması dikkat çekmektedir. 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde iki camiye silahlı saldırıda bulunan ve 51 kişinin yaşamını yitirmesine, 40 kişinin yaralanmasına sebebiyet veren Avustralya vatandaşı terörist Brenton Tarrant, manifestosunda kendisini “eko-faşist” olarak tanımlamış ve eyleminin motivasyonu olarak da beyaz, Anglo-Sakson toplumunun topraklarını işgal ettiğine inandığı yabancı göçmenlere karşı harekete geçtiğini belirtmiştir (Fisher ve Achenbach, 2019). Bundan esinlenen bir başka eylem de ABD'nin Texas eyaletinin El Paso kentinde gerçekleşmiş, 23 kişinin yaşamını yitirdiği ve 22 kişinin de yaralandığı bu terör eylemini gerçekleştiren Patrick Wood Crusius da yabancı karşıtlığı ile çevresel kaygıları birleştiren benzer bir manifesto yazmıştır (Achenbach, 2019). Bu çarpıcı olaylar söylemleri ve eylem biçimleri itibarıyla yenilik arz etse de anavatanlarının doğasını etnik/ulusal sterilizasyona tabi tutmaya dayanan eko-faşizmin kökleri çok gerilerdedir.

Bu makalede iklim değişikliğine adaptasyon politikaları üretilirken dikkate alınması ve çözüm üretilmesi gereken bir sorun alanı olarak iklim değişikliği şüpheciliği, inkârcılığı ile bunun zıt kutbunda yer alan eko-faşizmin karşılaştırmalı olgular çerçevesinde tanıtılması, tartışılması ve yakın geleceğe dair önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. Zira söz konusu fikir, söylem ve eylemler iklim değişikliğinin doğal çevre, kaynaklar, nüfus ve ekonomi üzerinde ciddi bir baskı oluşturması beklenen gelecekte önemli bir tehdide dönüşme riski taşımaktadır.

1. ANTROPOJENİK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Şüpheciliğin, inkârcılığın ve eko-faşizmin literatürünü ele almadan önce, bunların çatıştıkları temel olguya, yani insan eliyle gerçekleşen (antropojenik) iklim değişikliğine dair literatüre ve tartışmalara ilişkin kısa bir tarihçe verilmesi; ayrıca iklim krizine ilişkin çeşitli projeksiyonlara değinilmesi ile politikalarından söz edilmesi, ne ile mücadele edildiğini yorumlamak açısından önem arz etmektedir.

Doğanın tarihte emsali görülmemiş derecede insan kaynaklı (antropojenik) dönüşümüne/tahribatına ilişkin saptamalar ve eleştiriler on dokuzuncu yüzyıla kadar geriye götürülebilmektedir. Fransız bilim insanı Joseph Baptiste Fourier, 1824'te atmosferin adeta bir kalkan işlevi göreyerek yer küredeki ısının kaybını azalttığına dair ilk ipuçlarını bulmuş; İrlandalı John Tyndall da 1863'te atmosferdeki söz konusu sera etkisini ilk defa formüle etmiştir (Graßl, 2009). İtalyan jeolog Antonio Stoppani, 1873'te ilk defa “antropozoik çağa” atıfta bulunmuş ve “güç ve evrensellik açısından dünyanın daha büyük kuvvetleriyle karşılaştırılabilecek yeni bir yeryüzü” kuvvetinin bizzat insan eliyle harekete geçirildiğinden bahsetmiştir (akt. Crutzen, 2002: 23). İsveçli Svante Arrhenius, 1896'da atmosferde biriken karbondioksit miktarının olağanüstü artışının antropojenik katkı ile gerçekleştiğine dair ilk tartışmayı başlatmıştır (Graßl, 2009). Ünlü Rus doğa bilimci ve anarşist Pyotr Kropotkin (2014 [1899]) ise sanayileşmenin söz konusu dönüşümü geri dönülemez bir tahribata götürdüğü konusunda ilk uyarıcılardan olmuştur. Yine de iklim değişikliğinin yeryüzündeki canlıların devamlılığına karşı en

büyük tehditlerden biri olarak değerlendirilmesi ve bu konuda akademik eserler verilmeye başlanması yirminci yüzyılın ikinci yarısına, yayın miktarının yoğunlaşması son çeyreğine tekabül etmiştir (bkz. Plass, 1956; Meadows vd., 1978).

Küresel iklim değişikliğinin insan eliyle gerçekleştiği bilim dünyasınca bir kere ortaya konulduktan ve paradigmaya dönüştükten sonra, özellikle artık küresel ısınmanın yıkıcı sonuçlarının sıklıkla tecrübe edilmeye başlandığı yirmi birinci yüzyılda söz konusu sorun, çözüm arayışları bağlamında çeşitli kavramsal tartışmaları da tetiklemiştir. Crutzen (2002) ve Steffen, Crutzen ve McNeill'in (2007) ileri sürdükleri Antroposen (*Antropocene*) kavramı çeşitli disiplinlerce yaygın olarak kabul görmüş ve bunların yürüttükleri tartışmalar için bir tür çerçeveleme sağlamıştır. Kavram, yirminci yüzyılın ilk yarısında Chardin ve Vernadsky'nin, yeryüzünün gelişiminde maddenin oluşumu (jeosfer) ve biyolojik yaşam (biyosfer) sonrasındaki üçüncü aşama olarak insanın bilişsel kabiliyetinin söz konusu küreyi en fazla değiştirmeye muktedir etken haline geldiğini ifade etmek için ileri sürdükleri noösfer (*noosphere*) kavramına dayandırılarak üretilmiştir (Crutzen, 2002; Ronfeldt ve Arquilla, 2020). Antroposen kavramına itiraz olarak ileri sürülen Kapitalosen (*Catitalocene*) kavramı da yine küresel iklim değişikliğinin insan kaynaklı olduğunu kabul etmektedir. Jason W. Moore ve arkadaşlarının ileri sürdükleri biçimiyle kapitalosen, antroposen kavramsallaştırmasının sorunun kaynağı ve çözümü olarak insanın bilişsel kapasitesine odaklanmasına itiraz etmektedirler (Moore, 2015; 2016). Marksist bir çerçeveye sahip olan kapitalosen ise sorunun gerçek kaynağı olan mevcut üretim ilişkilerinin (kapitalizm) doğayı uzun zamanlar (*longue durée*) içinde ve küresel merkez-çevre örüntüsü bağlamında nasıl dönüştürdüğünü ortaya koyarak bunun eleştirisi vasıtasıyla yine yapısal, köklü bir dönüşümü harekete geçirmek suretiyle çözüm üretilebileceğini ileri sürmektedir¹.

Devletlerin ve uluslararası toplumun konuya eğilmesi ve çeşitli düzenlemeler önermeleri de 1970'lerden itibaren tanık olunan gelişmelerdir. 1972 Stockholm Konferansı, hükümetler ile sanayicilerin çıkarlarının iklim çıkarlarıyla çatışmasını gözler önüne sermesi ve ABD'nin uluslararası normlar oluşturulmasının önünü tıkama çabalarıyla anılsa da (Roussopoulos, 2017) konuya küresel bir resmiyet kazandırma girişimlerinin ilk başarılı sonucudur. 1987'de ozon tabakasını incelten maddelerin salınımının azaltılması için Montreal Protokolü kabul edilmiştir ve bu doğrultuda Londra (1990), Kopenhag (1992), Viyana (1995), Montreal (1997), Pekin (1999) ve Montreal (2007) zirvelerinde azaltım miktarı, önlemler ve teknolojiler konusunda güncellemeler yapılmıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Montreal Protokolü, t.y.). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kuruluş tarihi ise 1988'dir. 1992'ye gelindiğinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) uyarınca sera gazı salınımının "iklim sistemine tehlikeli antropojenik müdahaleyi önleyecek" sınırdan tutulması gerektiği bildirilmiştir (UNFCCC, 1992: 4). 2009 yılında Kopenhag Zirvesi'nde bu sınır 2°C olarak ilân edilmiştir (UNFCCC, 2009: 5). 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü ise emisyon azaltım hedefi belirten ilk uluslararası anlaşma olmasının yanı sıra

¹ Kapitalosen yaklaşımı ve antroposenin eleştirisi hakkında Türkçede daha fazla okuma için bkz. Erçandırılı, 2019; 2021; 2023.

taraf olan ülkelere aykırı uygulamalar karşısında çeşitli yaptırımlar öngörmesiyle de önemli bir metindir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kyoto Protokolü, t.y.). Kyoto sonrası dönem için hazırlanan ve 2016’da yürürlüğe giren Paris Anlaşması ise ABD ve Çin gibi en büyük kirleticilerin de sürece etkin katılımını planlayarak ve uzun dönemde küresel sıcaklık artışının 2°C’nin olabildiğince altında tutulmasını, bu doğrultuda fosil yakıt tüketiminin azaltılmasını, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesini ve artırılmasını hedeflemektedir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Paris Anlaşması, t.y.).

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde, küresel iklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesi (*mitigation*) aşamasından uyum (*adaptation*) politikalarının üretilmesine ve uygulanmasına yönelik çalışmalara geçilmiştir. Her ne kadar ilk zamanlarda uyum yanlısı politikaların hafifletme politikalarının başarısını gölgeleyeceğine yönelik eleştiriler var olduysa da (Pielke vd., 2007) dünya üzerindeki tahribatın geldiği yüksek düzey ile felâketin halihazırda yaşanıyor oluşu uyum politikalarının önemini artırmıştır. Artık azaltmanın tek başına yeterli olmadığı ve “aktüel veya beklenen iklimsel uyaranlara veya bunların etkilerine yanıt olarak doğal veya insan sistemlerinde, zararı azaltan veya faydalı fırsatlardan yararlanan ayarlamalar” yapmak gerektiği Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli tarafından da kabul edilmektedir (IPCC, 2007).

Antropojenik iklim değişikliğinin, müdahalesiz kalınması halinde, olası sonuçları nelerdir? Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli’ne (IPCC, 2014a; 2014b) göre bunlardan bazıları şunlardır: Atmosferde tutulan nem miktarının artması ile yağış rejimlerinin değişmesi, bazı bölgelerde şiddetli yağış ve sel, bazı bölgelerde kuraklık ve çölleşme, bazılarında ise her ikisinin de birlikte yaşanması; rezervuarların tükenmesi, arazi bozulması, toprak erozyonu; mahsul veriminin azalması, geçim kaynaklarının azalması, gıda ihtiyacının karşılanamaması, açlık, kıtlık; toksik su kaynaklı ölümcül hastalıkların yaygınlaşması, kitlesel ölümler; insanların zorunlu göçünde artış; elektrik-petrol-gaz altyapılarının riske girmesi, mesken ve ulaşım varlıklarının zarar görmesi; hızla eriyen buzulların deniz ve okyanuslardaki su seviyesini artırması ile bazı kent ve ülkelerin sular altında kalması.

Antropojenik iklim değişikliği bugün, bu konuda önemli bir otorite olarak kabul edilen Rees ve Wackernagel’in (2023: 9) son tespitlerine bakılacak olursa dünyanın biyokapasitesinin kendini yeniden-üretme potansiyelinin %70 oranında aşıldığı bir seviyeye gelmiştir. Küresel düzeyde kişi başına düşen karbon ayak izi miktarının sürdürülebilirlik için tutulması gereken azami miktar (1,5 gha), Avrupa tarafından 3 kat (4,5 gha), ABD ve Kanada tarafından 5 kat (8 gha) aşılmıştır ve sadece Kuzey Amerikalıların bu tüketimini sürdürebilmeleri için 5 dünyaya daha ihtiyaç olduğu hesaplanmaktadır (Rees ve Wackernagel, 2023: 9).

Hâl böyleyken uyum ve azaltma kararlarına imza atan politika yapıcılarının en önemli sınavı insanları ikna etmek ve sürece aktif olarak katılmalarını sağlamaktır. Her şeyden önce insanların, söz konusu küresel krizin kendi eylemlerinden kaynaklandığına ve yine kendi eylemleriyle yatıştırılabileceğine ve buna ilişkin yeni bir yaşam tarzı benimsemeleri gerektiğine ikna olmaları gerekir. Fakat bu yeni yaşam tarzının da ötekilerin yaşamlarını tehdit etmeyen, demokratik değerleri ortadan

kaldırmayan bir zeminde inşa edilmesi önem arz etmektedir. Bir yanda şüphencilik ve inkârcılık diğer yanda eko-faşizm, iklimsel uyum politikalarının bu temellerini baltalamakta ve yakın gelecek için önemli bir risk oluşturmaktadır.

2. ŞÜPHECİLİK VE İNKÂRCILIK

Hemen belirtmek gerekir ki literatürde şüphencilik ve inkâr birbiriyle yakın ilişkili kavramlar olarak kullanılmaktadır. İnkâr, şüphencilüğün bir neticesi olarak değerlendirilmektedir (Weart, 2011). İklim değişikliğine yönelik şüphencilik bireylerin oldukça geniş yelpazede ve birbirinden farklı politik, kültürel, ekonomik, psikolojik vb. tutum ve davranışlarında kendini göstermektedir. Bunlar içinde bireylerin üzerinde bilimsel mutabakatın olduğu küresel ısınmanın gerçekte var olduğuna yeterince ikna olmamaları, ikna olanların söz konusu değişikliğin antropojenik niteliğine inanmamaları veya kısmen inanmaları, sonuçların insanlara zarar vermeyeceğine yönelik kanaatler, çözüm için bireysel tutum ve davranışların değiştirilmesi gerektiğini düşünmemek veya tepki verme isteksizliği, iklim değişikliğine ilişkin uyarıları yaygaracılık olarak değerlendirmek, konuya ilişkin haber akışından kaynaklanan yorgunluk ve tükenmişlik hissiyatı, iklim değişikliğinin bir komplo olduğuna inanmak ve tümüyle reddetmek vb. sayılabilir (Rahmstorf, 2004; Lorenzoni vd., 2007; Poortinga vd., 2011; Capstick ve Pidgeon, 2014). Dunlap (2013) ve Mann (2012), söz konusu tutum ve davranışların, bilimin temelinde yer alan “şüphencilikten” kesinlikle ayrılması gerektiği fikrinden hareketle bunları “inkârcılık” olarak nitelendirmeyi daha uygun görmüşlerdir.

Tüm bu tutum ve davranışlar kamusal karar alıcıların gündeminde olduğu gibi, aynı zamanda siyasal rekabetin ve çatışmanın da konusu olabilmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa’ya odaklanan giderek artan sayıda yayın, girişte yer verilen Trump örneğinde de görüldüğü gibi özellikle sağcı popülizm veya aşırı-sağın iklim değişikliği şüphenciliği ve inkârcılığını siyasal hedeflerine ulaşmak için istihdam ettiğini ve çeşitli veçheleriyle dolaşıma soktuğunu göstermektedir (bkz. McCright ve Dunlap, 2000; Dunlap ve McCright, 2008; Forchtner ve Kølvrå, 2015; Lockwood, 2018; Forchtner vd. 2018; Forchtner, 2019; Hultman vd., 2019; Jylhä ve Hellmer, 2020).

Daha özele inmek gerekirse McCright ve Dunlap (2000), ABD’deki muhafazakâr düşünce kuruluşlarının 90’lı yıllarda küresel ısınmanın ve zararlı etkilerinin kanıta dayalı temellerini çürütmeye, toplum için zararlı olduğunu ileri sürerek önleme politikalarını itibarsızlaştırmaya ve nihayet küresel ısınmanın etkilerinden faydalanılabileceğini ileri sürerek bu politikaları baltalamaya yönelik kampanya ve yayınları vasıtasıyla önemli bir kamuoyu oluşturabildiklerini göstermişlerdir. Yine Dunlap ve McCright (2008), kamuoyu ölçümlerine dayanarak bu kampanyaların Cumhuriyetçi seçmen ile Demokrat seçmen arasında iklim değişikliğine ilişkin önemli bir algısal farklılık oluşturmayı başardığını belirtmişlerdir. Forchtner ve Kølvrå (2015), İngiliz Ulusal Partisi (*the British National Party / BNP*) ve Danimarka Halk Partisi’ne (*Dansk Folkeparti / DF*) ilişkin incelemelerinde, bu partilerin ulus ve doğa arasındaki mitsel ilişkiyle temellenen milliyetçiliklerinin, uluslararası politikalar gerektiren iklim değişikliğine ulusal egemenliklerine yönelik bir tehdit oluşturmasından dolayı şüphelle yaklaşmaları ve

bazı durumlarda bunu inkâr etmeleri sonucunu doğurduğunu ileri sürmüşlerdir. İtalya'daki Kuzey Birliği (*Lega Nord / LN*) ve Belçika'daki Flaman Çıkarları (*Vlaams Belang / VB*) partileri de benzer motivasyonları ve söylemleriyle bu inkârcı aşırı-sağ partiler arasında sayılmaktadır (Gemenis vd., 2012).

Siyaset sosyolojisi açısından bakıldığında, yine Forchner ve arkadaşlarının Almanya'daki anti-liberal sağ popülistlerden neo-Nazilere kadar aşırı-sağ partiler üzerine yürüttükleri çalışmanın sonuçları, bu grupların genellikle iklim değişikliğini inkâr etmediklerini ancak bunun gerektirdiği küresel düzenlemeleri *völkisch* bir motivasyonla ulusal egemenliklerine, hayat tarzlarına ve ekonomik çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak algıladıklarını, ontolojik güvenlik sorunu olarak değerlendirdiklerini gösteriyor (Forchner vd., 2018). Forchner ve Lubarda (2023) bir başka çalışmalarında, Avrupa Parlamentosu'nun sağ popülist ve aşırı sağ üyelerinin de çoğunlukla antropojenik iklim değişikliğini kabul ettiklerini, ancak bunun ele alınma biçimine ve buna yönelik politikalara karşı yukarıdaki ile benzer şekilde şüpheli olduklarını ortaya koyuyorlar. Batı Avrupalı sağ partilere destek verenlerin iklim değişikliğine karşı şüphecilik ve fosil yakıtların tüketiminin ek vergilendirilmesine karşı çıkma tutumları incelendiğinde de milliyetçilik ideolojisinin, diğer tüm belirleyicilerden daha etkin olduğu görülüyor (Kulin vd., 2021).

Tek boyutlu olmayan şüphecilik/inkârcılık, çeşitli ideolojik, kültürel ve ekonomik çıkar çatışmalarının üst üste bindiği alanlarda kendini göstermektedir. Çeşitli araştırmalar, şüpheli veya inkârcı temaları dolaşıma sokan muhafazakâr düşünce kuruluşları ve vakıfları ile fosil yakıt endüstrileri arasında malî transferleri de içeren ağ ilişkilerini ortaya koymuştur (Oreskes ve Conway, 2010; Dunlap, 2013). Fosil yakıtlara bağlı endüstriler, bunlara ilişkin tüketim kalıpları ya da egemenlik söylemleri (kaynak milliyetçiliği) ile şüpheciliğin kesiştiği ülkeler arasında Polonya, literatürde bu konuda en çok örnek verilenler arasındadır. Rusya'ya olan enerji bağımlılığından kurtulmayı hedefleyen Polonya'da ulusal kömür ve kaya gazı madenciliğinin yükselişi kamuoyuna, karşı konulamaz bir ulusal menfaat olarak sunulmaktadır. Bu endüstrilerin siyasal nüfuzu neticesinde ülkenin hem sağ hem merkez-sol basını ya Avrupa Birliği'nin iklim politikalarına karşı düşmanca bir söylem geliştirmiş ya da konuya bigâne kalmayı tercih etmişlerdir (Jaspal vd., 2014). Dahası Polonya'da parlamentonun (*Sejm*) sağ ve sol parti üyeleri arasında da AB'nin çevresel dayatmalarına karşı benzer bir karşı duruş gözlemlenmiştir (Marcinkiewicz ve Tosun, 2015). Conversi (2020), Polonya'daki bu gelişmeleri iklim değişikliğine karşı kaynak milliyetçiliği olarak eleştirel bir çerçevede değerlendirmektedir.

İsveç'te ise yükseliş trendindeki aşırı-sağ İsveç Demokratları (*Sverigedemokraterna / SD*), iklim inkârcılığında başı çekmektedir. İklim değişikliğini küresel bir komplo olarak değerlendiren SD politikacılarının söylemlerini analiz eden Hultman ve arkadaşları, bunların argümanlarının odak noktasında kurulu düzene karşıtlık, şüphenin pazarlanması, endüstriyel/evine eklemek götüren erillik ve milliyetçilik temalarını tespit etmişlerdir (Hultman vd., 2019). Diğer otoriteryan politik söylemlerde olduğu gibi burada da erilliğin belirleyici olması dikkat çekicidir. Bu son tema, yani inkârcılık ve eril söylem ilişkisi, Vowles ve Hultman'ın (2021) çalışmalarıyla, İsveçli aşırı-sağ dijital medyanın İsveçli

iklim aktivisti Greta Thunberg'in etkisini kırmak için haber metinlerinde onu, bir tür yaygaracı kadınlık miti ile kuşatmasında görünür hale gelmiştir.

Şüphecilik/inkârcılık, popülist liderlerin söylem ve davranışları düzeyinde araştırıldığında, sorunun ele alınışı ülkesine göre farklılıklar arz etmekle birlikte bazı ortak temalar göze çarpmaktadır. Örneğin, üçü de şu an görevde olmayan ABD Başkanı Trump, Brezilya Başkanı Bolsonaro ve Filipinler Başkanı Duterte üzerine karşılaştırmalı sonuçlar üreten bir çalışmada (Marquardt vd., 2022), Trump ve Bolsonaro'nun iklim değişikliğini kabul etmemelerine karşın Duterte'nin kabul ettiği ve çözüm önerdiği, bununla birlikte her üçünün de konuyu halklarına yönelik küresel bir sömürü girişimi çerçevesinde değerlendirdikleri ve küresel iklim uzmanlığına karşı milliyetçi ve popülist bir anti-elitizmi yaydıkları ileri sürülmüştür.

Nihayet sağ popülizm veya aşırı sağın iklim şüpheciliği kavramsal bir şemaya oturtulmak istenirse Lockwood (2018) yararlı bir kategorizasyon sağlamaktadır. Lockwood'un (2018: 718) "yapısal" olarak nitelendirdiği ilk temaya göre, söz konusu siyasal partiler, özellikle küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin neticesinde giderek yalnızlaşan ve marjinalleşen bir kitlenin ilgisini çekmekte, bunların desteğiyle etkin hale gelmektedir. Lockwood'a (2018: 712) göre ikincisi ve daha önemli olan tema "ideolojik" olandır ve bu "özellikle 'halk' ile kozmopolit elitler arasındaki antagonizma" ile sembolleşmektedir. Önceki paragraflar da dikkate alınarak bu kategorileştirme bağlamında toparlanacak olursa iklim şüpheciliğinin yayılması ve destek bulması şu şekilde temellendirilebilir: İklim krizine yanıt olarak ileri sürülen küresel nitelikli tedbirlerin, ulusal elitler ile onlara malî açıdan bağlı beyaz veya mavi yakalı emeğin yakın vadeli, günlük ekonomik çıkarlarını aşındırma riski barındırması, bireysel ve kültürel tüketim alışkanlıklarına bir tehdit oluşturması ve her an gözle görülebilir bir soruna işaret etmemesi konunun yapısal çerçevesini oluşturmaktadır. Yine söz konusu tedbirlerin, ulusal egemenlik söylemi ile çatışması, küresel elitler ile ulusal sınırlara tabi "halkı" karşı karşıya getirmesi, "her şeyi bilen" uzmanların sürekli uyarılarına ve "okumuşlara" yönelik tepki ile birlikte anti-elitizm, konunun ideolojik çerçevesidir.

3. EKO-FAŞİZM

İklim politikalarının en önemli sınavlarından biri de ekolojik veya çevresel kaygılarını faşizmin bir türevi olarak ifade eden fikir ve eylem sahipleriyle olanıdır. Eko-faşistler, ekolojik gerekçelerle bireylerin temel hak ve hürriyetlerini radikal biçimde kısıtlayan veya yaşama haklarını reddeden nitelikteki tedbirleri savunan derin ekolojistlerden etnik kimlik ile onun "kutsal" olduğuna inanılan doğal alanı arasında ayrılmaz bir bütünlük gören ırkçı, yabancı düşmanı, izolasyonist, aşırı milliyetçi vb. aşırı sağ siyasal yönelimlere kadar geniş bir yelpazede yer bulabilmektedirler. Giriş bölümünde değinilen Christchurch ve El Paso olaylarındaki gibi ekolojik kaygıların yabancı düşmanlığı ile birleştiği fikir ve eylemlerin yanı sıra ABD'li terörist Ted Kaczynski'de görüldüğü gibi etnik vurgusu olmayan, tamamen sanayileşme karşıtı ve vahşi doğaya dönüş yanlısı fikirlerden kaynaklı şiddet eylemleri ile Fin mizantrop Pentti Linkola'nın ekolojik dengenin sürdürülebilmesi amacıyla politik otoriterleşmeyi ve

gerekirse insan nüfusunun öldürmek suretiyle azaltılabileceğini savunan görüşler de bu kapsamda değerlendirilmektedir (Macklin, 2022).

Daha yeni bir fenomen olan iklim şüpheliği ve inkârcılığından farklı olarak Eko-faşizmin ortaya çıkışı ve yükselişi, ulusların ortaya çıkışı ve yükselişi ile paralel seyretmiştir. Kökleri, hiç şüphesiz, soyut ve evrensel akla doğa ve insanın özgünlüğü, benzersizliği ve çeşitliliği iddiasıyla bir karşı çıkış olan Romantizmde bulunsa da faşist doğa-insan örüntüsü, yine de milliyetçiliğin çok ötesine taşınmış olan bir fenomene işaret etmektedir. Etno-sembolizmin teorisyeni Anthony Smith, etnik köken ve onun vatani olarak toprak arasındaki ilişkiyi sıklıkla vurgulamıştır. Bir topluluğun “haritaları” ile onun uluslaşması arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmiştir (Smith, 1994a: 108-109):

Bu doğa ve mekânlar tamamiyle özeldir; halkın tarihî yurdunu, anılarının kutsal membağını oluştururlar; ruhların tını farklılıklarını uyumlu kılan, kendilerine özgü tarihî şiirsellikleri vardır. Yurt sadece millî dramının sergilendiği bir dekor değildir, bizzat başrodedir; doğal özellikleri popüler tarihsel bir önem taşır (...) Öyle ki göller, dağlar, nehirler ve vadiler hepsi de halkçı meziyetlerin ve "otantik" millî yaşantının sembolleri haline gelebilir (...) Öte yandan tarihsel olaylar ve yurt topraklarında bulunan anıtlar da "doğallaştırılır". Şatolar, mabedler, hikâyeler, lahitler, peyzaj içinde biraraya getirilerek sanki onun doğal parçalarıymış gibi muamele görürler (...) Şimdiki kuşaklar için haritalar ve törellikler oluşturmanın öteki yolu da tarihten ve özellikle de altın çağlar mitini kullanmaktan geçiyordu.

Smith (1994b: 49-50), ulusların anavatan toprağı ile “yurtlulaştırılmış cemaatler” (*territorialised communities*) olarak tanımlanabilecekleri bir “simbiyotik” ilişki içinde olduklarını söyler. Şöyle ki; bu toprağı geçmişe ilişkin hatıralar ile ortak bir hikâyenin konusu etmek suretiyle “etno-manzara” (*ethno-scape*) inşa eden cemaat, aslında kendi insan varlığı ile bu toprak arasındaki ilişkiyi de doğallaştırır. “Eğer cemaat bu şekilde 'doğallaştırılırsa' ve çevresinin bir parçası haline gelirse onun peyzajları da tam tersine 'tarihselleşir' ve topluluğun kendine özgü tarihsel gelişiminin izlerini taşır” (Smith, 1994b: 50). Toprak ve ulus bir kere doğallaştırıldıktan sonra, benzemez unsurlar ister insan ister bitki veya hayvan olsunlar, “istilacı” olarak değerlendirilebilmelerinin de yolu açılmış olur (Olwig, 2003: 61). Tarih, doğanın da temsil edildiği bir alandır ve bu temsil de otorite ilişkilerinden azade değildir. Söz konusu temsilin milliyetçi biçimi, özellikle emperyalizm çağında Batılı devletlerin bitkisi, hayvanı ve insanıyla “vahşi doğa” tasavvurunu üreterek sömürgeciliğini meşrulaştırmaya girişmesiyle yakından ilişkili olmuştur (Ginn, 2008).

İnsan ve toprak arasındaki bu temsil faaliyetinin ideolojik uç noktasında faşizm ve Nazizm bulunur ki bu, ekolojist kaygıların her zaman liberal demokratik projeler üretmeye yatkın olmayabileceği konusunda uyarıcıdır. Örneğin İtalyan faşizminin ekolojik dönüşüm retoriği, Katolik günahlardan arınma metaforuna dayandırılmış ve faşistler doğa ile ruh arasındaki bağlantıyı vurgulayıp hem çorak arazileri, dağları ve sıtmaya yol açan bataklıklarıyla dış doğayı hem de buranın sakinlerinin ahlâkî niteliklerini beraber ıslah etme iddiasıyla donanmışlardır. Oysa bu ıslah etme, insanın ve doğanın

ekonomik sömürü için biçimlendirilmesinden başka bir sonuç üretmemiştir (Armiero ve von Hardenberg, 2013). Bu tarzda bir temellendirme, etnik köken ile onun fizikî, tarihî veya efsanevî olarak kökleştiği varsayılan toprak arasında, denge ve uyum zemininde, manevî, organik ve natüralist bir ilişki temsili kurmayı ifade eden etnik eko-milliyetçilik kavramı ile karşılanır. Etnik eko-milliyetçilik en uç ifadesini Nazi *Blut und Boden* (Kan ve Toprak) sloganında bulur. Ülke topraklarının iç ve dış tehditlerden korunmasını, tarımsal kalkınmayı, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılmasını, doğayı korumayı da içeren bu tarz bir milliyetçilik, Nazi ırkçılığının söz konusu etnik kökenin üstünlüğü tezi ve buna bağlı şiddet eylemlerine eklenerek kısa sürede sönmüştür (Margulies, 2021: 24-25). Yine de “Üçüncü Reich’in en tiksindirici suçları”, “Anti-hümanist dogmanın doğal 'saflığın' fetişleştirilmesiyle birleşmesi” şeklindeki bir ekolojizm neticesinde gerçekleşmiştir (Biehl ve Staudenmaier, 2011: 40).

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından uzun bir süre sessiz kalan eko-faşizm, iklim değişikliğinin zararlı etkilerinin görülmeye başlandığı günümüzde yeniden görünür hale gelmiştir. Küresel iklim krizine çözüm önerileri içinde yer alan Derin Ekolojizm, örneğin mizantropist *Earth First!* (Önce Yeryüzü!), çözümü insan nüfusunun radikal biçimde – temel hak ve hürriyetlere aykırı olarak – azaltılmasında görmektedir. Toplumsal ekolojist Murray Bookchin, derin-ekolojizm hareketini mizantrop ve faşist projeleri nedeniyle ekoloji perspektifinden yoğun bir eleştiriye tabi tutmuştur. Bookchin, “Derin Maltuşular” olarak da nitelendirdiği bu kesimin (Bookchin, 1987: 12) yeryüzündeki insan varlığını adeta bir “kansere” gibi gördüğünü ileri sürmüştür (Bookchin, 1987: 4):

Derin ekolojistler, bu belirsiz ve farklılaşmamış insanlığı gezegeni "aşırı nüfuslandırılan", kaynaklarını "yiyip bitiren" ve yaban hayatını ve biyosferi yok eden - muhtemelen doğal evrimin kötü niyetli bir ürünü olan - çirkin "insan merkezli" bir şey olarak görüyorlar - sanki "doğanın" belirsiz bir alanı, teknolojileri, zihinleri, toplumları vb. ile doğal olmayan insanlardan oluşan bir grubun karşıtı olarak duruyormuş gibi. Büyük ölçüde ayrıcalıklı beyaz erkek akademisyenler tarafından formüle edilen derin ekoloji, Paul Shepard gibi samimi doğa bilimcilerini, insanlığın yaşam dünyasında bir tür kanser olduğuna dair bir müjdeyi vaaz eden Earth First!'ten David Foreman gibi açıkça anti-hümanist ve maço dağ adamlarıyla aynı bölüğe katmayı başardı.

Bookchin (1987: 12), ayrıca, adeta insansız bir doğa tasarlayan bu hareketin sahte radikalliği ile kapitalist tüketim kültürünü yeniden-üretmekten ibaret olduğunu ileri sürmüştür: “(...) bir uçta anarşizm, diğer uçta eko-faşizm. Kültürümüzü oluşturan fast food dükkanları gibi, derin ekoloji de yarı radikal çevrecilerin fast food’udur”.

Bunun dışında, yukarıda değinilen Chirstchurch ve El Paso saldırganlarının motivasyonlarında yer aldığı gibi beyaz, eril ve yabancı düşmanı – ya da göçmen karşıtı – bireysel terör eylemleri de eko-faşizmin kimlik ve toprak arasında kurduğu ilişkiyi takip eden örneklerdir. İnternetin sağladığı görece konforlu ortamda eko-faşizm, geleneksel beyaz ırkçılığının çevre sosuna bulanmış biçimiyle yeniden tezahür edebilmektedir. ABD’de *Ku Klux Klan*’ın çevrimiçi bir platformda, bu defa ulusal çevrenin

yabancı unsurlar tarafından işgal edilmesi temasıyla yeniden ortaya çıkması buna örnektir (Richards vd., 2022).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İklim değişikliği, adeta bir saatin akrebi gibi ilerliyor: Bireylerin gündelik hayatları içinde söz konusu dramatik değişimi duyu organlarıyla fark etmeleri oldukça güç. Bu nedenle gıda arzındaki azalma, su kaynaklarının tükenişi, bazı doğal afetlerin şiddetindeki artış, yabancıların zorunlu göçü vb. gündelik hayatı kuşatan sorunlarla iklim değişikliği arasında bir bağlantı kurmak her zaman kolay değildir. Ancak doğa bilimleri dünyasının kahir ekseriyeti, iklim değişikliğine bağlı olarak tüm bu sorunların gerek kapsam gerek etki derecesinin yoğunlaştığı ve herhangi bir müdahale olmazsa yerkürenin biyokapasitesinin insan hayatının sürdürülmesini imkânsız hale getirecek derecede aşılacağı konularında hemfikir. Hal böyleyken yeni siyasal çatışma alanları ve aktörleri de hemen bu gelişmelerin paralelinde tezahür ediyor: Şüpheciler ve inkârcılar ile eko-faşistler.

Yukarıda temel motivasyonları, ilişki örüntüleri ve eylemleriyle ele alınan bu siyasal akımlar, insan neslinin çevresel uyumu demokratik bir düzen içinde sağlayarak varlığını devam ettirebilmesinin önündeki en önemli güncel siyasal tehditleri oluşturuyor. Ekonomik, ideolojik, kültürel ve psikolojik veçheleriyle bu eğilimlerin, iklim krizi derinleştikçe daha da şiddetlenmesi riski sosyal bilimcilerin zihinlerini meşgul etmeye başladı bile. Bu akımlar gündelik ekonomik çıkarları uzun vadeli çıkarların önüne koymaları, bilimsel verilerden ziyade hakikat-sonrası tasavvurlarla donanmaları, anti-entelektüalizm ile harmanlanmış anti-elitizmleri ve epistemolojik bir tutarlılık beklentisiyle hareket etmemeleri sebebiyle kendileriyle mücadele edilmesi oldukça zor vakalar. Bununla birlikte, bugün ulusal ve küresel düzeyde çözüm odaklı siyasal liderliğin başarısı, bu yakın tehditlerin kontrol altına alınmasına bağlı gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Achenbach, J. (2019, August 18). Two mass killings a world apart share a common theme: ‘ecofascism’. The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/science/two-mass-murders-a-world-apart-share-a-common-theme-ecofascism/2019/08/18/0079a676-bec4-11e9-b873-63ace636af08_story.html. (Erişim Tarihi: 27.08.2023).
- Armiero, M. & von Hardenberg, W. G. (2013). Green rhetoric in blackshirts: Italian fascism and the environment. *Environment and History*, 19(3), 283–311. <https://doi.org/10.3197/096734013X13690716950064>
- Biehl, J. & Staudenmaier, P. (2011). *Ecofascism revisited: Lessons from the German experience*. Porsgrunn: New Compass Press.
- Bookchin, M. (1987). Social ecology versus Deep Ecology: a challenge for the ecology movement. *Green Perspectives: Newsletter of the Green Program Project*, 4–5. Available at: <http://theanarchistlibrary.org/library/murraybookchin-social-ecology-versus-deep-ecology-a-challenge-for-the-ecologymovement> [Erişim tarihi: 27.08.2023].
- Capstick, S. B. & Pidgeon, N. F. (2014). What is climate change scepticism? Examination of the concept using a mixed methods study of the UK public. *Global Environmental Change*, 24, 389–401. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.08.012>.
- Cheung, H. (2020, January 23). What does Trump actually believe on climate change? BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003>. [Erişim tarihi: 26.08.2023].

- Conversi, D. (2020). The Ultimate challenge: Nationalism and climate change. *Nationalities Papers*, 48(4), 625-636. doi:10.1017/nps.2020.18
- Crutzen, P. J. (2002). Geology of mankind. *Nature*, 415, 23. <https://doi.org/10.1038/415023a>
- Dunlap, R. E. & McCright, A. M. (2008). A widening gap: Republican and Democratic views on climate change. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(5), 26-35. DOI: 10.3200/ENVT.50.5.26-35
- Dunlap, R. E. 2013. Climate change skepticism and denial: An introduction. *American Behavioral Scientist*, 57(6): 691–698. <https://doi.org/10.1177/0002764213477097>.
- Erçandırılı, Y. (2019). Antroposen çağında Marx ve Eko-Marksizm(ler): Toplum-doğa ilişkisinin diyalektiği. *Praksis*, (50), 179 - 203.
- Erçandırılı, Y. (2021). Antroposen, posthümanizm ve uluslararası ilişkiler kuramının 'ekoloji' taahhüdünün tarihsel materyalist eleştirisi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 18(71) , 87-107. DOI: 10.33458/uidergisi.91203
- Erçandırılı, Y. (2023). Antroposen'i nasıl anlamalıyız? Eleştirel gerçekçilik, diyalektik materyalizm ve özne sorunsalı. *Amme İdaresi Dergisi*, 56(2), 35-62.
- Fisher, M. & Achenbach, J. (2019, March 15). Boundless racism, zero remorse: A manifesto of hate and 49 dead in New Zealand. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/national/boundless-racism-zero-remorse-a-manifesto-of-hate-and-49-dead-in-new-zealand/2019/03/15/3d407c64-4738-11e9-90f0-0ccfeec87a61_story.html. [Erişim tarihi: 26.08.2023].
- Forchtner B. & Lubarda, B. (2023). Scepticisms and beyond? A comprehensive portrait of climate change communication by the far right in the European Parliament. *Environmental Politics*, 32(1), 43-68. DOI: 10.1080/09644016.2022.2048556
- Forchtner, B. & Kølvrå, C. (2015). The nature of nationalism: populist radical right parties on countryside and climate. *Nature and Culture*, 10(2), 199–224. doi:10.3167/nc.2015.100204
- Forchtner, B. (2019). Articulations of climate change by the Austrian far right: A discourse-historical perspective on what is 'allegedly manmade'. In R. Wodak and P. Bevelander (Eds.), *Europe at the Crossroad: Confronting Populist, Nationalist and Global Challenges* (pp. 159-179). Lund: Nordic Academic Press.
- Forchtner, B., Kroneder, A. & Wetzal, D. (2018). Being skeptical? Exploring far-right climate change communication in Germany. *Environmental Communication*, 12(5), 589–604. DOI: 10.1080/17524032.2018.1470546
- Gemenis, K., Katsanidou, A. & Vasilopoulou, S. (2012). The politics of antienvironmentalism: Positional issue framing by the European radical right. *Midwest Political Science Association (MPSA) Annual Conference 2012 - Chicago, IL, USA, 12–15 April 2012, Chicago*. <https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/6153509/MPSA.pdf> [Erişim tarihi: 28.08.2023]
- Ginn, F. (2008). Extension, subversion, containment: Eco-nationalism and (post)colonial nature in Aotearoa New Zealand. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 33(3), 335–353. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2008.00307.x>
- Graßl, H. (2009). Scenarios of climate change. *The European Physical Journal Special Topics*, 176, 5–12. <https://doi.org/10.1140/epjst/e2009-01144-1>
- Guardian News. (2020, September 15). Trump denies climate change link to wildfires: 'I don't think science knows' [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=S-DZRO68710>. [Erişim tarihi: 26.08.2023].
- Hultman, M., Björk, A. & Viinikka, T. (2019). Denouncing environmental challenges via anti-establishment rhetoric, marketing of doubts, industrial/breadwinner masculinities enactments and ethno-nationalism. In Bernhard Forchtner (Ed.), *The Far Right and the Environment: Politics, Discourse and Communication* (pp. 121-135) London: Routledge.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2007). Appendix 1: Glossary. In IPCC, 2007: *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, Eds.. Cambridge: Cambridge University Press.

- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014a). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge, and New York: Cambridge University Press.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014b). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part B: Regional Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Barros, V.R., C.B. Field, D.J. Dokken, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge, and New York: Cambridge University Press.
- Jaspal, R., Nerlich, B. & Lemańczyk, S. (2014). Fracking in the Polish press: Geopolitics and national identity. *Energy Policy*, 74, 253-261. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2014.09.007>.
- Jylhä, K.M. & Hellmer, K. (2020). Right-wing populism and climate change denial: The roles of exclusionary and anti-egalitarian preferences, conservative ideology, and antiestablishment attitudes. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 20(1), 315–335. doi:10.1111/asap.12203
- Kropotkin, P. (2014 [1899]). *Tarlalar, Fabrikalar ve Atölyeler – Yarın*. (Çev. S. Sevinç). Çanakkale: Kaos.
- Kulin, J., Sevä I. J. & Dunlap, R. E. (2021). Nationalist ideology, rightwing populism, and public views about climate change in Europe. *Environmental Politics*, 30(7), 1111-1134. DOI: 10.1080/09644016.2021.1898879
- Lockwood, M. (2018). Right-Wing populism and the climate change agenda: exploring the linkages. *Environmental Politics*, 27(4), 712–732. doi:10.1080/09644016.2018.1458411
- Lorenzoni, I., Nicholson-Cole, S., Whitmarsh, L. (2007). Barriers perceived to engaging with climate change among the UK public and their policy implications. *Global Environmental Change*, 17, 445–459. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2007.01.004>
- Macklin, G. (2022). The extreme right, climate change and terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 34(5), 979-996. DOI: 10.1080/09546553.2022.2069928
- Mann, M. E. (2012). *The hockey stick and the climate wars*. New York: Columbia University Press.
- Marcinkiewicz, K. & Tosun, J. (2015). Contesting climate change: mapping the political debate in Poland. *East European Politics*, 31(2), 187-207. DOI: 10.1080/21599165.2015.1022648
- Margulies, M. (2021). Eco-Nationalism: A historical evaluation of nationalist praxes in environmentalist and ecologist movements. *Consilience*, 23, 22-29. <https://doi.org/10.7916/consilience.vi23.6226>
- Marquardt, J. M., Oliveira, C. & Lederer, M. (2022). Same, same but different? How democratically elected right-wing populists shape climate change policymaking. *Environmental Politics*, 31(5), 777-800. DOI: 10.1080/09644016.2022.2053423
- McCright, A. M. & Dunlap, R. E. (2000). Challenging global warming as a social problem: An analysis of the conservative movement's counter-claims. *Social Problems*, 47(4), 499–522. <https://doi.org/10.2307/3097132>
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Wehrens W. W. III. (1978). *Ekonomik büyümenin sınırları*. (Çev. K. Tosun). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.
- Moore, J. W. (2015). *Hayatın dokusundaki kapitalizm: Sermaye birikimi ve ekoloji*. (Çev. A. Munzur). Ankara: Epos.
- Moore, J. W. (Ed.). (2016). *Anthropocene or Capitalocene? Nature, history and the crisis of capitalism*. Oakland, CA: PM Press.
- Olwig, K. R. (2003). Natives and aliens in the national landscape. *Landscape Research*, 28(1), 61–74. <https://doi.org/10.1080/01426390306525>
- Oreskes, N. & Conway. E. M. (2010). *Merchants of doubt*. New York: Bloomsbury Publishing.
- Pielke, R., Prins, G., Rayner, S. & Sarewitz D. (2007). Lifting the taboo on adaptation. *Nature*, 445, 597–598. <https://doi.org/10.1038/445597a>
- Plass, G. N. (1956). The carbon dioxide theory of climatic change. *Tellus*, 8(2), 140–154. <https://doi.org/10.1111/j.2153-3490.1956.tb01206.x>

- Pompeo, M. R. (2019, November 4). On the U.S. Withdrawal from the Paris Agreement. U.S. Department of State. <https://2017-2021.state.gov/on-the-u-s-withdrawal-from-the-paris-agreement/> [Erişim tarihi: 29.08.2023].
- Poortinga, W., Spence, A., Whitmarsh, L., Capstick, S., Pidgeon, N.F. (2011). Uncertain climate: An investigation of public scepticism about anthropogenic climate change. *Global Environmental Change*, 21(3), 1015–1024. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.03.001>
- Rahmstorf, S. (2004). The climate sceptics. Potsdam Institute for Climate Impact Research. https://www.pik-potsdam.de/~stefan/Publications/Other/rahmstorf_climate_sceptics_2004.pdf [Erişim tarihi: 21.08.2023]
- Rees W. E. & Wackernagel, M. (2023). Ecological footprint accounting: Thirty tears and still gathering steam. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 65(5), 5-18. DOI: 10.1080/00139157.2023.2225405
- Richards, I., Jones, C. & Brinn, G. (2022). Eco-fascism online: Conceptualizing far-right actors' response to climate change on Stormfront. *Studies in Conflict & Terrorism*, DOI: 10.1080/1057610X.2022.2156036
- Ronfeldt, D. & Arquilla, J. (2020). Whose story wins: Rise of the noosphere, noopolitik, and information-age statecraft. Santa Monica, CA: RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA237-1.html>. [Erişim tarihi: 16.09.2022].
- Roussopoulos, D. (2017). Politik ekoloji: İklim krizi ve yeni toplumsal gündem. (Çev. F. D. Elhüseyni). İstanbul: Sümer.
- Smith, A. D. (1994a). Millî kimlik. (Çev. B. S. Şener). İstanbul: İletişim.
- Smith, A. D. (1994b). Ethno-symbolism and Nationalism: A cultural approach. London: Routledge.
- Steffen, W., Crutzen, P. J. & McNeill J. R. (2007). The Anthropocene: Are humans now overwhelming the great forces of nature. *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 36(8), 614-621. [https://doi.org/10.1579/0044-7447\(2007\)36\[614:TAAHNO\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1579/0044-7447(2007)36[614:TAAHNO]2.0.CO;2)
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). Kyoto Protokolü. <https://iklim.gov.tr/kyoto-protokolu-i-35>. [Erişim tarihi: 30.08.2023].
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). Montreal Protokolü. <https://iklim.gov.tr/montreal-protokolu-i-38>. [Erişim tarihi: 30.08.2023].
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). Paris Anlaşması. <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34>. [Erişim tarihi: 30.08.2023].
- The Washington Post. (2019, December 3). Trump: 'Climate change is very important to me [Video]. https://www.washingtonpost.com/video/politics/trump-climate-change-is-very-important-to-me/2019/12/03/fd19a429-9b72-4a9e-a673-4cc22662abae_video.html [Erişim tarihi: 26.08.2023].
- Trump on climate change report: 'I don't believe it'. (2018, November 26). BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-46351940>. [Erişim tarihi: 26.08.2023].
- Trump, D. J. [@realDonaldTrump]. (6 November 2012). The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non-competitive [Tweet]. Twitter, X. <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/265895292191248385>
- UNFCCC (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>, [Erişim tarihi: 27.01.2023].
- UNFCCC (2009). Report of the Conference of the Parties on its fifteenth session, held in Copenhagen from 7 to 19 December 2009, <https://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf> [Erişim tarihi: 27.01.2023].
- Vowles, K. & Hultman, M. (2021). Dead white men vs. Greta Thunberg: Nationalism, misogyny, and climate change denial in Swedish far-right digital media. *Australian Feminist Studies*, 36(110), 414-431. DOI: 10.1080/08164649.2022.2062669
- Weart, S. (2011). Global warming: How skepticism became denial. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 67(1), 41–50. <https://doi.org/10.1177/0096340210392966>

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

ŞEHİR LOJİSTİĞİ ÜZERİNE YAPILAN SİMÜLASYON ÇALIŞMALARINA YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Yasin GÜLTEKİN¹

Mehmet KARADAĞ²

■Özet

Dünya ve şehir nüfusunun giderek artması, kentsel alanlarının kullanımının artması, değişen ve gelişen insan ihtiyaçları şehirlerin tekrardan yapılanması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Özellikle lojistik temelinde trafik sıkışıklığı, trafik yoğunluğu, tedarik zinciri yapıları, son mil taşımacılık, kapıdan kapıya teslimat yoğunluğu gibi problemlerin ortaya çıkması ve nüfus yoğunluğuna ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra elektronik ticaretin bireysel tüketici bazında giderek artması ve bunun sonucunda bireysel teslimatların da artması şehir lojistiğini meşgul eden sorunlar içerisinde yer almaya başlamıştır. Tüm bu nedenler doğrultusunda sorunlara çözüm bulma arayışı da hızlanmaktadır. Çözüm yaklaşımları açısından teknolojinin de gelişmesiyle çeşitli teknikler şehir lojistiği problemlerinin ortadan kalkmasında kullanılmaktadır. Şehir lojistiği problemlerine yönelik çözüm yaklaşımlarının en yenilikçilerinden biri ve bu çalışmanın da odak noktası olan simülasyon teknikleridir. Çalışmanın amacı çeşitli simülasyon tekniklerini kullanarak şehir lojistiği üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmektir. Bu doğrultuda SCOPUS veri tabanından 2001-2022 yılları arasında gerçekleştirilen şehir lojistiğine yönelik yapılmış 162 çalışma incelenmiştir. Çalışmaların öncelikle başlıkları, özet ve tam metinleri ele alınarak araştırma amacına uygun olmayanlarının tasnif edilmesi gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucunda geriye kalan 116 makale yazara göre atıf, dergiye göre atıf, çalışmaya göre atıf, ülkelere göre atıf, yıllara göre atıf, ortak kelime ağı ve kullanılan simülasyon teknikleri (ajan tabanlı, sistem dinamiği, ayrık olay, Monte Carlo ve hibrid teknik) bağlamında incelenmiştir. Yapılan incelemeler VOSviewer 1.6.18. programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Lojistiği, Simülasyon Teknikleri, SCOPUS, Bibliyometrik Analiz, VOSviewer

A Bibliometric Analysis of Simulation Studies on Urban Logistics

■Abstract

Increasing world and city population, increasing use of urban areas, changing and developing human needs have brought about the need for restructuring of cities. The emergence of problems such as traffic congestion, traffic density, supply chain structures, last mile transportation, door-to-door delivery density, especially on the basis of logistics, and the development of population density and trade has brought various problems. In addition, the increase in electronic commerce on the basis of individual consumers and the consequent increase in individual deliveries have started to take place among the problems that occupy urban logistics. In line with all these reasons, the search for solutions to problems is also accelerating. With the development of technology in solution approaches, various techniques are used to eliminate urban logistics problems. One of the most innovative solution approaches to urban logistics problems and the focus of this study is simulation techniques. The aim of the study is to perform a bibliometric analysis of studies on urban logistics using various simulation techniques. In this direction, 162 studies on urban logistics conducted between 2001 and 2022 were analyzed from the SCOPUS database. Firstly, the title, abstract and full text of the studies were analyzed and those that were not

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, yasingultekin@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0161-8748

² Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, mehmet.karadag@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3776-3848

suitable for the purpose of the research were classified. As a result, the remaining 116 articles were analyzed in terms of citation by author, citation by journal, citation by study, citation by country, citation by year, common word network and simulation techniques used (agent-based, system dynamics, discrete event, Monte Carlo and hybrid technique). The investigations were carried out through VOSviewer 1.6.18. program.

Keywords: Urban Logistics, Simulation Techniques, SCOPUS, Bibliometric Analysis, VOSviewer

GİRİŞ

Günümüzde şehir lojistiği problemleri tüm paydaşların (vatandaşlar, yöneticiler, araştırmacılar vb.) ortak sorunu haline gelmiştir. Bu problemlerin çözüme kavuşturulmasında ilgili paydaşların çıkarlarının da gözetilmesi önemlidir. Vatandaşlar hızlı ve güvenilir hizmet beklerken hizmet sağlayıcılar (firmalar, kamu yöneticileri vb.) bu beklentilerin karşılanması için gerekli çabayı göstermelidirler. Bu doğrultuda hizmet sağlayıcıların tam zamanlı ulaşım sistemleri ile daha düşük maliyetli ve yüksek düzeyde hizmet sunması gerekmektedir. Bundan dolayı şehir lojistiğinde ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik bilimsel yaklaşımlar çok daha önemli hale gelmiştir.

Şehir lojistiğinde ortaya çıkan problemlerin ve bunlara yönelik geliştirilen çözümlerin çeşitli simülasyon uygulamalarıyla akademik çalışmalarda ne şekilde gerçekleştirildiği bu araştırmanın odak noktası olmuştur. Bu konuya benzer olarak yapılan ulusal makalelere (Savrun ve Mutlu (2019), Erturgut ve Gürler (2019)) bakıldığında; bunların şehir lojistiği alanında yer alan yayınların bibliyometrik analizine yönelik olduğu görülmektedir. Bu çalışma ise diğer ulusal çalışmalardan farklı olarak şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarının incelenmesi için şehir lojistiğinin yanında aynı anlama gelen ve benzer şekilde alana uygun diğer İngilizce kelimeler (urban, transport, supply chain) de araştırmayı filtrelemek için kullanılmıştır. Ayrıca simülasyon tekniklerini de kapsamı için bu tekniklerin isimleri de (agent based, Monte Carlo, system dynamics, discrete event, hybrid) anahtar kelime filtrelemesinde kullanılmıştır. Böylelikle bu araştırma diğer ulusal çalışmalardan farklı olarak şehir lojistiğinde simülasyon çalışmalarının bibliyometrik analizine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, sistematik bir literatür taraması yoluyla bibliyometrik analiz yapıp şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarını sunmaktır. Böylelikle şehir lojistiği problemlerine odaklanan araştırmacılara simülasyon tekniklerinin hangi problemlerin çözümünde kullanıldığını göstermeyi hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda yapılan bibliyometrik analiz ile bu çalışma aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır;

1. 2001-2022 yılları arasında şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışması ne kadardır?
2. Şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarının atıflara göre dağılımı nasıldır?
3. Şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarının yazarlara ve ülkelere göre dağılımı nasıldır?
4. Şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarında ortak kelime ağı analizine göre dağılım nasıldır?
5. Şehir lojistiği ile ilgili yapılan simülasyon çalışmalarında beş simülasyon tekniğinden (Monte Carlo, Ajan tabanlı, Sistem Dinamiği, Ayrık Olay veya Hibrit Simülasyon) hangisi daha çok kullanılmıştır?

İkinci bölümde, araştırma süreci, kullanılan araştırma teknikleri ve analiz yöntemi ile ilgili bilgilerin yer aldığı yöntem bölümü yer alacaktır. Üçüncü bölümde ise analiz sonucunda elde edilen bulgulara değinilecektir. Son olarak dördüncü bölümde ise öneriler ve sonuçlara yer verilecektir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Şehir lojistiği, özel firmalar tarafından kentsel alanlarda ortaya çıkan lojistik ve taşıma hareketlerinin oluşturduğu trafik ortamını, trafik sıklığını ve enerji tüketimini piyasa ekonomisi çerçevesinde bütünüyle optimize edilmesi sürecidir. Bu genel problemlere yönelik çeşitli önerilerde bulunulmaktadır. Bunlar; (a) gelişmiş bilgi sistemleri, (b) işbirlikçi yük taşıma sistemleri, (c) kamuya ait lojistik terminaller, (d) yük faktörü kontrolleri, (e) yer altı taşıma sistemleridir (Taniguchi vd., 2000).

Şehir lojistiğinde ortaya çıkacak problemlerin çözümünde paydaşların kendi alanına giren çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bu çözümlerde kullanılan uygulamalar aşağıda yer alan paydaşlar tarafından yerine getirilmektedir (Muñuzuri vd., 2005);

- Taşıyıcılar/lojistik operatörler; Şehir içindeki istenilen noktaya malları teslim eden firmalar.
- Alıcılar; Taşıyıcılar tarafından malları teslim edildiği yerel firmalar veya ticari tesislerdir.
- Yerel Yetkililer; şehirlerde yer alan trafik ve ulaşım ile alakalı düzenlemelerden sorumlu olan kişi veya kurumlardır.

Şehir lojistiğinde rol alan bu paydaşların birbiri ile çatışan amaçları bulunmaktadır. Göndericiler ve taşıyıcılar zamanında teslimat, minimum maliyet, güvenli taşıma süreci ve yüksek düzeyde hizmet seviyesi gibi amaçlara sahip iken, şehirlerde ikamet edenler trafik sıklığının ve hava kirliliğinin fazla olmasından yakınıp ürünleri zamanında teslim almayı beklemektedirler. Yetkililer de şehrin daha yaşanabilir ve ekonomik olarak güçlü olmasını hedeflerken tüm paydaşların da beklentilerini dikkate almaktadırlar (Savrun ve Mutlu, 2019).

Bu bağlamda şehir lojistiğinde ortaya çıkan problemlerin araştırmacılar açısından daha anlaşılır olması ve gerçeğe daha yakın sonuçlara ulaştırması simülasyon tekniklerinin önemini artırmaktadır. Şehir lojistiği çalışmalarında en yaygın kullanılan simülasyon tekniklerinin bakıldığında; bunların ajan tabanlı, sistem dinamiği, Monte Carlo, ayrık olay ve hibrit teknikler olduğu görülmektedir.

Ajan tabanlı simülasyon modelinde aktivite birimi olarak birçok ajan kullanılır ve sonuç bu ajanların etkileşimi ile ortaya çıkar. Ajanlar modelde yer alan aktörleri temsil eder. Ajanlar bir tür yazılım nesnesi yani program tarafından kullanılan koddur ve kendisine tanımlanan amacı ve görevleri yerine getirir (Schelhorn vd., 1999). Monte Carlo simülasyon tekniği tekrar eden rastgele örnekleme ve istatistiksel analize dayanan bir simülasyon çeşididir. Belirli sonuçların önceden bilinmediği rastgele olasılıklarla ilgilidir. Bu noktada bu simülasyon tekniği “eğer olursa/gerçekleşirse” varsayımı üzerine yapılan analiz yöntemidir (Raychaudhuri, 2008).

Sistem dinamiği simülasyon tekniği karmaşık problemleri analiz etmek ve çözmek amacıyla kullanılan bilgisayar destekli yaklaşımdır. Forrester (1961) tarafından geliştirilen bu yöntem ilk zamanlarda “endüstri dinamikleri” olarak tanımlanmıştır. Forrester’e göre sistem dinamiği yöntemi,

sanayi faaliyetlerinin geri bildirimi ve organizasyon yapısı, politika ve zaman gecikmelerinin (karar ve işlemlerdeki gecikmeler) işletmelerinin başarısını nasıl etkilediğini analiz etmek için kullanılan yaklaşımdır. Sistem dinamiği, şirket planlaması ve politika tasarımı, kamu yönetimi, enerji ve çevre, yazılım mühendisliği, biyoloji ve tedarik zinciri yönetimi gibi alanlarda uygulanmaktadır (Angerhofer ve Angelides, 2000). Ayrık olay simülasyonu, fiziksel bir sisteme ait matematiksel ya da mantıksal modeli kullanarak simüle edilen zamanda belirli noktalarda durum değişikliklerini gösterir. Gerçekleşen durumların farklılığı hem de değişikliklerin gerçekleştiği zaman kesin şekilde ifade edilmelidir. Hizmet almayı bekleyen müşteriler, stok yönetimi veya askeri vakalar ayrık simülasyon için örnek uygulama alanlarındandır (Nance, 1996).

Simülasyon teknikleri kullanılarak yapılan çalışmalara ve şehir lojistiğinde kullanıldıkları problemlere ilişkin bazı örnekler şu şekildedir; Alho vd. (2022) yapmış oldukları çalışmada Singapur'da inceledikleri bir vaka üzerinden alışveriş merkezleri, ofisler ve perakende satış yerleri olan ticari binalardan kaynaklı şehir trafiğini ve yük taşıtlarının park talebini yönetmek için talep/arz temelli simülasyon gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında ajan tabanlı simülasyon tekniğinden faydalanmışlardır. Calabro vd. (2022) çalışmalarında kapıdan kapıya teslimatları konsolidasyona dayalı stratejilerle karşılaştırarak farklı şehir içi e-ticaret teslimat senaryolarını keşfetmek için yeni bir ajan tabanlı model önermektedirler. Sonuç olarak artan talep üzerine modelin şehir içi teslimatların nasıl yönetileceğini anlamak ve yük taşımacılığını şehir sürdürülebilirliği üzerindeki etkisini ölçmek için faydalı bilgiler sağlayacağını belirtmektedir. Yıldız (2021) çalışmasında hizmet noktalarında depolama birimi kullanımının gizli maliyetlerini tahmin etmek ve bunları atama kararlarını vermek için Monte Carlo simülasyon tabanlı yaklaşım tekniğini kullanmıştır. Merkert vd. (2022) Avustralya da geleneksel posta kutularına kıyasla yenilikçi insansız hava araçları ile (drone) son mil paket teslimatına yönelik tercihleri incelemiştir. Ayrıca büyüyen e-ticaret pazarında lojistik hizmet sağlayıcılar için yeni fırsatları araştırmışlardır. Araştırmacılar tüketici önceliklerini ortaya çıkarmış ve potansiyel dağıtım modu pazar paylarını tahmin etmek için Monte Carlo simülasyon tekniğinden faydalanmışlardır. Sonuç olarak araştırmacılar, insanların insansız hava aracıyla teslimat yerine postayı tercih ettiğini, ancak drone teslimatlarının, daha hızlı ve daha ucuz teslimat yapabilecekleri öncülünü yerine getirirlerse büyük pazar paylarıyla rekabetçi hale geldiğini belirtmektedirler. Erdelic vd. (2021) çalışmalarında şehirdeki trafik sıkışıklığını, seyahat sürelerini ve yoğunluğun olduğu bölgeleri tespit etmeyi amaçlamışlardır. Hırvatistan'daki karayolu ağını ve şehirlerdeki trafik yoğunluğunu analiz etmek için Monte Carlo simülasyon tekniğinden faydalanmışlardır.

Song vd. (2021) yapmış oldukları çalışmada kentsel gıda güvenliği, gıda tedarik zinciri bozulmaları ve pandemi etkisini incelemiştir. Singapur da bir vaka çalışması yapan araştırmacılar pandeminin kentsel gıda tedarik zinciri üzerindeki etkilerini sistem dinamiği yaklaşımıyla araştırmışlardır. Sonuç olarak çalışmanın şehirlerdeki gıda tedarik zinciri güvenliğini iyileştirmek için yön verebileceğini belirtmişlerdir. Luo ve Wan (2021) çalışmalarında Kunming şehrindeki kamyon

yük taşımalarından kaynaklı kentsel trafik taşıma endeksini ortaya çıkararak gelecek 15 yıla yönelik tahmin çıkarmaya çalışmışlardır. Çalışmanın gerçekleştirirken sistem dinamiği yaklaşımı kullanılmaktadır. Sonuç olarak kentsel trafik taşıma kapasitesinin iyileştirilmesi trafik taşıma kapasitesini azaltacak ancak kentsel trafik sıklığını arttıracak olduğunu belirtmişlerdir.

Alfieri vd. (2019) çalışmalarında şehirlerde giyim işletmelerinin kurmuş oldukları depoların tedarik zinciri hizmet seviyesi, stok ve nakliye ücretleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Ayrık olay simülasyon tekniği kullanan araştırmacılar bu depoların moda endüstrisine sağlayacağı maliyetleri ortaya çıkarmışlardır. İtalya da bir perakendeciye yönelik uygulanan vaka çalışmasında simülasyon sonuçları ile farklı hızlı son mil dağıtım yapanlar için uygun eğitimler verilebileceği önerilmiştir. Gonçalves vd. (2019) çalışmalarında Brezilya’da yer alan küçük şehirlerdeki kullanılmayan lastiklerin tersine lojistik yönetimi planlayabilmesi ve uygulayabilmesi için yeni alternatifler önermişlerdir. Ayrık olay simülasyon tekniğinden faydalanarak senaryoları analiz eden araştırmacılar lastiklerin kentsel tersine lojistik sürecinden maliyet, gaz emisyonu ve karbondioksit açısından daha verimli şekilde varış noktalarına ulaşabileceğini belirtmişlerdir.

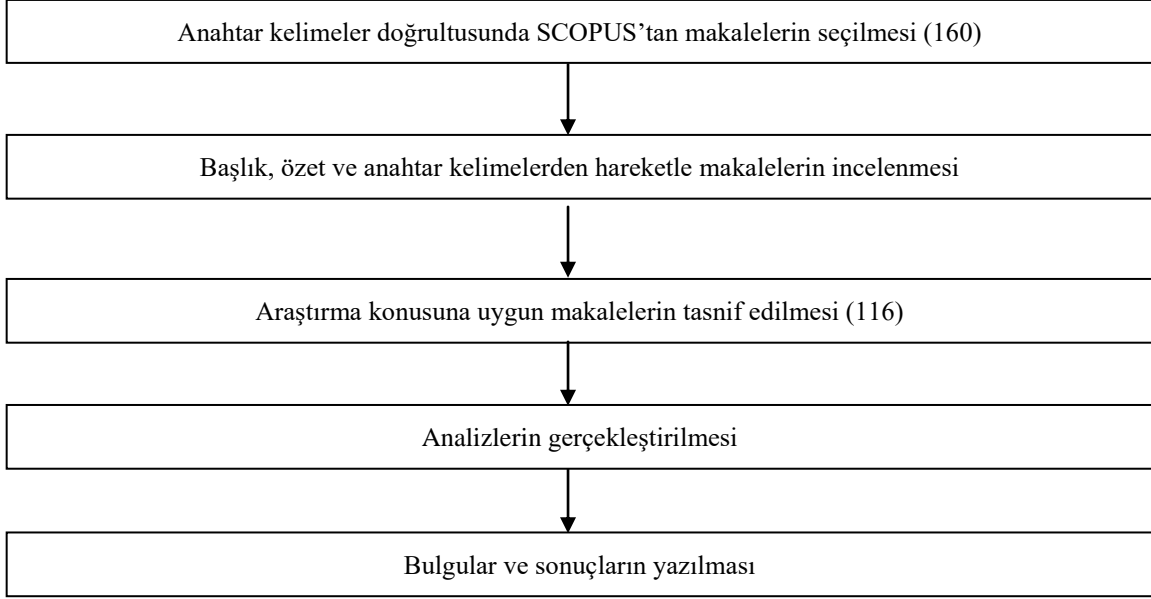
2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada, şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmaları hakkında sistematik bir literatür taraması yapılmıştır. Analiz edilecek çalışmalar SCOPUS veri tabanından alınmıştır. İlk aşamada Tablo 1’de görüldüğü gibi ilgili kelime grupları ile filtreleme yapılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Sadece dergi makaleleri ve konferans tutanakları kapsama dahil edilip; inceleme ve kitap bölümü çalışmaları analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca incelenen yayınların dilleri dikkate alınarak sadece “İngilizce” yayınlar araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında yayınların başlıkları, özetleri ve tam metinleri incelenerek konunun dışında kalan 44 çalışma kapsam dışında tutulmuş ve kalan 116 çalışma ile sonraki analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. SCOPUS Veritabanında Yapılan Araştırma

Aşama	Arama koşulu (Yayın türü: Dergi makaleleri ve konferans tutanakları, Zaman aralığı: 2001-2022), Dil: İngilizce	Yayın Sayısı
1	TITLE-ABS-KEY ("urban") AND TITLE-ABS-KEY ("simulation") OR TITLE-ABS-KEY("transportation") OR TITLE-ABS-KEY ("city") AND TITLE-ABS-KEY ("logistics") OR TITLE-ABS-KEY ("supply chain") AND TITLE-ABS-KEY ("monte carlo") OR TITLE-ABS-KEY ("agent-based") OR TITLE-ABS-KEY ("system dynamics") OR TITLE-ABS-KEY ("discrete event") OR TITLE-ABS-KEY ("hybrid simulation") AND (LIMIT-TO (SRCTYPE,"j") OR LIMIT-TO (SRCTYPE,"p")) AND (LIMIT-TO (DOCTYPE,"ar") OR LIMIT-TO (DOCTYPE,"cp")) AND (LIMIT-TO (LANGUAGE,"English"))	160
2	Başlık, özet ve tam metinlerin detaylı incelenmesi	116

Bu çalışmada kullanım ve erişim kolaylığı diğer programlara (Citespace, HistCite, SciMAT vb.) göre büyük veri tabanlı haritaları görselleştirme ve ayrıntıları inceleme konusunda daha uygun olduğu için VOSviewer programı tercih edilmiştir. Detaylı şekilde incelenen çalışmalar içerisinde araştırma konusunun ve amacının kapsamı dışında kalan çalışmalar çıkartılıp geri kalan çalışmalar “VOSviewer 1.6.18” versiyonu ile çeşitli bibliyometrik analizlere tabi tutulmuştur. Araştırma sürecine ilişkin aşamalar Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Araştırma Süreci

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yapılan analiz sonucunda şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarının yıllara göre yayın sayıları, yazara ve dergiye göre atıf sayıları, ülkelere göre yayın ve atıf sayıları, simülasyon tekniğine göre yayın sayıları, çalışmalara göre atıf sayıları, ortak kelime ağı analizi açısından sonuçları yer almaktadır.

3.1. Yıllara Göre Yayın Sayıları Analizi

Tablo 2’de şehir lojistiğine yönelik yapılan simülasyon çalışmalarının yıllar içerisindeki dağılımı yer almaktadır. Buna göre yapılan çalışmaların son yıllarda daha çok arttığı görülmektedir. Bu durumun her geçen yıl teknolojik imkanlarının gelişmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Tabloya göre en çok çalışma 2020 yılında (19 adet / %16,4) yapılmış olup sırasıyla en çok çalışma yapılan ilk beş yıl ve çalışma sayısı şu şekildedir; 2019 (17 adet/ %14,7), 2018 (14 adet/ %12,1), 2021 (17 adet/ %14,1) ve 2022 (13 adet/ %11,2) yıllarıdır.

Tablo 2. Yıllara Göre Yayın Sayıları

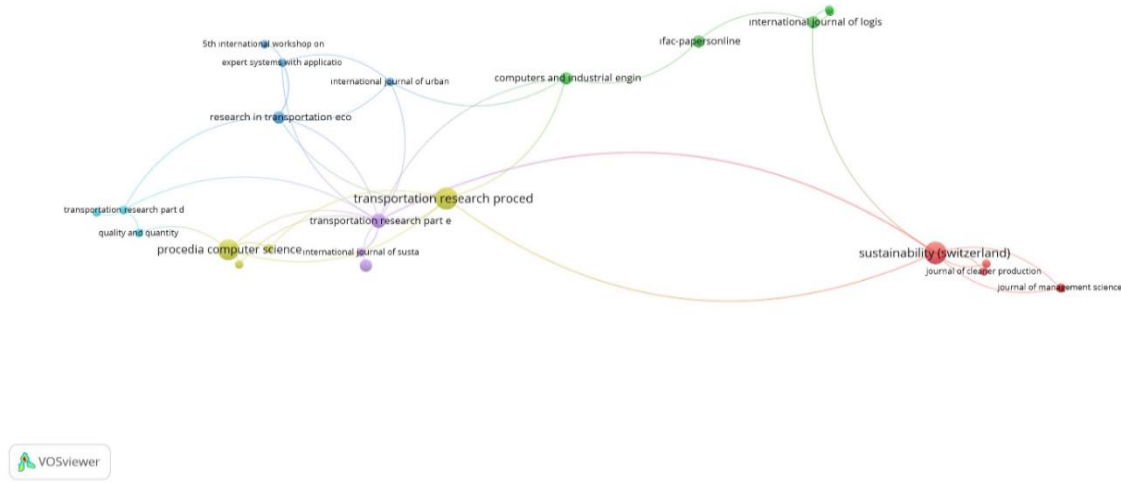
Yıl	Yayın	Yüzde	Yıl	Yayın	Yüzde
2022	13	11.2%	2011	3	2.6%
2021	17	14.7%	2010	2	1.7%
2020	19	16.4%	2009	1	0.9%
2019	17	14.7%	2008	1	0.9%
2018	14	12.1%	2007	0	0.0%
2017	9	7.8%	2006	1	0.9%
2016	7	6.0%	2005	1	0.9%
2015	3	2.6%	2004	0	0.0%
2014	3	2.6%	2003	0	0.0%
2013	2	1.7%	2002	0	0.0%
2012	2	1.7%	2001	1	0.9%

3.2.Yazara ve Dergiye Göre Atıf Analizi

Tablo 3. Yazara ve Dergiye Göre Atıf Sayıları

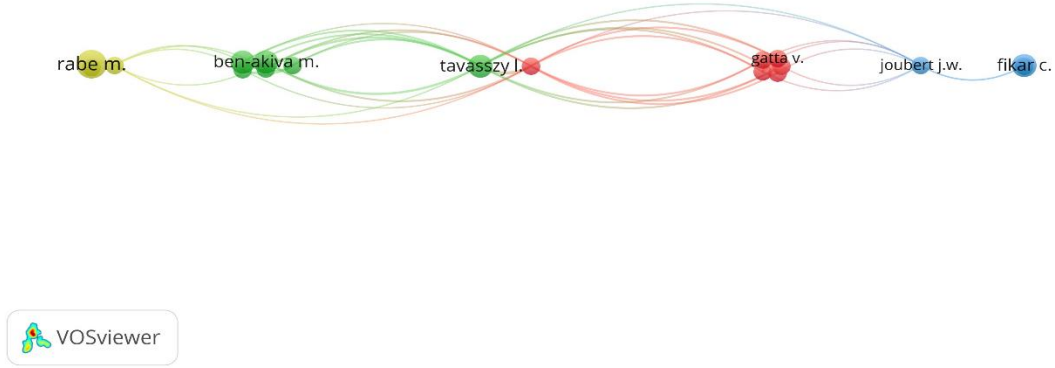
Sıra	Yazar	Yayın Sayısı	Atıf	Yüzde	Dergi	Atıf	Yüzde
1	Tavasszy L.	4	173	2.4%	Landscape And Urban Planning	148	9.1%
2	Gatta V.	3	168	2.3%	Transportation Research Part E	124	7.6%
3	Le Pira M.	3	168	2.3%	Sustainability (Switzerland)	105	6.4%
4	Marcucci E.	3	168	2.3%	Expert Systems With Applications	98	6.0%
5	Ignaccolo M.	3	163	2.3%	Cities	78	4.8%
6	Inturri G.	3	163	2.3%	European Transport Research	78	4.8%
7	Pluchino A.	2	158	2.2%	Transportation Research Procedia	68	4.2%
8	Germaine S.S.	1	157	2.2%	Transportation Science	56	3.4%
9	Wakeling B.F.	1	157	2.2%	International Journal Of Urban Sciences	44	2.7%
10	Anand N.	3	156	2.2%	Sustainable Cities And Society	42	2.6%
11	Anderson A.A.	1	148	2.0%	Plos One	40	2.4%
12	Fang S.	1	148	2.0%	Research in Transportation Economics	38	2.3%
13	Gertner G.Z.	1	148	2.0%	International Journal Of Logistics Research And Applications	35	2.1%
14	Sun Z.	1	148	2.0%	International Journal Of Logistics Management	34	2.1%
15	Van Duin J.H.R.	1	98	1.4%	Procedia Computer Science	33	2.0%
16	Yang M.	1	98	1.4%	International Journal Of Sustainable Transportation	33	2.0%
17	Brussel M.	1	78	1.1%	International Journal Of Production Economics	29	1.8%
18	Munshi T.	1	78	1.1%	Biodiversity And Conservation	26	1.6%
19	Van Maarseveen M.	1	78	1.1%	Accident Analysis And Prevention	25	1.5%
20	Zuidgeest M.	1	78	1.1%	Journal Of Urban Planning And Development	25	1.5%

Yazara ve dergiye göre atıf sonuçlarının ve yüzdesel dağılımı yukarıda yer alan Tablo 3'teki gibidir. Buna göre en çok atıf alan ilk beş yazar sırasıyla şu şekildedir; Tavasszy L. (173 atıf /2.4%), Gatta V. (168 atıf/ 2.3%), Le Pira M. (168 atıf/2.3%), Marcucci E. (168 atıf/ 2.3%) ve Ignaccolo M. (163 atıf/ 2.3%). Ayrıca en çok atıf alan ilk beş dergi kaynağı da şu şekildedir; Landscape And Urban Planning (148 atıf/9.1%), Transportation Research Part E (124 atıf/7.6%), Sustainability (Switzerland) (105 atıf /6.4%), Expert Systems With Applications (98 atıf/6.0%) ve Cities (78 atıf/ 4.8%). En etkili dergilerin görsel ağı gösterimi de Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 2. Dergi Ağı Görseli

Aşağıda Şekil 3'te programdan elde edilen görsel ağ ile en çok yayın yapan yazarların analiz sonucu gösterilmektedir. Buna göre Rabe, M. 5 yayın Ben Akiva, M. 4 yayın, Tavasszy 4 yayın, Fikar, C. 4 yayın, Gatta 3 yayın ve Joubert J.W. 3 yayın yaptığı ve yayın sayısı olarak en etkili yazarlar oldukları görülmektedir. Ancak Tablo 3'e bakıldığında bu yazarlardan daha az sayıda çalışma yapmasına rağmen daha fazla atıf alıp atıfa göre daha etkili olan yazarların olduğu da görülmektedir. Örneğin; Germaine S.S. ve Wakeling B.F. yapmış oldukları 1 yayın ile 157 şer atıf aldıkları görülmektedir.

Şekil 3. Yazar Yayın Sayısı Ağı Görseli

3.3. Ülkelere Göre Yayın ve Atıf Analizi

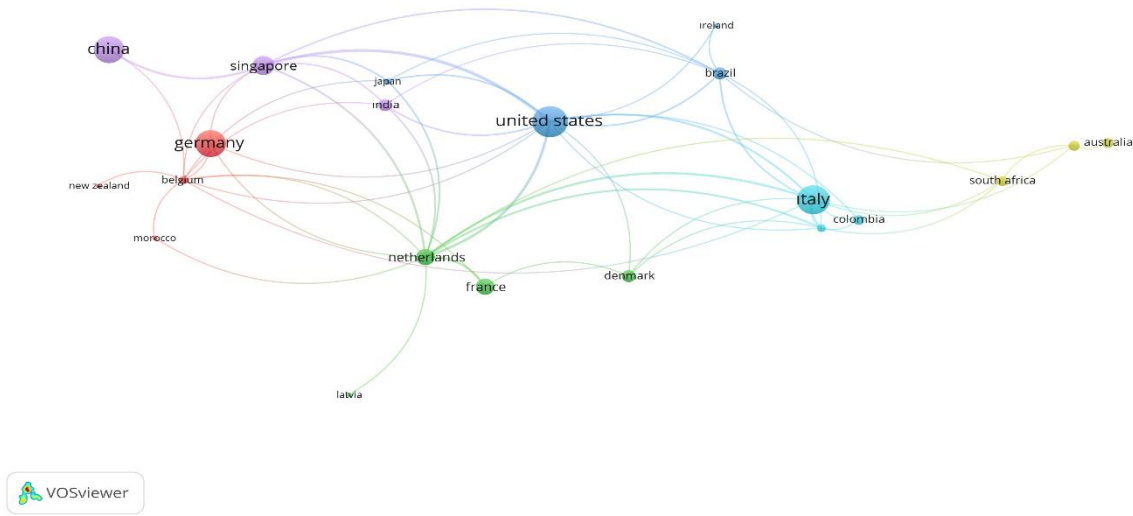
Tablo 4. Ülkelere Göre Yayın ve Atıf Sayıları

Sıra	Ülke	Yayın	Atıf	Yüzde (Atıf)
1	United States	20	503	18.9%
2	Italy	18	334	12.5%
3	Netherlands	8	305	11.4%
4	China	16	189	7.1%
5	Norway	3	168	6.3%
6	Singapore	10	165	6.2%
7	India	5	109	4.1%
8	Germany	16	90	3.4%
9	South Africa	4	88	3.3%
10	France	8	76	2.8%
11	Denmark	5	71	2.7%
12	Belgium	3	68	2.5%
13	Spain	5	51	1.9%
14	Austria	4	50	1.9%
15	Indonesia	4	41	1.5%
16	Brazil	5	40	1.5%
17	Uganda	1	40	1.5%
18	Colombia	4	36	1.3%
19	Sweden	2	30	1.1%
20	Japan	2	27	1.0%

Şehir lojistiği üzerine yapılan çalışmaların ülkelere göre dağılımı niceliksel açıdan Tablo 4'te gösterilmektedir. Buna göre Amerika (20 yayın), İtalya (18 yayın), Çin (16 yayın), Almanya (16 yayın) ve Singapur (10 yayın) en çok yayın yapılan ilk beş ülke olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında çalışmalara yapılan atıflar temelinde ülkeler incelendiğinde ise ilk beş ülke sırasıyla şu şekildedir; Amerika (503 atıf), İtalya (334 atıf), Hollanda (305 atıf), Çin (189 atıf) ve Norveç (168

atıf). Bu durum yapılan yayın sayısına karşılık atıflara göre ülke sıralamalarının değiştiğini göstermektedir.

Özellikle Hollanda'nın yapılan yayın sayısı açısından ilk beş içerisinde yer almazken çalışmalara yapılan atıf açısından ise üçüncü sırada yer aldığını görülmektedir. Ayrıca çalışma sayısı ve bunlara yapılan atıfların niceliksel etkileri açısından da 8 adet yayın ile 305 adet atıf alması yapılan çalışmaların niteliksel ve problemlere yönelik çözümleri, sonuçları ve değindiği konular açısından da önemli çalışmalar olduğunu göstermektedir. Yine Norveç'te yapılan 3 çalışmanın almış olduğu 168 atıf ile etkili oldukları görülmektedir.

Şekil 4. Ülke Ağı Görseli

En çok yayın yapılan ve atıf alan ülkelerin ağ gösterimi de Şekil 4'te yer almaktadır. Buna göre Tablo 4'te de yer alan şehir lojistiği üzerine yapılan simülasyon çalışmalarının en çok gerçekleştirildiği ve en çok atıf alan ülkelerin Amerika, İtalya, Hollanda, Norveç, Çin, Singapur, Almanya, Hindistan vd. olduğu ülke ağı haritasında da görülmektedir.

3.4. Simülasyon Tekniğine Göre Yayın Sayıları

Çalışmalarda kullanılan simülasyon teknikleri ve en çok kullanılan tekniğin ortaya çıkarılması çalışmanın diğer amaçlarındandır. Yapılan analize göre çalışmalarda kullanılan teknikler ve sayısal verileri Tablo 5'te yer almaktadır. Buna göre çalışmalarda en çok ajan tabanlı (agent based) simülasyon tekniği (56 adet yayın / %42,7) kullanılmıştır. Bu tekniği sırasıyla ayrık olay (discrete event) simülasyon tekniği (24 adet yayın/%18,3), sistem dinamiği (system dynamics) simülasyon

tekniki (23 adet yayın / %17,6), monte carlo simülasyon tekniği (20 adet yayın/ %15,3) ve hibrid (hybrid technics) simülasyon tekniği (8 adet yayın/ %6,1) takip etmiştir.

Tablo 5. Simülasyon Tekniğine Göre Yayın Sayıları

Teknik	Yayın Sayısı	Yüzde
Agent Based	56	42.7%
Discrete Event	24	18.3%
System Dynamics	23	17.6%
Monte Carlo	20	15.3%
Hybrid	8	6.1%

3.5. Çalışmalara Göre Atf Analizi

Tablo 6. Çalışmalara Göre Yayın Sayıları

Sıra	Yayın (Yazar)- Çalışma Adı	Atf	Yüzde
1	Fang S. (2005)- The impact of interactions in spatial simulation of the Dynamics of urban sprawl	148	9.05%
2	Anand N. (2012)- GenCLON: An ontology for city logistics	98	5.99%
3	Marcucci E. (2017)- Simulating participatory urban freight transport policy-making: accounting for heterogeneous stakeholders' preferences and interaction effects	87	5.32%
4	Munshi T. (2014)- Logistic regression and cellular automata-based modelling of retail, commercial and residential development in the city of Ahmedabad, India	78	4.77%
5	Le Pira M. (2017)-Role playing games as a mean to validate agent-based models: an application to stakeholder driven urban freight transport policy-making	71	4.34%
6	Anand N. (2014)- Ontology based multi agent system for urban freight transportation	44	2.69%
7	Hu W. (2020)- Using system Dynamics to analyze the development of urban freight transportation system based on rail transit: A case study of Beijing	42	2.57%
8	Babigumira J.B. (2011)- Cost effectiveness of Pharmacy-Only refill program in a large Urban HIV/AIDS clinic in Uganda	40	2.45%
9	Fikar C. (2018)- Agent based simulation of restaurant of deliveries facilitating cargo-bikes and urban consolidation	34	2.08%
10	Cagliano A.C. (2017)- Analyzing the diffusion of eco-friendly vans for urban freight distribution	34	2.08%
11	Van Heeswijk W. (2019)- An urban consolidation center in the city of Copenhagen: A simulation study	33	2.02%
12	Kin B. (2018)- Tackling fragmented last mile deliveries to nanostores by utilizing spare transportation capacity- a simulation study	30	1.83%
13	Song M. (2019)- Simulation of land green supply chain based on system dynamics and policy optimization	29	1.77%
14	Alho A. (2017)- A multi-scale agent based modelling framework for urban freight distribution	28	1.71%
15	Dong J. (2019)- The impact of underground logistics system on urban sustainable development: A system Dynamics approach	27	1.65%
16	Sakai T. (2020)- SimMobility Freight: An agent-based urban freight simulator for evaluating logistics solutions	26	1.59%

17	Marcelli M. (2009)- Assessing range re-expansion and recolonization of human-impacted landscapes by threatened species: a case study of otter (<i>Lutra lutra</i>) in Italy	26	1.59%
18	Yang Z. (2016)- Estimation of social value of statistical life using willingness to pay method in Nanjing, China	25	1.53%
19	Ding C. (2015)- Cross-Nested Joint Model of travel mode and departure time choice for urban commuting trips: Case study in Maryland-Washington	25	1.53%
20	Mommens K. (2018)- Evaluating the impact of-hour deliveries: An application of the Transport Agent Based model	24	1.47%

Şehir lojistiğine yönelik yapılan 2001-2022 yılları arasında çalışmaların atıf analizi incelenmiş olup Tablo 6’da gösterildiği gibidir. Buna göre en çok atıf alan çalışma 2005 yılında Fang S. tarafından yapılan çalışma olmuştur. Bu çalışma toplamda 148 atıf olarak analize tabi çalışmalar arasında toplam atıf değerinin %9,05’ine karşılık gelmektedir. Shoufan Fang, George Z. Gertnera, Zhanli Sun ve Alan A. Anderson tarafından yapılan çalışmanın başlığı “The Impact of Interactions in Spatial Simulation of The Dynamics Of Urban Sprawl” olup “Landscape and Urban Planning” dergisinde yayınlanmıştır. Ayrıca çalışmada yazarlar “sistem dinamiği” simülasyon tekniğini kullanmıştır. Bunun yanı sıra atıf analizine göre ilk beş sıradaki çalışmalar sırasıyla şunlardır; Anand N. (2012), (98 adet atıf /5.99%), Marcucci E. (2017), (87 adet atıf/ 5.32%), Munshi T. (2014), (78 adet atıf/4.77%) ve Le Pira M. (2017a), (71 adet atıf/ 4.34%).

3.6. Ortak Kelime Ağı Analizi

Tablo 7. Ortak Kelime Ağı Analizi

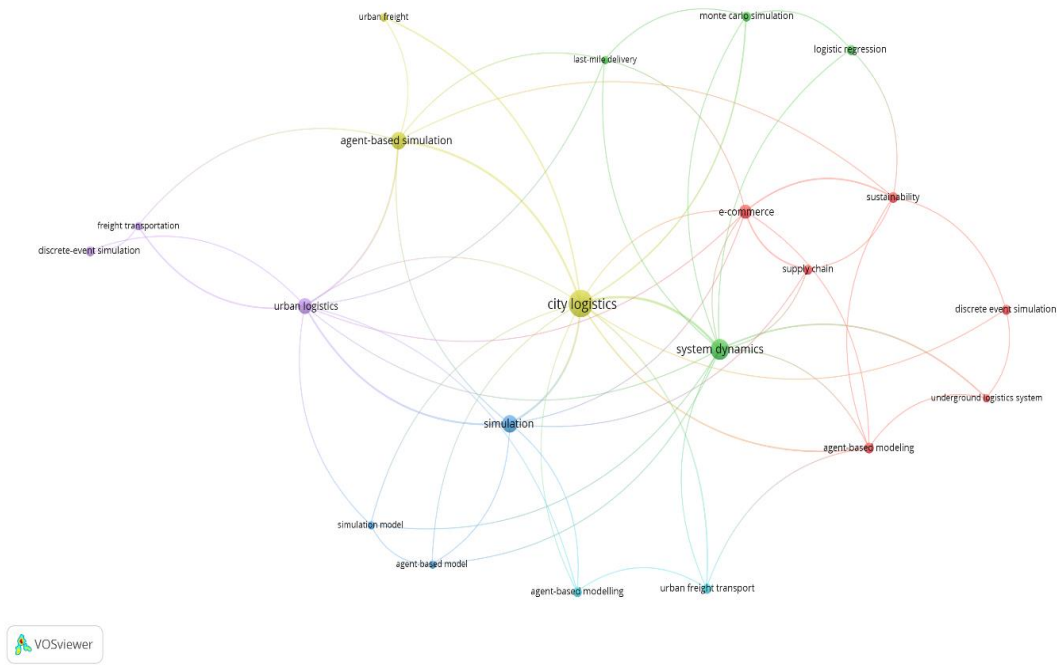
Sıra	Kelime	İlişki	Yüzde
1	City Logistics	30	20.5%
2	System Dynamics	17	11.6%
3	Agent-Based Simulation	13	8.9%
4	Simulation	12	8.2%
5	Urban Logistics	10	6.8%
6	E-Commerce	8	5.5%
7	Agent-Based Modeling	5	3.4%
8	Sustainability	5	3.4%
9	Agent-Based Modelling	4	2.7%
10	Discrete Event Simulation	4	2.7%
11	Discrete-Event Simulation	4	2.7%
12	Logistic Regression	4	2.7%
13	Monte Carlo Simulation	4	2.7%
14	Supply Chain	4	2.7%
15	Urban Freight Transport	4	2.7%
16	Agent-Based Model	3	2.1%
17	Freight Transportation	3	2.1%
18	Last-Mile Delivery	3	2.1%
19	Simulation Model	3	2.1%
20	Underground Logistics System	3	2.1%
21	Urban Freight	3	2.1%

Şehir lojistiği ile ilgili çalışmalarda ortak kelime analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizde 116 çalışmanın başlık, anahtar kelime ve özet bölümlerinde yer alan kelimelerin ortak kullanımına bakıldığında en çok kullanılan 21 ortak kelime Tablo 7’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde en fazla ilişkili olan beş kelime sırasıyla; şehir lojistiği (n=30/ %20,5), “sistem dinamiği (n=17/ %11,6), ajan tabanlı simülasyon (n=13/ %8,9), simülasyon (n=12/ %8,2) ve kentsel lojistik (n=10/ %6,8) olarak görülmektedir. Ayrıca tablo incelendiğinde ajan tabanlı simülasyon tekniği kelimesi “ajan tabanlı simülasyon, ajan tabanlı modelleme, ajan tabanlı model” gibi ifadelerde de kullanıldığı görülmektedir. Yine benzer şekilde kentsel lojistik (urban logistics) ifadesi yerine kentsel taşımacılık (urban freight), kentsel yük taşımacılığı (urban freight transport) şeklinde de ifade edilmiştir.

Tablo 8. Ortak Kelime Ağı Kümelemesi

Küme 1	Küme 2	Küme 3
Agent-Based Modeling	Last-Mile Delivery	Agent-Based Model
Discrete Event Simulation	Logistic Regression	Simulation
E-Commerce	Monte Carlo Simulation	Simulation Model
Supply Chain	System Dynamics	
Sustainability		
Underground Logistic System		
Küme 4	Küme 5	Küme 6
Agent-Based Simulation	Discrete-Event Simulation	Agent-Based Modelling
City Logistics	Freight Transportation	Urban Freight Transport
Urban Freight	Urban Logistics	

Yapılan ortak kelime ağı analizinde çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeleri en temsili altı kümeye ayırmıştır. Tablo 8’de görüleceği üzere ilk kümede ajan tabanlı modelleme, ayrık olay simülasyonu, e-ticaret, tedarik zinciri, sürdürülebilirlik ve yeraltı (metro) lojistik sistemleri kelimelerini bir araya toplamıştır. İkinci küme son mil teslimat, lojistik regresyon, monte carlo simülasyon ve sistem dinamiği kelimelerinden oluşmaktadır. Üçüncü küme ajan tabanlı model, simülasyon ve simülasyon modeli kelimelerinden, dördüncü küme ajan tabanlı simülasyon, şehir lojistiği ve kentsel taşımacılık, beşinci küme ayrı olay simülasyonu, yük taşımacılığı ve kentsel lojistik ve son olarak altıncı küme ise ajan tabanlı modelleme ve kentsel yük taşımacılığı ile ilgili anahtar kelimeleri bir araya getirmektedir. Ortak kelimelere ilişkin ağın haritası da aşağıda (Şekil 5) yer almaktadır.

Şekil 5. Ortak Kelime Ağı Görseli

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya ve şehir nüfusunun giderek artması, teknolojinin gelişmesi, ticaretin özellikle elektronik ticaretin hızla gelişmesi dünya üzerinde ve şehirlerde bir takım lojistik faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Şehir trafiğindeki yoğunluk ve artış, tedarik zincirlerindeki artan ivme, teslimatlar ve çeşitli nedenlerden doğan sorunlar şehir lojistiğinin ele alınmasını gerektirmiştir. Ortaya çıkan problemlerin çözümü için uzmanlar birçok yaklaşım uyguladığı gibi lojistik ve tedarik zinciri anlamında araştırmacılar yenilikçi çözümlerden biri olan bilgisayar ve yazılım temelli simülasyon tekniklerinden faydalanmışlardır. Bu çalışmaların giderek artması sonucunda çalışmalar yazara göre atıf, dergiye göre atıf, çalışmaya göre atıf, ülkelere göre atıf, yıllara göre atıf, ortak kelime ağı ve kullanılan simülasyon teknikleri (ajan tabanlı, sistem dinamiği, ayrık olay, Monte Carlo ve hibrid teknik) bağlamında incelenmiştir. VOSviewer 1.6.18. programı aracılığıyla gerçekleştirilen incelemeler sonucu aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Öncelikle yapılan çalışmaların son yıllarda daha çok arttığı görülmektedir. Bu durumun teknolojinin ve imkanlarının gelişmesinin yapılan çalışmaların niceliksel olarak artmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. En çok çalışma 2020 yılında (19 adet / %16,4) yapılmıştır. Yazara ve dergiye göre atıf sonuçlarının ve yüzdesel dağılımına göre en çok atıf alan yazar Tavasszy L. (173 atıf /2.4%) ve en çok atıf alan dergi ise Landscape And Urban Planning (148 atıf/9.1%) dir.

Şehir lojistiği üzerine yapılan çalışmalar ülkelere göre incelendiğinde en çok yayın yapılan ve atıf alan ülke Amerika (20 yayın ve 503 yayın)' dir. Bunun yanında Hollanda yapılan yayın sayısı

açısından ilk beş içerisinde yer almazken çalışmalara yapılan atıf açısından ise üçüncü sırada yer aldığını görülmektedir. Ayrıca çalışma sayısı ve bunlara yapılan atıfların niceliksel etkileri açısından da 8 adet yayın ile 305 adet atıf almasının yapılan çalışmaların niteliksel ve problemlere yönelik çözümleri, sonuçları ve değindiği konular açısından da önemli çalışmalar olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Norveç'te yapılan 3 çalışmanın almış olduğu 168 atıf da yapılan çalışmaların etkili olduğunu göstermektedir.

Çalışmalarda kullanılan simülasyon teknikleri ve özellikle en çok kullanılan tekniğin ortaya çıkarılması çalışmanın diğer önemli sonuçlarındandır. Yapılan çalışmalarda en çok ajan tabanlı (agent based) simülasyon tekniği (56 adet yayın / %42,7) kullanıldığı görülmektedir. Bu tekniği sırasıyla ayırık olay (discrete event) simülasyon tekniği (24 adet yayın/%18,3), sistem dinamiği (system dynamics) simülasyon tekniği (23 adet yayın / %17,6), monte carlo simülasyon tekniği (20 adet yayın/ %15,3) ve hibrid (hybrid technics) simülasyon tekniği (8 adet yayın/ %6,1) takip etmektedir.

Şehir lojistiğine yönelik yapılan simülasyon çalışmaları arasında en çok atıf alan çalışma 2005 yılında Fang S. tarafından yapılan çalışma olmuştur. Bu çalışma toplamda 148 atıf alarak analize tabi çalışmalar arasında toplam atıf değerinin %9,05'ine karşılık gelmektedir. Shoufan Fang, George Z. Gertner, Zhanli Sun ve Alan A. Anderson tarafından yapılan çalışmanın başlığı "The Impact of Interactions in Spatial Simulation of The Dynamics Of Urban Sprawl" olup "Landscape and Urban Planning" dergisinde yayınlanmıştır. Ayrıca çalışmada yazarlar "sistem dinamiği" simülasyon tekniğini kullanmıştır. Ortak kelime analizine göre 116 çalışmanın başlık, anahtar kelime ve özet bölümlerinde yer alan kelimelerin ortak kullanımına bakıldığında en çok kullanılan ve en fazla ilişkili olan beş kelimenin sırasıyla; şehir lojistiği (n=30/ %20,5), "sistem dinamiği (n=17/ %11,6), ajan tabanlı simülasyon (n=13/ %8,9), simülasyon (n=12/ %8,2) ve kentsel lojistik (n=10/ %6,8) olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bu sonuçların, şehir lojistiği problemlerinin çözümü için kullanılan simülasyon teknikleri üzerine çalışan araştırmacıların çalışmalarına rehberlik edeceğine ve gelecek çalışmalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Çalışma 2001-2022 tarihleri arasında sınırlandırılmış olup 2001 yılı öncesi yapılmış şehir lojistiği üzerine simülasyon çalışmaları da dahil edilerek araştırmanın kapsamı genişletilebilir. Ayrıca analize tabi tutulan çalışmalar "SCOPUS" veri tabanından elde edilmiş olup gelecekte benzer konuyu çalışmak isteyen araştırmacılar "WOS-Web Of Science, PubMed ve Cochrane" vb. veri tabanlarını da araştırmalarına dahil edebilirler. Ayrıca çalışmada makale ve bildirimler kullanılmış olup araştırmacılar ileride diğer bilimsel yayınları da (kitap, proje, tez vb.) analizlerinde kullanabilirler. Bu çalışmada sadece İngilizce yayınlar analize tabi tutulmuş olup ileride araştırmacılar ulusal ve uluslararası diğer yayınları da dahil ederek çalışmayı daha büyük ölçekte gerçekleştirerek literatüre katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Alfieri, A., De Marco, A., & Pastore, E. (2019). Last mile logistics in Fast Fashion supply chains: A case study. *IFAC-PapersOnLine*, 52(13), 1693-1698.
- Alho, A., Oh, S., Seshadri, R., Dalla Chiara, G., Chong, W. H., Sakai, T., ... & Ben-Akiva, M. (2022). An agent-based simulation assessment of freight parking demand management strategies for large urban freight generators. *Research in Transportation Business & Management*, 100804.
- Alho, A., Oh, S., Seshadri, R., Dalla Chiara, G., Chong, W. H., Sakai, T., Cheah Lynette & Ben-Akiva, M. (2022). An agent-based simulation assessment of freight parking demand management strategies for large urban freight generators. *Research in Transportation Business & Management*, 100804.
- Angerhofer, B. J., & Angelides, M. C. (2000). System dynamics modelling in supply chain management: Research review. 2000 Winter Simulation Conference Proceedings (Cat. No.00CH37165), 1, 342-351. <https://doi.org/10.1109/WSC.2000.899737>
- Calabrò, G., Pira, M. L., Giuffrida, N., Fazio, M., Inturri, G., & Ignaccolo, M. (2022). Modelling the dynamics of fragmented vs. Consolidated last-mile e-commerce deliveries via an agent-based model. *Transportation Research Procedia*, 62, 155-162. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2022.02.020>
- Erdelić, T., Carić, T., Erdelić, M., Tišljarić, L., Turković, A., & Jelušić, N. (2021). Estimating congestion zones and travel time indexes based on the floating car data. *Computers, Environment and Urban Systems*, 87, 101604.
- Erturgut, R., & Gürler, H. E. (2019). Kent Lojistiği Alanındaki Yayınların Bibliyometrik Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 540-551.
- Forrester, J. W. (1961). *Industrial dynamics*, productivity press. Portland Oreg.
- Gonçalves, A. T. T., Fagundes, L. D., Miranda, R. D. C., & Lima, R. D. S. (2019). Discrete event simulation as a decision-making tool for end-of-life tire reverse logistics in a Brazilian city consortium. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(23), 23994-24009.
- Luo, Y., & Wan, N. (2021, May). Research on Invisible Van Based on Spatial Evolution of Urban Logistics Distribution System. In 2021 33rd Chinese Control and Decision Conference (CCDC) (pp. 4161-4167). IEEE.
- Merkert, R., Bliemer, M. C., & Fayyaz, M. (2022). Consumer preferences for innovative and traditional last-mile parcel delivery. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*.
- Muñuzuri, J., Larrañeta, J., Onieva, L., & Cortés, P. (2005). Solutions Applicable By Local Administrations For Urban Logistics Improvement. *Cities*, 22(1), 15-28.
- Nance, R. E. (1996). A history of discrete event simulation programming languages. İçinde T. J. Bergin & R. G. Gibson (Ed.), *History of programming languages—II* (ss. 369-427). ACM. <https://doi.org/10.1145/234286.1057822>
- Raychaudhuri, S. (2008). Introduction to monte carlo simulation. 2008 Winter Simulation Conference, 91-100. <https://doi.org/10.1109/WSC.2008.4736059>
- Savrun, B., Mutlu, H.M. (2019). Kent Lojistiği Üzerine Bibliyometrik Analiz, *Kent Akademisi Dergisi*, 12 (38), 364-386.
- Schelhorn, T., O'Sullivan, D., Haklay, M., & Thurstain-Goodwin, M. (1999). *STREETS: An agent-based pedestrian model*.
- Song, S., Goh, J. C., & Tan, H. T. (2021). Is food security an illusion for cities? A system dynamics approach to assess disturbance in the urban food supply chain during pandemics. *Agricultural Systems*, 189, 103045.
- Taniguchi, E., ve Van Der Heijden, R. E. (2000). An Evaluation Methodology For City Logistics. *Transport Reviews*, 20(1), 65-90. doi: 10.1080/014416400295347.
- Yıldız, B. (2021). Express package routing problem with occasional couriers. *Transportation Research Part C: Emerging Technologies*, 123, 102994. <https://doi.org/10.1016/j.trc.2021.102994>

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

İHRACAT PERFORMANSI: VOSVIEWER İLE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Ata KAHVECİ¹

■ Özet

Bu çalışmada, ihracat performansı konusunda Web of Science (WoS) veritabanında yayınlanmış olan çalışmalar yazar, atıf, kaynak (dergi), ülke, kurum ve anahtar kelime gibi başlıklar açısından detaylı olarak bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş ve aralarındaki ilişkilerin bütünsel bir bakış ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır. WoS veri tabanında "export performance" anahtar kelimesi kullanılarak "tüm alanlar" kapsamında yapılan aramada 2401 adet sonuca ulaşılmış olup verilerin analizinde VOSviewer programı kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; yayınların çoğunlukla İşletme alanında yayımlandığı, en çok yayın yapan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğu, en çok yayın yapan yazarın "Sousa Carlos m.p" olduğu, alınan atıf sayısına göre en çok atıf alan yazarın "Diamantopoulos, adamantios" olduğu, çalışmaların en çok "Journal of International Marketing", dergisinde yayımlandığı, en çok atıf alan ülkenin "Amerika Birleşik Devletleri" olduğu, en çok atıf alan kurumun "Leeds Üniversitesi" olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, en çok kullanılan anahtar kelimelerin "İhracat Performansı", "İhracat", "KOBİ'ler", ile "Uluslararasılaşma", "Çin", "Yenilikçilik", "Rekabetçilik", "Performans", "Pazar Odaklılık" ve "Kaynak-Tabanlı Görüş" olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonuçlarının ihracat performansı konusunda yapılmış olan çalışmaların genel özelliklerini detaylı olarak göstermesi nedeniyle, bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalar için genel bir bakış ortaya koyarak alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İhracat Performansı, Uluslararası Ticaret, Bibliyometrik Analiz.

Export Performance: A Bibliometric Analysis Using VOSviewer

■ Abstract

In this research, studies on export performance published in the Web of Science (WoS) database are examined in detail in terms of titles such as author, citation, source (journal), country, institution, and keywords by using bibliometric analysis method and it is aimed to evaluate the relationships between them with a holistic perspective. Using the keyword "export performance" in the WoS database, 2401 results were found in the search within the scope of "all fields" and VOSviewer program was used to analyze the data. According to the results of the research; it was determined that the publications were mostly published in the field of Business Administration, the country with the highest number of publications was the United States of America, the author with the highest number of publications was "Sousa Carlos m.p", the author with the highest number of citations was "Diamantopoulos, adamantios", the studies were mostly published in the "Journal of International Marketing", the country with the highest number of citations was "United States of America" and the institution with the highest number of citations was "University of Leeds". Furthermore, it was also concluded that the most used keywords were "Export Performance", "Export", "SMEs", and "Internationalization", "China", "Innovation", "Competitiveness", "Performance", "Market Orientation" and "Resource-Based View". Since the results of the research show the general characteristics of the studies on export performance in detail, it is thought that it will make important contributions to the literature by providing an overview for future studies in this field.

Keywords: Export Performance, International Trade, Bibliometric Analysis

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret, atakahveci@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2010-614X.

GİRİŞ

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte özellikle 1980 sonrasında serbest dış ticaret politikasının ülkeler tarafından benimsenmesi sonucunda ticaret hacminin de ciddi şekilde yükseldiği gözlenmiştir. Bu kapsamda Dünya Ticaret Örgütü'nün verileri incelendiğinde 1980 yılında yaklaşık 2 trilyon dolar olan dünya mal ticaretinin 2022 yılında yaklaşık 24,9 trilyon dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir (WTO, 2023). Temel olarak ihracat ve ithalat kavramlarından oluşan uluslararası ticaret kapsamında devletlerin daha fazla olması noktasında teşvik politikaları ile aktif olarak destekledikleri başlık ihracat kavramıdır. Dolayısıyla uluslararası ticaret açısından gerçekleştirilen ihracatın etkin bir şekilde yerine getirilip getirilmediği konusunda ölçümün nasıl yapılacağı “ihracat performansı” kavramı ile gündeme gelmiş ve literatürde yoğun olarak çalışılmıştır.

Yapılan çalışmalar kitap, tez, makale ve bildiri gibi farklı şekillerde eleştirilmesi ve tenkit edilmesi için yayınlanarak literatüre eklenmektedir. Dolayısıyla literatür taraması kapsamında ulaşılan sonuçların incelenmesi ve değerlendirilmesi bilimsel bilginin üretimi sürecinde büyük önem arz etmektedir. Ancak üretilen bilginin niceliksel olarak sayısı arttıkça bunun yapılması zorlaşmaktadır. Örneğin sadece Web of Science (WoS) veritabanında “ihracat performansı” yazılarak yapılan aramada 2401 adet sonuca ulaşılmaktadır. Diğer veritabanlarında da yapılacak aramalar ile bu sayının daha da artacağı söylenebilir. Bu yayınların tamamının nesnel kriterler ile incelenerek ilgili bilim alanındaki gelişmelerin yapısının ve yönünün ortaya konulması için geliştirilen yöntemlerden biri bibliyometrik analizdir.

Bibliyometrik analiz yöntemi ile belgeler, anahtar kelimeler, dergiler, kurumlar gibi başlıklarda ağ analizi, gruplama ve haritalama yoluyla, derinlemesine bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır (Waltman vd., 2010: 629). Uluslararası ticaret literatüründe bibliyometrik analiz kullanılarak tezler ve makalelerin incelendiği çalışmalar mevcuttur. Uluslararası ticaret bilim alanı ve alt başlıklarına ilişkin yapılmış olan tezler ile ilgili birçok bibliyometrik çalışma (Aydın vd., 2021; Bedlek ve Bozyiğit, 2022; Çavdar, 2020; Duran ve Çelikkaya, 2019; Korkmaz ve Çetinkaya, 2019; Öçal, 2023; Türkoğlu vd., 2022; Yorulmaz ve Baykan, 2022) bulunmaktadır. Buna ek olarak uluslararası ticaret bilim alanı ve alt başlıklarına ilişkin yayınlanmış olan makaleler ile ilgili birçok bibliyometrik çalışma bulunmaktadır. Geniş bir alanı kapsayan bu başlıklardan bazıları kısaca; uluslararası ticaret (Lacka vd., 2020; Tian vd., 2018; Niebles-Nunez vd., 2022; Jiménez-Almazán vd, 2020; Sharma vd., 2022; Avşar ve Serin, 2021), ihracat (Calheiros-Lobo vd., 2023; Gürbüz ve Sönmez, 2022), uluslararası rakabetçilik (İpek, 2019; Olczyk, 2016), afet ve insani lojistik (Erturgut ve Yılmaz, 2020), 3P ve 4P lojistik (Erturgut ve Alkan, 2022), hava lojistiği (Erturgut ve Altinkurt, 2021) ve kent lojistiği (Savrun ve Mutlu, 2019) olarak sıralanabilir. Yapılan literatür incelemesinde KOBİ'lerin uluslararasılaşması ve ihracat performansı konusunda bir adet bibliyometrik çalışmaya (Calheiros-Lobo vd., 2023) rastlanmıştır. Dolayısıyla doğrudan ihracat performansı konusunda bibliyometrik analiz yöntemi ile yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu nedenle bu çalışma kapsamında ihracat performansı konusunda yapılmış olan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Böylece WoS veritabanında mevcut olan ihracat performansı konusundaki yayınlar kapsamında konuya ilişkin bütüncül bir bakış açısı ortaya konularak bu alanda çalışan/çalışacak olan araştırmacılara yön göstermesi açısından literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın takip eden bölümünde, ihracat performansı konusuna ilişkin literatüre yer verildikten sonra araştırma yöntemi ve bulgulara yer verilmiştir. Son kısımda ise analiz sonuçlarına ilişkin değerlendirmelere ve bu alanda daha sonra çalışacak araştırmacılar için önerilere yer verilmiştir.

1. LİTERATÜR TARAMASI

İhracat performansı kavramı konusunun araştırmacılar tarafından kabul gören ortak bir tanımı olmamakla birlikte kısaca *“işletmenin belirli bir dönemde, pazarlama stratejileri doğrultusunda gerçekleştirdiği ihracat faaliyetlerinin ekonomik ve stratejik çıktılarının, işletme hedefleri ile örtüşme derecesi”* (Sancı, 2019: 56) olarak tanımlanabilir. Akademik olarak uluslararası ticaret alanında uluslararası boyutta ve Türkiye’de yoğun olarak çalışılan konulardan birisidir. Bu kapsamda ihracat performansı konusunda yapılmış olan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

İhracat performansı konusunda en çok atıf alan çalışmalardan biri Morgan vd. (2004) tarafından yapılmıştır. Firmaların ihracat performansı öncüllerinin tespit edilebilmesi için çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kaynaklar ve yeteneklerin, rekabet strateji tercihlerini desteklemesi nedeniyle nihai olarak ihracat performansını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

İhracat performansı konusunda en çok atıf alan çalışmalardan bir diğeri ise Cavusgil ve Zou (1994) tarafından yayımlanmıştır. Pazarlama stratejileri ile performans ilişkisinin ihracat girişimi kapsamında ölçüldüğü çalışmada, derinlemesine mülakat yapılmış olup değişkenler arasındaki ilişki yol (path) analizi ile ortaya konulmuştur. Araştırma sonucuna göre, firmaların uluslararası yetenekleri ve yönetsel adanmışlıklarının, ihracat performansının iki önemli belirleyicisi olduğu; buna ek olarak ihracat pazar stratejisinin ise içsel (firma ve ürün karakteristikleri) ve dışsal (sektör ve ihracat pazarı karakteristikleri) faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir.

Aulakh vd., (2000) tarafından yapılan çalışmada ise Brezilya, Şili ve Meksika özelinde firmaların ihracat stratejileri ve ihracat performansları araştırılmıştır. Veri toplama sürecinde anket yöntemi kullanılmış olup, verilerin analizinde ise regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre maliyet odaklı stratejilerin gelişmiş ülkelerde, farklılaşma stratejilerinin ise gelişmekte olan ülkelerde ihracat performansına katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, gelişmiş ülkelerin özel ihtiyaçları doğrultusunda pazarlama karması değişkenlerinin uyarlanması da ihracat performansını arttırdığı bulunmuştur.

Calheiros-Lobo vd., (2023) ise KOBİ’lerin uluslararasılaşması ve ihracat performansı arasındaki ilişkiye yönelik sistematik derleme ve bibliyometrik analiz çalışması gerçekleştirmiştir. Bu süreçte anahtar kelime olarak “KOBİ”, “uluslararasılaşması”, “teori”, “model”, “başarı” ve “ihracat

performansının belirleyicileri” girilerek SCOPUS’ta yapılan tarama sonucunda ulaşılan veriler VOSviewer ile görselleştirilmiş olup, nitel verilerin analizi ise NVivo kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Böylece, bu alandaki yayınlara ilişkin yazarlar, anahtar kelimeler, ülkeler ve kurumlara dair güncel durum detaylı olarak incelenmiş olup literatürdeki boşluklar ve araştırma trendinin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Torlak vd., (2007), işletmelerin ihracat performanslarını belirlemek üzere anket yoluyla ihracatçı işletmelerden (581 adet) topladıkları verilere göre, inceledikleri değişkenler olan faaliyet gösterilen sektör, firma özellikleri ve ihracat stratejisinin, ihracat performansı üzerinde etkileri olduğu tespit edilmiştir. Ancak ihracat yapma biçiminin, ihracat performansı üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bir diğer çalışmada (Bozdağlıoğlu ve Özpınar, 2011) ise ihracat performansının doğrudan yabancı yatırımcılar ile ilişkisi Türkiye özelinde VAR ve Granger Nedensellik Analizi kullanılarak Ocak 1992 ve 2009 Temmuz dönemi için incelenmiştir. Analiz sonucunda doğrudan yabancı yatırım ile ihracat arasından tek yönlü nedensellik olduğu ve yabancı yatırımların ihracattaki değişimler üzerinde %6 etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Işık vd., (2018) AHP ve TOPSİS yöntemlerini kullanarak 2013 yılı için yükselen piyasa ekonomisi ülkelerinden 22’sini analize dahil ederek ihracat performanslarını ölçmüştür. AHP ile ağırlıklandırma, uzman görüşleri çerçevesinde “yüksek teknoloji ürünlerin üretimi” başlığının ağırlığının daha fazla olması nedeniyle Filipinler, Malezya ve Çin ilk üç sırada yer almış olup, bu sıralamada Türkiye ise 17. sıradadır.

Balta ve Cura (2022)’nin lojistik performans, ihracat performansı ve firma performansı başlıkları arasındaki ilişkiyi Konya ili özelinde anket yöntemi kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmada, verileri SPSS kullanarak analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda lojistik performansın, ihracat performansına ve firma performansına pozitif yönde anlamlı etkide bulunduğu, aynı zamanda firma performansının da ihracat performansına anlamlı ve pozitif yönde etkide bulunduğu anlaşılmıştır.

Küçükçolak ve Cura (2022) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise, uluslararası ticaret açısından önemli bir uygulama olan dahilde işleme rejimi (DİR) ile ihracat performansı ilişkisi, Konya ili özelinde incelenmiştir. İhracatın desteklenmesi noktasında önemli bir uygulama olan DİR’den faydalanan ve faydalanmayan işletmelerden anket yoluyla 2021 yılında toplanan veriler, analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, DİR’den faydalanan ve faydalanmayan işletmelerin ihracat performanslarının istatiki açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE BULGULAR

2.1. Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında ihracat performansı konusunda yayımlanmış olan çalışmaların yazar, atıf, dergi, ülke, kurum, dergi ve anahtar kelime gibi başlıklarda detaylı olarak incelenerek ilişkilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada kullanılacak veriler, Web of Science (WoS) veri tabanından

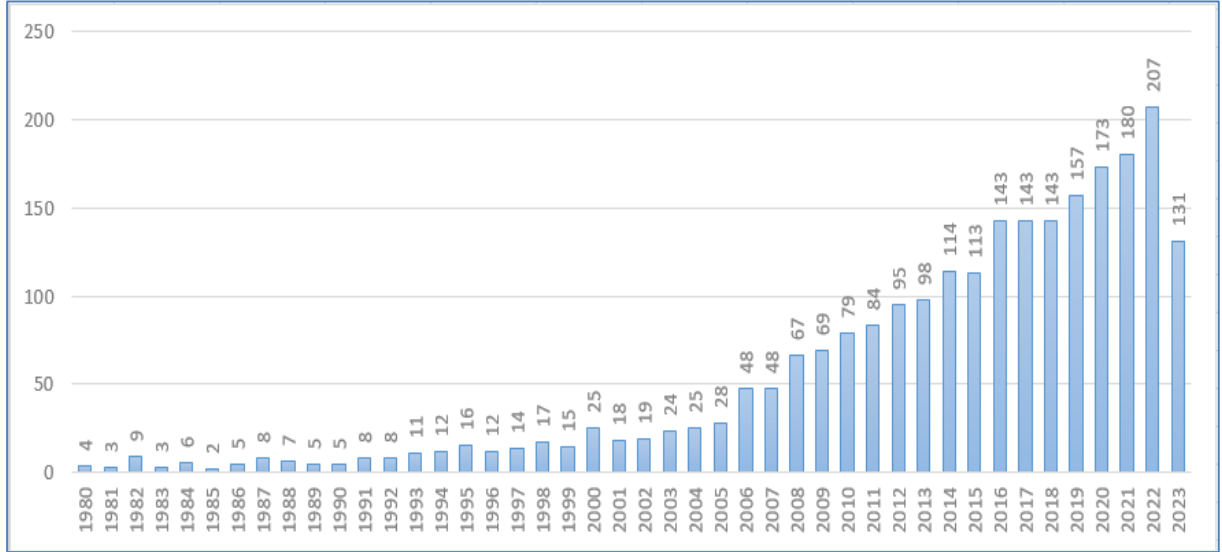
çekilerek sınırlandırılmıştır. YÖK Tez Merkezi ile TR Dizin gibi platformlardaki verilerin aynı formatta alınamamış olmasına ek olarak benzer verilerin Scopus veri tabanında olması nedeniyle duplikasyonu önlemek için alınmamış olması çalışmanın kısıtlılıklarını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırma Verileri ve Analiz

06.09.2023 tarihi itibarı ile WoS veri tabanında “export performance” anahtar kelimesi kullanılarak “tüm alanlar” kapsamında yapılan aramada 2401 adet sonuca ulaşılmıştır. Yayın türüne göre veritabanı sınıflamasında yapılan incelemede; yayınların 1980 ile 2023 yılları arasında farklı disiplinlerden geldiği ve bunlar içerisinde 2.065 adet makale, 248 adet bildiri, 91 adet derleme makale, 72 adet erken görünüm (yayınlanacak çalışma), 2 adet kitap, 54 adet kitap bölümü ve 18 adet editöryal yazıya ulaşılmıştır. Bu veriler yazar, atıf, dergi, ülke, kurum ve anahtar kelime analizleri kapsamında VOSviewer programı üzerinden incelenmiştir. Bu özetleme yapılırken, ilgili alanlardaki ilk 10 sıradaki veri detaylı olarak gösterilerek, çalışmaların yoğunlaştıkları alanlar açıklanmaya çalışılmıştır.

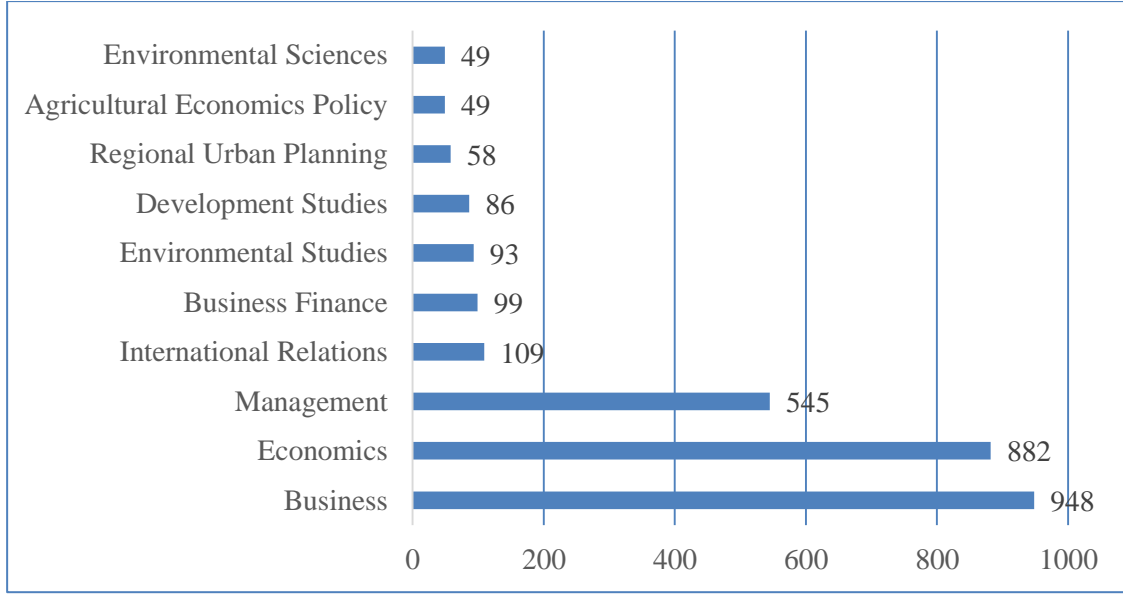
2.3. Bulgular

İhracat performansı konusunda elde edilen veriler, VOSviewer programı ile analiz edilmiş olup, bulgular tablolar ve şekiller olarak detaylı olarak sunulmuştur.

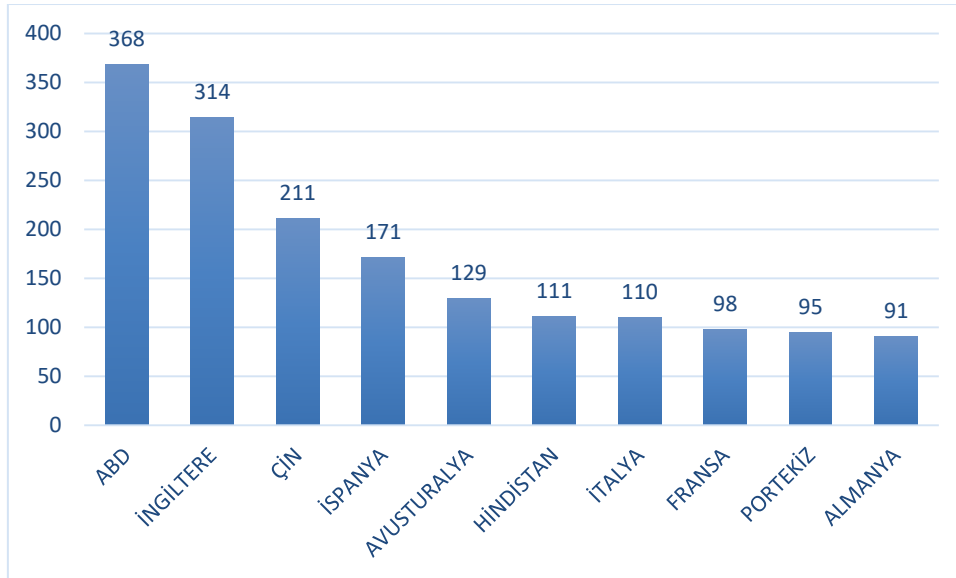
Şekil 1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

İhracat Performansı konusunda WoS veri tabanında 1980 yılından 2023 yılına kadar mevcut olan çalışmaların yıllara göre dağılımı Şekil 1’de gösterilmektedir. Küreselleşme ile birlikte, ülkeler tarafından ihracata verilen önemin artmasına paralel bir şekilde, yapılan çalışma sayısının da arttığı gözlemlenmektedir. En çok yayın yapılan yıl 207 adet ile 2022 olmakla birlikte, 2023 yılının ilk 9 ayında yapılan 131 adet çalışma dikkate alındığında 2023 yılında da önemli miktarda yayın yapılacağı söylenebilir.

Şekil 2. Çalışmaların WoS Kategorilerine Göre Dağılımı

Şekil 2’de çalışmaların WoS veri tabanında kategorik olarak sınıflamasına göre, hangi alanlarda yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda 34 farklı alanda çalışma yapılmış olmakla birlikte, ilk 10 sırada yer alan çalışmalar incelendiğinde büyük çoğunluğunun İşletme (948 adet), Ekonomi (882 adet) ve Yönetim (545 adet) alanlarında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle ihracat performansı konusundaki çalışmaların ağırlıklı olarak İşletme ve Ekonomi alanlarında gerçekleştirildiği söylenebilir.

Şekil 3. Çalışmaların Ükelere Göre Dağılımı

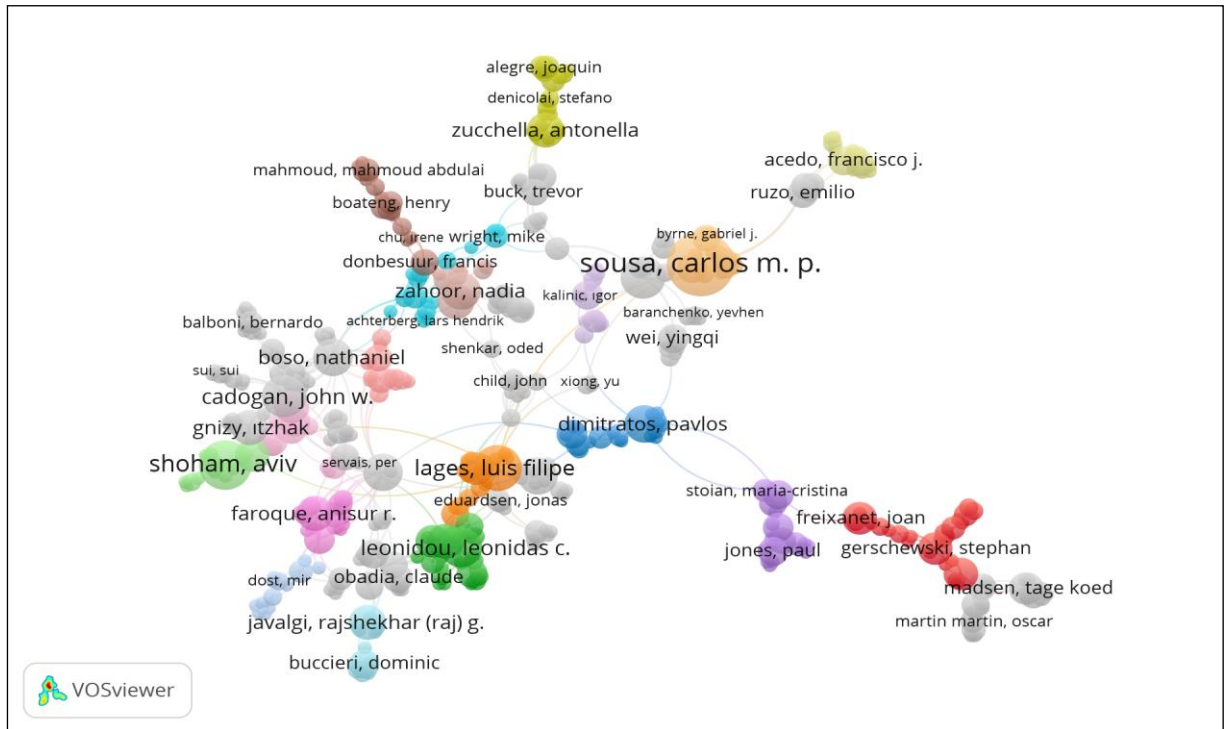
Yukarıda Şekil 3’de WoS veritabanındaki çalışmaların ülkelere göre dağılımında ilk 10 ülke sıralaması ve sayıları görülmektedir. En çok yayın yapılan ülkenin 368 yayınlı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olduğu, ikinci sırada 314 yayınlı İngiltere ve üçüncü sırada 211 yayınlı Çin

bulunduğu görülmektedir. Bunu takiben dokuzuncu sırada 95 yayın ile Portekiz, onuncu sırada ise 91 yayın ile Almanya bulunmaktadır. Şekildeki verilere ek olarak Türkiye'nin bu sıralamadaki yerine bakıldığında 72 adet çalışma ile 13. sırada olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Ortak Yazar Analizine Göre İlk 10 Yazar

Yazarlar	Çalışma Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
sousa, carlos m. p.	23	1224	36
shoham, aviv	14	471	21
lages, luis filipe	12	849	22
cieslik, andrzej	12	104	21
rua, orlando lima	12	155	13
cadogan, john w.	10	467	30
he, xinming	10	467	19
leonidou, leonidas c.	9	606	23
michalek, jan jakub	9	75	15
crick, james m.	9	208	8

VOSviewer programında kapsayıcı olabilmek için analize girilirken yazarların en az bir atıf ve makalesinin olmasına dair sınır koyulduktan sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar Tablo 1'de ve Şekil 4'de sunulmuştur. Tablo 1'deki veriler, yazarların WoS veritabanında yayınladıkları çalışma sayısına göre sıralandıktan sonra en çok yayın yapan ilk 10 yazara ait çalışma sayısı, atıf sayısı ve bağlantı gücü gösterilmiştir. Buna göre tablodaki yazarların tamamının 9'dan fazla çalışması bulunmakla birlikte 23 adet yayın ile en çok çalışma yapan yazarın "Sousa carlos m. p." olduğu tespit edilmiştir.

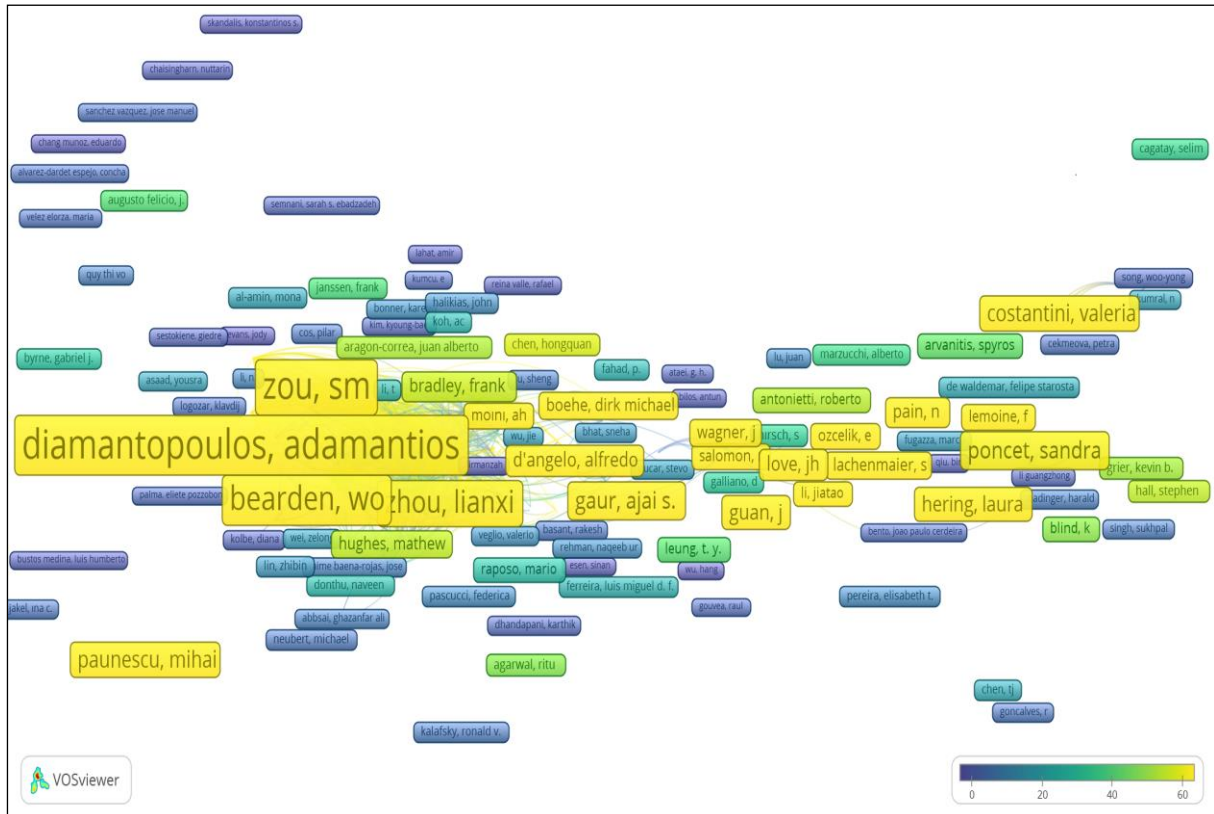
Şekil 4. Ortak Yazar Analizine Göre Ağ Haritası

Şekil 4’te ise ihracat performansı konusunda çalışan yazarların, ortak çalışma yürütmesi durumundaki ilişkilerini ortaya koyan ağ haritası görülmektedir. Yayınlanan çalışma sayısı ile baloncukların büyüklüğü doğru orantılıdır. Aynı zamanda renkler ve oklar birlikte çalışma yapan yazarlar arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre ortak çalışma yürütme açısından kümelenmelerin, “Sousa, Carlos m.p.”, ”Shoham, aviv”, “Iages, Luis Filipe” ve “Leonidou, Leonidas c.” etrafında yoğunlaştığı görülmektedir.

VOSviewer programında yazarların en az bir atıf ve makalesinin olmasına dair sınır koyulduktan sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar Tablo 2’de ve Şekil 5’te sunulmuştur.

Tablo 2. Yazar Atıf Analizine Göre İlk 10 Yazar

Yazarlar	Çalışma Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
diamantopoulos, adamantios	5	1861	368
siguaw, judy a.	1	1726	52
zou, sm	4	1603	1924
katsikeas, cs	6	1576	2294
sousa, carlos m. p.	23	1224	2610
bearden, wo	1	1172	166
jayachandran, s	1	1172	166
kirca, ah	1	1172	166
cavusgil, st	1	1050	1090
morgan, na	3	1035	1496

Şekil 5. Yazar Atf Analizine Göre Katman Haritası

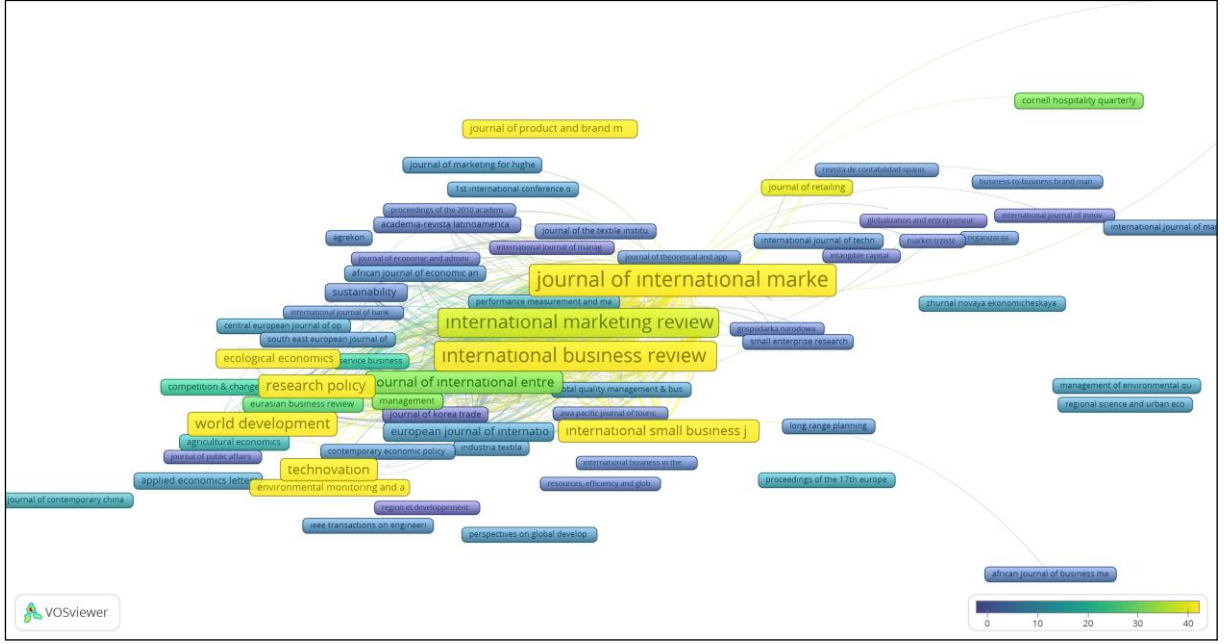
Tablo 2’deki veriler yazarların aldıkları atıfa göre sıralandıktan sonra en çok atıf alan ilk 10 yazarın çalışma sayısı, atıf sayısı ve bağlantı gücü gösterilmiştir. Buna göre tablodaki yazarların tamamının binden fazla atıfı bulunmakla birlikte en çok atıf alan yazarın 5 adet çalışma ile “Diamantopoulos, adamantios”, ikinci sırada ise 1 adet çalışma ile “Siguaw, judy a.” olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 5’te ihracat performansı konusunda çalışan yazarların, çalışmaları kapsamında aldıkları atıfların sayısına göre renklendirildiği katman haritası görülmektedir. Yayınlanan çalışma sayısı ile baloncukların büyüklüğü doğru orantılıdır. Katman haritasının değerlendirilmesi sağ alt köşesinde yer alan göstergeye göre yapılmaktadır. Buna göre haritada isimleri koyu maviye doğru giden renklerle gösterilen yazarların atıf sayısının sıfıra yaklaştığı, sarı renkle görülen yazarların ise 60 ve üzerinde atıfının olduğu görülmektedir. Haritada yer alan isimlerin görsel açıdan şekilsel büyüklüğü de yine atıf sayısı ile doğru orantılıdır. Buna göre ilk dikkat çeken isim olan “Diamantopoulos, adamantios” un 60’ın üzerinde atıfa sahip olduğu (Tablo 2’ye göre atıf sayısı 1861) görülmektedir.

Tablo 3. Kaynak Atf Analizine Göre İlk 10 Kaynak

Kaynaklar	Çalışma Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Journal of International Marketing	58	4163	1850
International Business Review	75	3595	1492
International Marketing Review	79	2855	1452
Journal of Marketing	5	2845	738
Journal of International Business Studies	15	2817	637
Journal of World Business	34	2577	827
Journal of Business Research	61	2454	1100
British Journal of Management	7	1823	68
Journal of Small Business Management	17	1375	499
World Development	20	961	107

VOSviewer programında çalışmaların yayınlandıkları yerlerin ya da dergilerin tespiti için en az bir atıf ve makalenin olmasına dair sınır koyulduktan sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar Tablo 3’te ve Şekil 6’da sunulmuştur. Görüldüğü üzere ihracat performansı konusunda en çok atıf alan kaynağın “Journal of International Marketing” dergisi olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Kaynak Atf Analizine Göre Katman Haritası

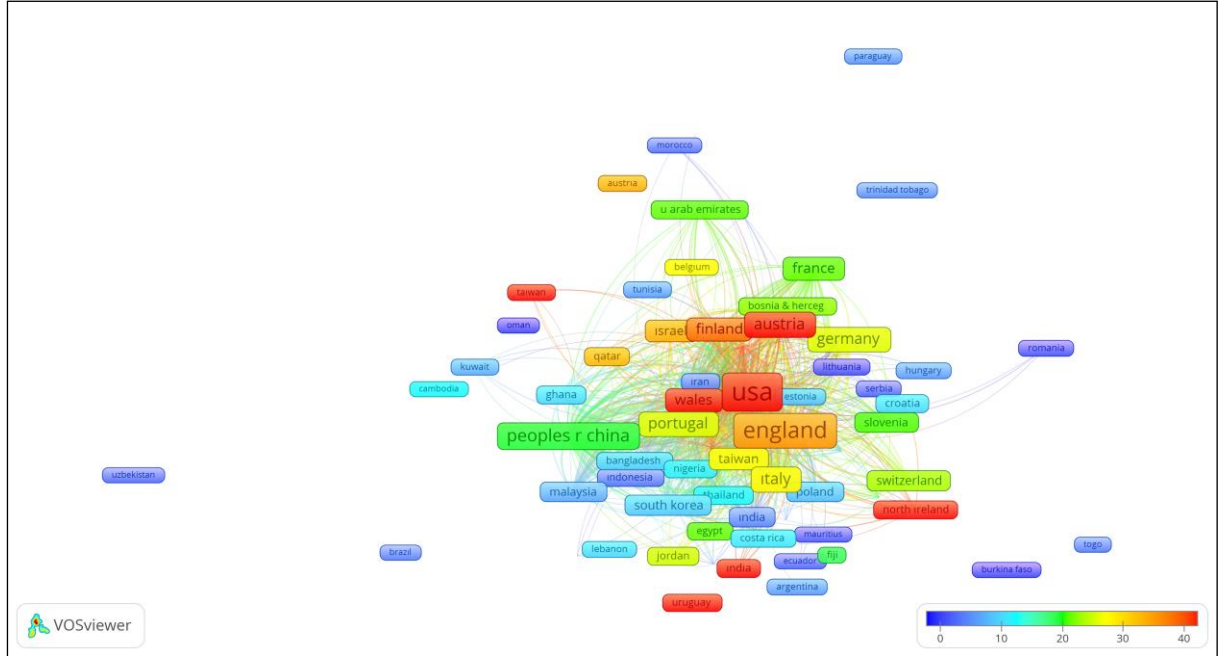
Şekil 6’da ihracat performansı konusundaki çalışmaların yayınlandıkları kaynaklar ya da yerler kapsamında, aldıkları atıfların sayısına göre renklendirildiği katman haritası görülmektedir. Yayın yapılmış olan yerler ya da kaynakların ilk 10 adedi Tablo 3’te gösterilmiş olmak ile birlikte, bu kaynaklara daha kapsamlı göz atmak açısından katman haritasının incelenmesi gerekmektedir. 40 adet ve üzerinde atfı bulunan kaynaklar sarı ile renklendirilmiştir. Koyu olan renk ile temsil edilen kaynaklara, ihracat performansı konusunda verilen atıfların sayısının sıfıra yakın değerler aldığı görülmektedir.

Tablo 4. Ülke Atf Analizine Göre İlk 10 Ülke

Ülkeler	Çalışma Sayısı	Atf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Amerika Birleşik Devletleri	335	15851	7257
İngiltere	305	10396	7320
Çin	211	4088	2671
Avustralya	125	3512	2334
İspanya	170	3238	3154
İtalya	108	2895	1353
Avusturya	36	2876	833
Kanada	67	2535	1810
Portekiz	95	2380	2616
Almanya	89	2246	877

VOSviewer programında, çalışmaların yayınlandıkları yerlerin ya da dergilerin tespiti için en az bir atf ve makalenin olmasına dair sınır koyulduktan sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar Tablo 4’te ve Şekil 7’de sunulmuştur. Tablo 4’te görüldüğü üzere ihracat performansı konusunda 15.851 adet atf ile en çok atf alan ülkenin “Amerika Birleşik Devletleri” olduğu ve hemen arkasında

ise 10.396 atıf ile “İngiltere”nin yer aldığı görülmektedir. 117 ülke içinde sıralamada 27. olması nedeniyle tabloda görünmeyen Türkiye'nin ise ihracat performansı konusunda 71 adet çalışması ve 752 adet atıfı bulunmaktadır.

Şekil 7. Ülke Atıf Analizine Göre Katman Haritası

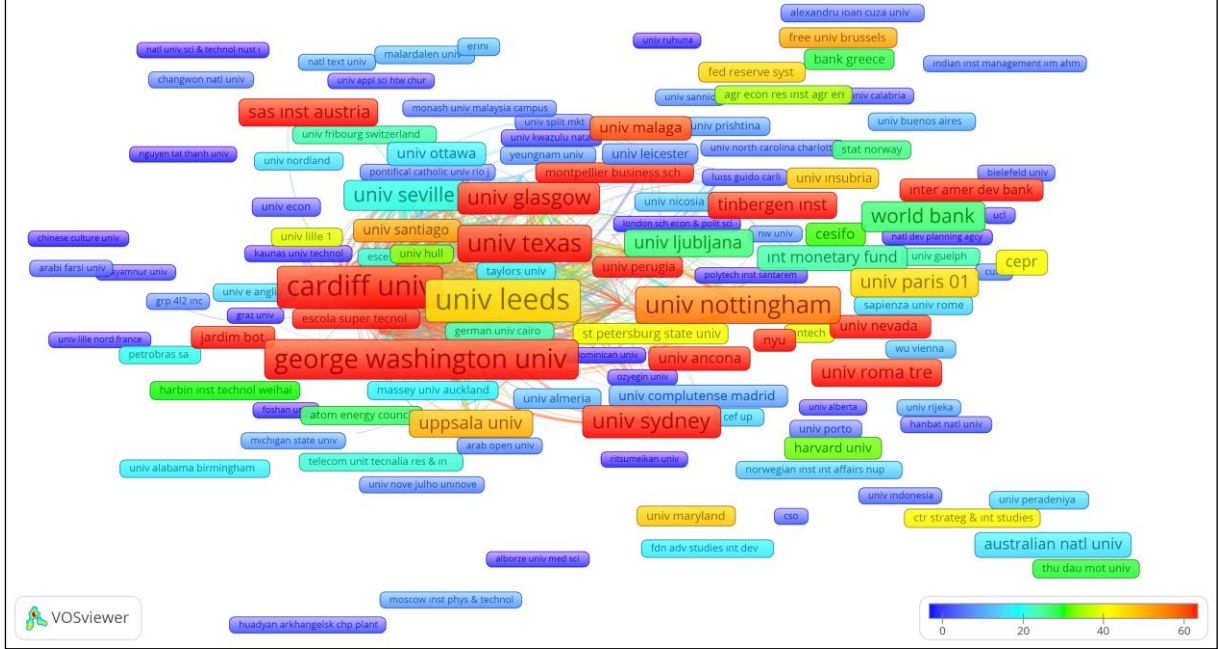
Çalışmaların ülkelere göre dağılımının atıf sayıları açısından renklendirildiği katman haritası Şekil 7’de görülmektedir. Sıralama açısından ilk 10 sıradaki veri Tablo 4’te detaylı verilmiş olmakla birlikte, ülkelerin birbiri ile olan ilişkileri ve atıf sayısını birlikte yansıtmaları bakımından katman haritası bütüncül veriler sunmaktadır. Şeklin sağ alt köşesinde yer alan göstergede belirtildiği üzere 40 adet ve üzerinde atıfı bulunan kaynaklar kırmızı ile renklendirilmiştir. Koyu mavi renk ile temsil edilen kaynakların ise atıf anlamında sıfıra yakın değerler aldığı görülmektedir.

Tablo 5. Kurum Atıf Analizine Göre İlk 10 Kurum

Kurumlar	Çalışma Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Univ. Leeds	45	1994	2455
Univ. Vienna	8	1975	388
Univ. Cyprus	17	1916	1921
Cardiff Univ.	11	1847	2084
Nanyang Technol. Univ.	2	1733	43
George Washington Univ.	3	1620	358
Lappeenranta Univ. Technol.	21	1374	1232
Erasmus Univ.	9	1324	445
Univ. Texas	6	1235	574
Univ. Nottingham	22	1198	830

Kurum atıf analizi için VOSviewer programında, en az bir atıf ve bir makalenin olmasına dair sınır koyulduktan sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar, atıf sayısına göre sıralanarak Tablo

5'te ve Şekil 8'de sunulmuştur. Tablo 5'te görüldüğü üzere ihracat performansı konusunda 1994 adet atıf ile en çok atıf alan kurumun “Leeds Üniversitesi” olduğu ve ikinci sırada ise 1975 atıf ile “Vienna Üniversitesi”nin yer aldığı görülmektedir.

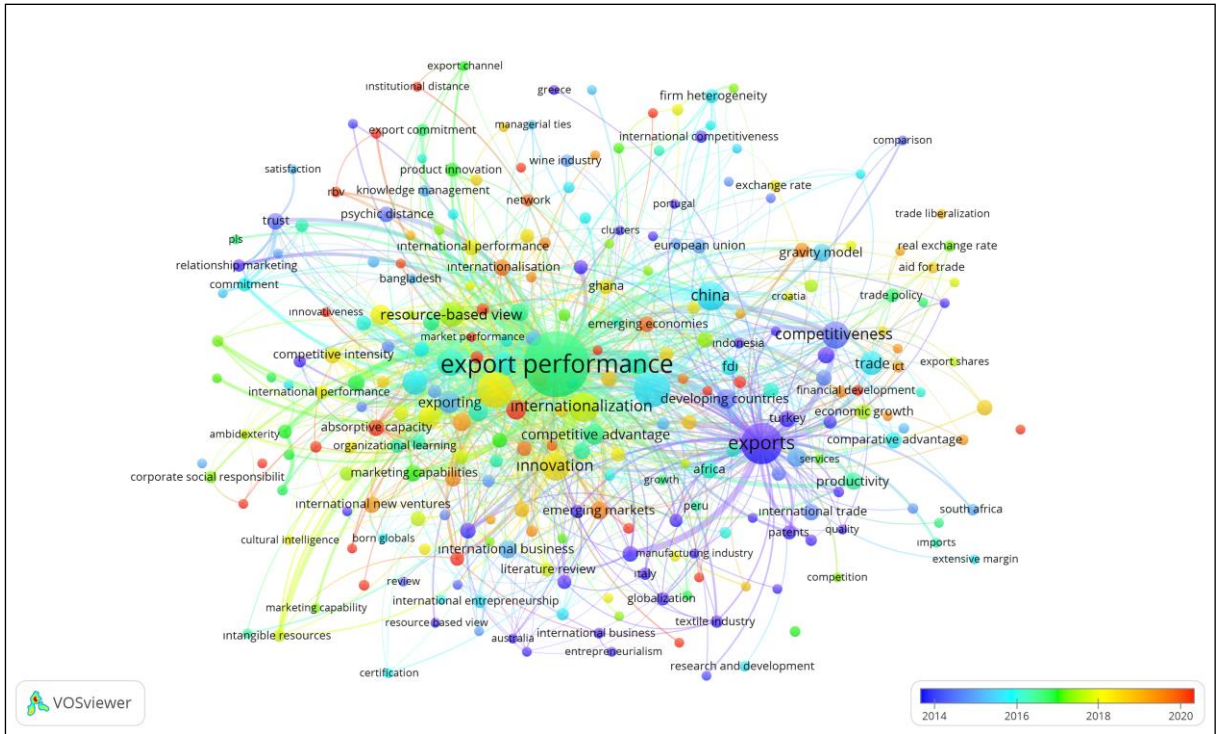
Şekil 8. Kurum Atıf Analizine Göre Katman Haritası

Çalışmaların kurumlara göre dağılımının, atıf sayıları ve ortalama atıf sayısı açısından renklendirildiği katman haritası ise Şekil 8'de görülmektedir. Şeklin sağ alt köşesinde yer alan göstergede belirtildiği üzere 60 adet ve üzerinde atıfı bulunan kurumlar kırmızı ile renklendirilmiştir. Koyu mavi renk ile temsil edilen kurumların ise atıf anlamında sifıra yakın değerler aldığı görülmektedir. Dolayısıyla ihracat performansı konusunda en çok dikkat çeken kurumların “Leeds Üniversitesi”, “Nottingham Üniversitesi”, “Cardiff Üniversitesi” ve “George Washington Üniversitesi” olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Ortak Kelime Analizine Göre En Çok Kullanılan İlk 10 Anahtar Sözcük

Anahtar Kelimeler	Görülme Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Export Performance	577	922
Export/Exports	309	533
SMEs	128	297
Internationalization	81	182
China	76	130
Innovation	67	161
Competitiveness	63	106
Performance	62	125
Market Orientation	51	121
Resource-Based View	49	138

Ortak kelime analizi için VOSviewer programında, standart olarak gelen en az beş adet atıf ve bir makalenin olmasına dair sınır koyulduktan (görsellerin daha anlaşılabilir olması için) sonra program tarafından oluşturulan sonuçlar anahtar kelimelerin görülme sıklığına göre sıralanarak Tablo 6’da ve Şekil 9’da sunulmuştur. Tablo 6’da görüldüğü üzere ihracat performansı konusunda en çok kullanılan anahtar kelimelerin 577 adet ile “İhracat performansı”, 309 adet ile “İhracat”, 128 adet ile “KOBİ’ler”, 81 adet ile “Uluslararasılaşma” olduğu ve devamında ise sırasıyla “Çin”, “Yenilikçilik”, “Rekabetçilik”, “Performans”, “Pazar Odaklılık” ve “Kaynak-Tabanlı Görüş”ün yer aldığı görülmektedir.

Şekil 9. Anahtar Kelime Analizine Göre Katman Haritası

Çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin analizi sonrasında anahtar kelimelerin yıllara göre görülme sıklığı Şekil 9’daki katman haritasında görülmektedir. Şeklin sağ alt köşesinde yer alan göstergede kullanılan anahtar kelimelerin ortalama olarak hangi yıllarda daha çok kullanıldığı VOSviewer tarafından hesaplanarak reklendirilmiştir. Görsel olarak anahtar kelimelere atanan renklerin birbirinden ayrılabilmesi için yıl optimizasyonu program tarafından otomatik olarak gerçekleştirilmiş olup kelimeler arasındaki okların kalınlığı anahtar kelimeler arasındaki bağlantı gücünü göstermektedir. Tabloda dikkat çeken hususlardan birisi ihracat performansı konusunda genel ifadelerle belirtilen mavi renkteki “küreselleşme”, “ihracat” vb. anahtar kelimelerin çoğunlukla 2014 yılları ve öncesinde kullanıldığı görülmektedir. Daraltılmış şekilde spesifik olarak belirtilen ve tabloda kırmızı ile gösterilen “Yenilikçilik”, ”Pazar Performansı”, “Özümleme Kapasitesi” vb. anahtar kelimelerin ise 2020 yılı ve sonrasında yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle yapılacak

çalışmalarda güncel konuların takibi noktasında Şekil 9'da yer alan verilerin kullanılmasının araştırmacılar için yön gösterici olacağı söylenebilir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, ihracat performansı konusunda WoS veritabanında yayınlanmış olan çalışmalar yazar, atıf, dergi, ülke, kurum, dergi ve anahtar kelime gibi başlıklar açısından detaylı olarak bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş ve aralarındaki ilişkilerin bütünsel bir bakış ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 06.09.2023 tarihi itibarı ile WoS veri tabanında “export performance” anahtar kelimesi kullanılarak “tüm alanlar” kapsamında yapılan aramada 2401 adet sonuca ulaşılmıştır. Yayın türüne göre veritabanı sınıflamasında yapılan incelemede; yayınların 1980 ile 2023 yılları arasında farklı disiplinlerden geldiği ve bunlar içerisinde 2.065 adet makale, 248 adet bildiri, 91 adet derleme makale, 72 adet erken görünüm (yayınlanacak çalışma), 2 adet kitap, 54 adet kitap bölümü ve 18 adet editöryal yazıya ulaşılmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaların %39,5'unun İşletme (948 adet), %36,7'sinin Ekonomi (882 adet) ve %18,9'unun Yönetim (545 adet) alanlarında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. En çok yayın yapılan ilk üç ülkenin sırasıyla 368 yayınlı Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 314 yayınlı İngiltere ve 211 yayınlı Çin olduğu, Türkiye'nin ise 72 yayın ile 13. sırada bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sayısına göre yapılan sıralamada ise, birinci sırada 23 adet yayın ve 1224 atıf ile “Sousa Carlos m.p” yer alırken, ikinci sırada 14 adet yayın ve 471 atıf ile “Shoham, Aviv” ve üçüncü sırada 12 adet yayın ve 849 atıf ile “Lages, luis filipe” yer almaktadır. Benzer şekilde ortak çalışma yürütme açısından kümelenmelerin ise “Sousa, Carlos m.p.”, ”Shoham, aviv”, “Lages, luis filipe” ve “Leonidou, leonidas c.” etrafında yoğunlaştığı gözlenmiştir.

Alınan atıf sayısına göre yapılan sıralamada, en çok atıf alan ilk üç yazarın sırasıyla 5 adet çalışma 1861 atıf ile “Diamantopoulos, adamantios”, 1 adet çalışma 1726 atıf ile “Siguaw, judy a.” ve 4 adet çalışma 1603 atıf ile “Zou, sm” olduğu tespit edilmiştir. Bu durum yazar atıf analizindeki harita ile de uyum göstermektedir. Çalışmaların nerede yayınlandığını gösteren ve atıf sayısına göre sıralayarak yapılan kaynak analizine göre ise ihracat performansı konusunda en çok atıf alan kaynakların sırasıyla “Journal of International Marketing”, “International Business Review” ve “International Marketing Review” dergileri olduğu tespit edilmiştir. Ülkelere göre atıf analizinde ise en çok atıf alan ilk 3 ülkenin sırasıyla 15.851 adet atıf ile “Amerika Birleşik Devletleri”, 10.396 atıf ile “İngiltere” ve 4.088 atıf ile Çin olduğu, Türkiye'nin ise 71 adet çalışma ve 752 adet atıf ile 117 ülke içinde 27. yer aldığı saptanmıştır. Kurum atıf analizine göre ise en çok atıf alan ilk 3 kurumun sırasıyla 1.994 adet atıf ile “Leeds Üniversitesi”, 1.975 atıf ile “Vienna Üniversitesi” ve 1.916 atıf ile “Cyprus (Kıbrıs) Üniversitesi” olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ihracat performansı konusunda en çok kullanılan anahtar kelimelerin 577 adet ile “İhracat performansı”, 309 adet ile “İhracat”, 128 adet ile “KOBİ'ler”, 81 adet ile “Uluslararasılaşma” olduğu ve devamında ise sırasıyla “Çin”, “Yenilikçilik”,

“Rekabetçilik”, “Performans”, “Pazar Odaklılık” ve “Kaynak-Tabanlı Görüş”ün yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, anahtar kelimelerin katman haritasına göre “küreselleşme” ve “ihracat” gibi genel ifadelerle belirtilen anahtar kelimelerin ortalama olarak 2014 yılları ve öncesinde kullanıldığı; “Yenilikçilik”, “Pazar Performansı”, “Özümseme Kapasitesi” gibi spesifik anahtar kelimelerin ise ortalama olarak 2020 ve sonrasında yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışma sonuçlarının, ihracat performansı konusunda yapılmış olan çalışmaların genel özelliklerini detaylı olarak göstermesi nedeniyle, bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalar için genel bir bakış ortaya koyarak alanyazına önemli katkılar sunması beklenmektedir. Ayrıca, araştırma kapsamında sadece WoS veritabanının kullanılmış olması nedeniyle bundan sonraki araştırmalarda SCOPUS ve ULAKBİM gibi farklı veritabanlarının da kullanılması önerilmektedir. Son olarak, verilerin analiz edilmesi için farklı yöntemlerin kullanılmasına ek olarak farklı paket programların da (Tableu, R, Bibliometrix, SciMAT, BibExcel vb.) kullanılmasının alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aulakh, P. S., Kotabe, M., & Teegen, H. (2000). Export strategies and performance of firms from emerging economies: Evidence from Brazil, Chile, And Mexico. *Academy of Management Journal*, 43(3), 342-361.
- Avşar, İ. İ., & Serin, Z. V. (2021). Bibliometric analysis of scientific production on international trade and cryptocurrency.
- Aydın, H., Ramazan, S., & Altınok, H. (2021). Lojistik ve faaliyetleri konusunda yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Journal Of Management And Economics Research*, 19(1), 288-303.
- Balta, D., & Cura, F. (2022). uluslararası ticarete lojistik performansın ihracat performansına ve firma performansına etkisi: Konya ilinde bir uygulama. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 17-29.
- Bedlek, P., & Bozyiğit, S. (2022). Uluslararası ticaret ve lojistik ile uluslararası ticaret ve lojistik yönetimi ana bilim dallarında yazılan tezlerin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(1), 236-253.
- Bozdağlıoğlu, E. Y., & Özpınar, Ö. (2011). Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların türkiye'nin ihracat performansına etkilerinin VAR yöntemi ile tahmini. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(3), 39-63.
- Calheiros-Lobo, N., Vasconcelos Ferreira, J., & Au-Yong-Oliveira, M. (2023). SME internationalization and export performance: A systematic review with bibliometric analysis. *Sustainability*, 15(11), 8473.
- Cavusgil, S. T., & Zou, S. (1994). Marketing strategy-performance relationship: An Investigation of the empirical link in export market ventures. *Journal of Marketing*, 58(1), 1-21.
- Çavdar, E. (2020). Lojistik alanındaki lisansüstü tez çalışmalarının sosyal ağ analizi ile incelenmesi. *Turkish Studies-Economy*, 15(3), 1267-1284.
- Duran, G., & Çelikkaya, S. (2019). Türkiye’de Lojistik üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *GÜ İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 3(3), 152-167.
- Erturgut, R., & Alkan, G. (2022). 3PL ve 4PL firmalara ait bibliyometrik analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(83), 1131-1146.
- Erturgut, R., & Altınkurt, T. (2021). Hava lojistiği: Bibliyometrik bir analiz. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 445-467.
- Erturgut, R., & Yılmaz, B. (2020). Afet ve insani yardım lojistiği alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 105-123.
- Gürbüz, G. B., & Sönmez, S. S. (2022). İhracat kredi sigortalılarının bibliyometrik analizi: Web Of Science veri tabanında bir inceleme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 95-121.
- Işık, N., Engeloğlu, Ö., & Karaoğlan, S. (2018). Gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin ihracat performansının Bulanık AHP ve TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3), 113-128 . DOI: 10.18037/ausbd.552531

- İpek, İ. (2019). Organizational learning in exporting: A bibliometric analysis and critical review of the empirical research. *International Business Review*, 28(3), 544-559.
- Jiménez-Almazán, M., Uribe-Toril, J., & Ruiz-Real, J. L. (2020). International trade and sustainability: Bibliometric and cluster analysis. *Sustainability*, 12(17), 6816.
- Korkmaz, H. İ., & Çetinkaya, C., (2019). Post-graduate theses on logistics and supply chain in Turkey: A bibliometric analysis. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18 (1), 479-493
- Küçükçolak, G., & Cura, F. (2022). Dahilde işleme rejimi uygulamalarının ihracat performansına etkisi: Konya ilinde bir araştırma. *Ekev Akademi Dergisi*, (90), 205-224.
- Lacka, E., Chan, H. K., & Wang, X. (2020). Technological advancements and B2B international trade: A bibliometric analysis and review of industrial marketing research. *Industrial Marketing Management*, 88, 1-11.
- Morgan, N. A., Kaleka, A., & Katsikeas, C. S. (2004). Antecedents of export venture performance: A theoretical model and empirical assessment. *Journal of Marketing*, 68(1), 90-108.
- Niebles-Nunez, W., Ramirez, J., & Garcia-Tirado, J. (2022). International trade between colombia and asia in the framework of logistics processes: A bibliometric review. *Journal of Distribution Science*, 20(10), 39-50.
- Olczyk, M. (2016). A systematic retrieval of international competitiveness literature: A bibliometric study. *Eurasian Economic Review*, 6, 429-457.
- Öçal, B. (2023). Türkiye'de konteyner taşımacılığı alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(85), 340-360.
- Sancı, T. (2019). *Uluslararası Tutundurma Stratejileri İle İhracat Performansı Arasındaki İlişkide Rekabet İstihbaratının Düzenleyici Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı. Ankara.
- Savrun, B., & Mutlu, H. M. (2019). Kent lojistiği üzerine bibliyometrik analiz. *Kent Akademisi*, 12(2), 364-386.
- Sharma, P., Rohatgi, S., & Jasuja, D. (2022). Scientific mapping of gravity model of international trade literature: A bibliometric analysis. *Journal of Scientometric Research*, 11(3), 447-457.
- Tian, X., Geng, Y., Sarkis, J., & Zhong, S. (2018). Trends and features of embodied flows associated with international trade based on bibliometric analysis. *Resources, Conservation and Recycling*, 131, 148-157.
- Torlak, Ö., Veysel, K. U. L. A., & Özdemir, Ş. (2007). Türk işletmelerinin ihracat performansı belirleyicileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 103-114.
- Türkoğlu, M., Duran, G., & Yetişen, S. (2022). Türkiye'de E-Ticaret üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 447-460.
- Waltman, L., Van Eck, N. J., & Noyons, E. C. (2010). A unified approach to mapping and clustering of bibliometric networks. *Journal of informetrics*, 4(4), 629-635.
- WTO, (2023). Dünya Mal Ticareti. <https://stats.wto.org/>. Erişim Tarihi: 12.09.2023
- Yorulmaz, M., & Baykan, Y. (2022). Türkiye'de liman işletmeciliği alanında yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Maritime Transport and Logistics*, 3(2), 98-111.

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

TÜKENMİŞLİĞİN İŞTEN AYRILMA NİYETİNE ETKİSİNDE İŞ YAŞAM DENGESİNİN ARACI ROLÜ: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ

Emine ATALAY¹

Birsen YENER AYDIN²

Emine GÜNDOĞMUŞ³

Fatma Zehra YILDIZ⁴

■ Özet

Bu çalışmada, tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünün incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma evrenini İstanbul Büyükşehir Belediyesindeki beyaz yakalı işgörenler meydana getirmektedir. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılan araştırmada veriler anket yoluyla toplanmıştır ve verilerin analizi IBM SPSS Statistics 25.0 paket programıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov, tanımlayıcı istatistik analizlerin, t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Çalışanlarda tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünün ortaya konması amacıyla bootstrap yöntemini esas alan regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada, İstanbul Büyükşehir Belediye çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin işten ayrılmaya etkisinde iş-yaşam dengesinin aracı etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Belediye çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin azaltılması ve iş-yaşam dengesinin sağlanması için uygun politika ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir. Yine işten ayrılma niyetlerinin azaltılması için tükenmişliğe sebep olan faktörlerin araştırılması ve bunlara yönelik çözümlerin sunulmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışmanın bir diğer amacı değişkenlerin demografik özelliklere göre gösterdiği farklılıkların ortaya konmasıdır. Bu kapsamda yapılan analiz sonucunda; tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengesi; cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılık göstermezken; yaş, medeni durum, çalışma süresi, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk durumuna göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, İşten Ayrılma Niyeti, İş-Yaşam Dengesi, Belediye Çalışanları.

The Mediating Role Of Work-Life Balance In The Effect Of Burnout On Intention To Quit: The Case Of Istanbul Metropolitan Municipality Employees

■ Abstract

This study aims to examine the mediating role of work life balance in the effect of burnout on turnover intention. The study population consists of white-collar employees in Istanbul Metropolitan Municipality. Convenience sampling method was used in the study and the data were collected through a questionnaire and the data were analysed with IBM SPSS Statistics 25.0 package programme. Kolmogorov-Smirnov, descriptive statistical analyses, t-test and one-way analysis of variance were used in data analysis. Regression analysis based on the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, emineatalay@tarsus.edu.tr, ORCID: 0009-0006-6302-8918.

² Dr., İstanbul Büyükşehir Belediyesi, birsenaydin@beylikduzu.istanbul, ORCID: 0000-0002-6395-0252.

³ Arş. Gör. Dr., Medipol Üniversitesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, egundogmus@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5278-8694.

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, zehrayildiz@tarsus.edu.tr, ORCID: 000-0002-0631-6589.

bootstrap method was performed in order to reveal the mediating role of work-life balance in the effect of burnout on turnover intention. The study revealed that work-life balance has a mediating effect on the effect of burnout levels of Istanbul Metropolitan Municipality employees on turnover intention. It is necessary to develop appropriate policies and practices to reduce burnout levels of municipality employees and to ensure work-life balance. Again, it is thought that it will be useful to investigate the factors that cause burnout and to offer solutions for them in order to reduce turnover intentions. In addition, another aim of the study is to reveal the differences of variables according to demographic characteristics. As a result of the analyses conducted in this context, it was found that burnout, turnover intention and work-life balance did not differ according to gender and educational status, whereas they differed according to age, marital status, working time, working style, income status, income adequacy status and children status.

Keywords: Burnout, Turnover İntention, Work-Life Balance, Municipal Employees.

GİRİŞ

Tükenmişlik, günümüzün hızla değişen iş dünyasında sıkça karşılaşılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun, çalışanların işten ayrılmaya yönelik kararlarını etkileme düzeylerine ilişkin giderek artan bir ilgi bulunmaktadır. İş yaşamındaki zorluklar, yoğun rekabet ve yüksek beklentiler, bireylerin tükenmişlik hissine kapılmasına ve sonuç olarak işten ayrılma eğilimini artırmaya neden olabilir. Ancak, tükenmişliğin işten ayrılmaya niyetin etkisinde iş yaşam dengesi kritik bir rol oynayabilir. Bu kapsamda bu çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin işten ayrılma niyetine etkisinde aracı etkisi olduğu düşünülen iş yaşam dengesi çalışılmıştır.

Belediye çalışanlarıyla ilgili alanyazında pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Belediye çalışanlarının duygusal emek algısının tükenmişlik seviyesine etkisi (Örücü ve Uçku, 2020), sesliliğinin örgütsel bağlılık üzerine etkisi (Örücü vd., 2021), duygusal sermayelerinin tükenmişlikle ilişkisi (Tutcu, 2020) gibi çalışmalar örnek olarak verilebilir. Belediye çalışanları, çeşitli hizmetlerin sunulmasından sorumlu olan ve genellikle karmaşık sorunlarla karşılaşan bir kesimi temsil eder. Bu çalışanlar, kamu hizmetlerinin sürdürülmesi adına karşılanması güç taleplerle karşılaşabilirler. Yoğun iş temposu, sınırlı kaynaklar ve sürekli değişen öncelikler gibi faktörler, belediye çalışanlarının tükenmişlik riskini artırabilir. Bu noktada, iş yaşam dengesinin önemi ortaya çıkar. İş yaşam dengesi, işgörenlerin iş yaşamı ve özel hayatları arasında denge kurmasını amaçlar. İyi bir iş yaşam dengesi, çalışanların tükenmişliği önlemelerine yardımcı olabilir ve dolayısıyla işten ayrılma isteğini azaltabilir. Belediye çalışanları gibi kamu sektöründe görev yapan bireyler için, iş yaşam dengesi özellikle kritiktir (Robbins, 2013: 20).

Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada, literatürde son zamanlarda sıklıkla çalışılmaya başlanan tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengesi değişkenleri çalışma kapsamında ele alınmıştır. Tükenmişliğin işten ayrılma niyetine etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünün incelenmesi çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerinde etkisi olduğu ve bu etkiye iş yaşam dengesinin aracılık ettiği varsayılmaktadır. Bu kapsamda araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile aracılık etkisinin ne düzeyde olduğu da ortaya konmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda ilgili literatürde tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünü ele alan çalışmaların kısıtlı olması araştırmanın önemini artırmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediye çalışanları örneği, kamu sektörünün dinamiklerini ve iş yaşam dengesinin etkilerini daha iyi gözlemlenmesine olanak tanıyacaktır. Bu araştırma, işverenlerin çalışanların tükenmişlik riskini azaltma ve dolayısıyla işten ayrılma oranlarını düşürme konusundaki stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengesi ile ilgili açıklamalar ve literatüre yer verilmiştir. Yöntem bölümünde araştırmanın anakütlesi, veri toplama ve analiz yöntemleri ifade edilmiştir. Bulgular bölümünde ise yapılan analizler açıklamaları ile birlikte sunulmuştur. Sonuç ve değerlendirme bölümüyle çalışma sonlandırılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tükenmişlik, ilgili literatürde ilk olarak ruhsal sıkıntı olarak geçmiştir. Sıkıntı hallerine ilişkin problemlerin artması ile birlikte ulusal ve uluslararası alanda birçok araştırmacı tarafından konu çalışılmaya başlanmıştır (Bakker vd., 2002). Maslach ve Jackson (1981), tarafından tükenmişlik ölçeğinin geliştirilmesi ile birlikte tükenmişliğin alt boyutları ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiler de incelenmeye başlanmıştır. Maslach ve Jackson'ın (1981: 99-113), çalışmasında tükenmişlik üç boyutta ele alınmıştır. Bunlardan ilki duygusal tükenme, ikincisi duyarsızlaşma ve sonuncusu kişisel başarı hissinde düşmedir. Duygusal tükenme, tükenmişliğin bireysel boyutu olmakla birlikte, bireyin şu an içerisinde olduğu uyumsuzluk durumu şeklinde yorumlanmıştır (Maslach vd., 2001: 402-403). Diğer boyut olan duyarsızlaşma, çalışanın işine karşı tepkisizleşmesi şeklinde değerlendirilirken; son boyut olan kişisel başarı hissinde azalma ise, çalışanın işyerinde performansındaki düşüklüğü ve çalışanın kendini yetersiz hissetmesi olarak tanımlanabilmektedir (Leiter ve Maslach, 1988).

Çalışmanın değişkenlerinden bir diğeri olan işten ayrılma niyeti ise Mobley (1977), tarafından çalışanların kendi istekleri ile çalıştıkları kurumdan ayrılmayı istemelerine sebep olan tutum ve davranışlar olarak ifade edilmiştir. İşten ayrılma, çalışanların işi fiilen bırakmasını ifade ederken; işten ayrılma niyeti örgütten çekilme isteği anlamına gelmektedir (Telli vd., 2012). İşten ayrılma niyetinin işi bırakma davranışı ile sonuçlanması belli bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Bu süreç ise birçok faktörden etkilenmektedir (Hom vd., 1992; 905). Bu faktörler; örgütsel bağlılık, memnuniyet, stres ve çatışma, yöneticilerin çalışanlara karşı tutumları, alternatif iş olanakları, ödüllendirme, cinsiyet, aile ve yaş gibi birçok içsel ve dışsal faktörden oluşmaktadır (Cotton ve Tuttle, 1986: 63-64; Labrague vd., 2017). İşten ayrılma niyeti, çeşitli koşullara göre olumlu ya da olumsuz olarak yorumlanabilmektedir. Çalışanların daha iyi bir iş imkanı elde etmeleri sonucunda işten ayrılma niyetine girmeleri çalışanlar açısından olumlu bir durum iken işletmeler açısından kayıplara neden olduğu için olumsuz bir durum olarak kabul edilmektedir. Özellikle yetenekli çalışanların işten ayrılmaları, yeni alınacak çalışanların işe alım ve eğitimi gibi konularda yeni maliyet kalemlerinin oluşmasına neden olabilmektedir (Kanten, 2014: 14). İşgörenlerin eğitilmesi, işletmeler açısından maliyetli ve zor olduğundan, çalışanların işletmeye değer katacak şekilde yetiştirilmesi uzun uğraşlar gerektirmektedir. Bütün bu uğraşlar, çalışanlar açısından da motivasyon ve dikkat gerektirmektedir. Hem işletme hem de çalışanlar açısından değerlendirildiğinde çalışanların işten ayrılma niyetinde olmaları maliyet ve motivasyon kaybına neden olabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yöneticilerin, çalışanları işten ayrılmaya iten faktörlerin neler olduğunu bulmaları ve bu faktörlere çözüm üretecek stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir (Meier ve Hicklin, 2007: 574). İşten ayrılma niyetinin yüksek olduğu işletmelerde, işgörenlere birtakım eğitimler ve tazminatlar sağlanarak bu olumsuz davranışsal tutumun önüne geçmeye çalışılmaktadır (Matilla, 2006: 41). Bu tarz işyeri uygulamaları sadece işten ayrılma niyeti gibi olumsuz davranışların engellemesini sağlamamakta aynı zamanda çalışanların iş yaşam dengesini kurmalarına yardımcı olmakta ve tükenmişlik düzeylerinin azalmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışanların iş yaşam

dengesine sahip olmaları ile işten ayrılma niyetleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğu yapılan çalışmalarla da desteklenmiştir (Sang vd., 2009; Altay ve Turunç, 2018; Unur vd., 2018: 41; Tumangkeng vd., 2019;). Çalışmada kullanılan bir diğer değişken olan tükenmişlik ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkinin tespiti için yapılan çalışmalarda da tükenmişlik düzeyinin arttıkça işten ayrılma niyetinin de aynı doğrultuda arttığı tespit edilmiştir (Weisberg, 1994; Jackson vd.,1986; Lazaro vd.,1984; Jackson ve Maslach, 1982; Singh vd., 1994; Schaufeli ve Bakker, 2004).

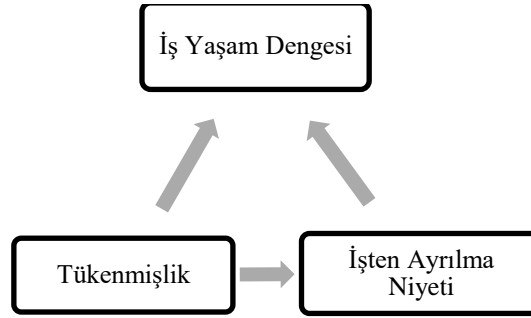
Son olarak iş yaşam dengesi değişkenini tanımlamak gerekirse; “iş” kavramı Türk Dil Kurumuna göre “bir değer oluşturan emek” anlamına gelmektedir. “Yaşam” kavramı “doğumla ölüm arasında yaşanan süre, ömür, hayat” olarak ifade edilirken “denge” kavramı ise “zihinsel ve duygusal uyum, istikrar” olarak açıklanmıştır. Çalışanların iş ve yaşam dengesinde yaşadığı olumsuz durumlar çalışanlarda tatminsizlik, tükenmişlik ve işten ayrılmayı da beraberinde getirmektedir (Netemeyer, vd., 1996). Küresel rekabet koşulları, işgücünün artması gibi faktörlerin oluşması, insan kaynakları profesyonellerini rekabet avantajı sağlamak için çeşitli yöntemlere itmektedir. Bu yöntemlerin başında, örgütün vizyon ve misyonunu destekleyen insan kaynakları stratejileri için odak gruplar, anketler ve çeşitli araştırma yöntemleriyle çalışanların taleplerinin tespit edilmesi gelmektedir. Bunun altında yatan sebep ise çalışanların iş yaşam dengesi ile ilgili beklentilerinin işletmeler açısından taşıdığı önemdir. Bu kapsamda, çalışanların beklentileri ile insan kaynakları stratejileri karşılaştırılıp uyumlu hale getirilmeli, iş yaşam dengesini destekleyen sosyal haklar sunulmalıdır (Guest, 2002). Çalışanların iş yaşam dengesini sağlayan istihdam uygulamaları, çalışanların işteki performanslarını yükseltmekte, kişisel ve aile yaşamlarında başarılı olmalarına destek olabilmektedir (Kossek, vd., 2014). İş ve yaşam arasındaki çatışmalarda küresel örgütlerin oluşmasıyla birlikte dünyanın hiç uyumaması yani çalışanların sürekli biçimde çalışmasıyla ilgili problemler rol oynayabilmektedir. Bazı işletmeler, çalışanlarına günün yirmi dört saati telefonlarının ulaşabilir olması şartını dayatabilmektedir. Çalışanın içinde bulunduğu bu tarz çalışma koşulları, ailesine ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere yeterli zamanı ayıramamasına yol açmakta ve işi ile yaşamı arasında denge sağlamasını zorlaştırmaktadır. Çok sayıda çalışan, özel yaşamlarının ihlalden olumsuz etkilenmektedir. Yetenekli çalışanlar, iş yaşam dengesini kurmaya yardımcı olamayan kurumlarından işten çıkma yoluyla ayrılabilirler (Robbins, 2013: 20). Robbins (2013)’e göre, örgütler iş ile yaşam arasındaki dengeyi kurabilmek adına zaman temelli, bilgi temelli, para temelli stratejiler belirleyerek çalışan bağlılığını arttırmaya yönelik politikaları uygulamaktadır. Esnek çalışma, evden çalışma gibi yöntemler zaman temelli stratejileri iken taşınma yardımı, yaşlı bakım uzmanlarından ücretsiz danışmanlık gibi uygulamalar ücret temelli stratejilere örnek olarak verilebilir. Çalışan ebeveynler için çocuk bakım merkezi ve yaz çocuk kampı gibi doğrudan hizmetlerde bu uygulamalara örnektir (2013: 573). Türkiye’de iş yaşam dengesine yönelik uygulamalara bakıldığında ise izin hakları, bakım hizmetleri ve finansal destek araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Bununla ilgili yasal düzenlemeler, 4857 sayılı İş Kanunu’nda yer almaktadır. İzin haklarına yönelik düzenlemeler; analık izni, hamilelikte kadın işçiye verilen periyodik kontrol izni, süt izni, doğum sonrası

yarı zamanlı çalışma hakkı, doğum sonrası kısmi çalışma hakkı, babalık izni, doğum sonrası ebeveyn ücretsiz izin hakkı, yakınlarının bakımı için refakat izni uygulamalarıdır. Bakım hizmetlerine yönelik düzenlemeler; engelli/yaşlı ve çocuk bakımınıdır. Finansal destek olarak ele alındığında ise emzirme ödeneği, analık halinde iş görmezlik ödeneği, doğum yardımı, yarı zamanlı çalışma ödeneği, devlet memurları için aile yardımı, çocuklar ve engelli bireyler açısından teşvik uygulamaları kanun ile elde edilen kazanımlar olarak görülmektedir (4857 Sayılı İş Kanunu).

2. METEDOLOJİ

2.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Araştırma kapsamında, bir problemle ilgili değişkenler ve durumlar arasındaki ilişkileri tanımlayan model olan; tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmıştır (Kurtuluş, 2006). İlgili literatürde ifade edilen ve yukarıda açıklanan tüm veriler ışığında; araştırma modeli Şekil 1’de verilmiş olup; araştırmanın hipotezleri aşağıda açıklanmıştır:

Şekil 1. Araştırma Modeli

H1. Bireylerin yaşamış olduğu tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisi vardır.

H2. Bireylerin yaşamış olduğu tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolü vardır.

H3. Bireylerin yaşamış oldukları tükenmişlik kategorik verilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4. Bireylerin işten ayrılma niyeti düzeyleri kategorik verilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5. Bireylerin iş yaşam dengesi düzeyleri kategorik verilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

2.2. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmada çalışanların tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengelerinin tanımlanmasına yönelik sorular yöneltilmiştir. Bireylerin sorulan tüm sorulara içtenlikle ve samimi cevap verdikleri araştırmanın varsayımlarındandır. Araştırmada maliyet ve zaman kısıtları nedeniyle sadece tek bir ilden (İstanbul Büyükşehir Belediyesi) verilerin toplanması ve kolayda örnekleme yöntemi kullanılması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

2.3. Ana kütle ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini İstanbul Büyükşehir Belediyesindeki 5000 beyaz yakalı çalışan oluşturmaktadır. Bu doğrultuda örgütteki tüm çalışanlara 01.10.2022-01.11.2022 tarihleri arasında online formatta anket verileri gönderilmiştir. Anketlerden 521 çalışandan geri dönüş alınmıştır. Yapılan anketler incelendiğinde, tüm verilerin eksiksiz bir şekilde tarafımıza ulaştığı görülmüş ve 521 anket cevapları üzerinde analiz yapılmıştır. Araştırma kapsamında, kolayda örnekleme yolu kullanılmış ve bu kapsamda farklı demografik özelliklere sahip bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılanların 285'i kadın (%53,7), 236'sı erkektir (%44,4). Katılımcılardan 190'ı 30 yaşın altında olup (35,8), 256'sı 30 ve 40 yaş arasındadır (%48,2), 72'si 41 ve 50 yaş arasında (%13,6) son olarak, 3 kişi 51 yaş ve üstü grubunda bulunmaktadır (0,6). Katılımcıların 289'u evli (%54,4), 232'si bekadır (%43,7). Araştırmaya katılanların 2'si ilköğretim ve ortaokul mezunu (0,4), 106'sı lise mezunu (%20,0), 162'si önlisans mezunu (%30,5), 214'ü lisans mezunu (%40,3), 37'si ise lisansüstü ve doktora mezunudur (%7,0). Katılımcıların 51'i bu örgütte 1 yılda az süredir çalışmakta (%9,6), 161'i 1-4 yıldır bu işyerinde çalışmakta (%30,3), 160'ı 4-7 yıldır bu işyerinde çalışmakta (%30,1), 149'u 7 yıl ve daha uzun süredir bu işyerinde çalışmaktadır (%28,1). Araştırmaya katılanların 157'si tam zamanlı çalışmakta (%29,7), 2'si yarı zamanlı çalışmakta (0,4), 240'ı vardiyalı çalışmakta (%45,2), 51'i uzaktan çalışmakta (%9,6), 71'i ise hem vardiyalı hem uzaktan çalışmaktadır (%13,4). Araştırmaya katılanların gelir durumları; 44 kişi 5001-7000 arası, 154 kişi 7001-9000 arası, 237 kişi 9001-11000 arası, 86 kişi 11000 ve üstündedir. Araştırmaya katılanların gelirlerinin yeterlilik durumu; 212 kişi yetersiz (%39,9), 251 kişi kısmen yeterli (%47,3), 58 kişi yeterli (%10,9) şeklinde dağılmaktadır. Araştırmaya katılanların çocuk durumlarına bakıldığında; 289 kişinin çocuğu yok (%54,4), 202 kişinin 1-2 çocuğu (%38,0), 30 kişinin ise 2'den fazla çocuğu (%5,6) bulunmaktadır (Bakınız Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Değişkenler	Frekans	Yüzde (%)	Değişkenler	Frekans	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>			<i>Çalışma Şekli</i>		
Kadın	285	53.7	Tam zamanlı	157	29.6
Erkek	236	44.4	Yarı zamanlı	2	.4
<i>Yaş</i>			Vardiyalı	240	45.2
30'dan az	190	35.8	Uzaktan	51	9.6
30-40	256	48.2	Hem vardiyalı hem uzaktan	71	13.4
41-50	72	13.6	<i>Gelir Durumu</i>		
51 ve üzeri	3	.6	5001-7000 arası	44	10.2
<i>Medeni Hal</i>			7001-9000 arası	154	29.0
Evli	289	54.4	9001-11000 arası	237	44.6
Bekar	232	43.7	11000 ve üstü	86	16.2
<i>Eğitim Durumu</i>			<i>Gelir Yeterli Mi</i>		
İlk ve ortaokul	2	.4	Yetersiz	212	39.9
Lise	106	20.0	Kısmen yeterli	251	47.3
Önlisans	162	30.5			

Lisans	214	40.3	Yeterli	58	10.9
Yüksek lisans ve üstü	37	7.0	<i>Çocuk Durumu</i>		
<i>Kaç Yıldır Bu İş Yerinde</i>			Yok	289	54.4
1 yıldan az	51	9.6	1-2	202	38.0
1-4 yıl	161	30.3	2'den fazla	30	5.6
4-7 yıl	160	30.1			
7 yıl ve üzeri	149	28.1			

2.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak anket yönteminden faydalanılmıştır. Anket formu 4 bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde tükenmişliğe ilişkin durumu ortaya koymaya yönelik ölçekten yararlanılmıştır. İkinci bölümde işten ayrılma niyetini belirlemeye yönelik ölçek kullanılmıştır. Üçüncü bölümde iş yaşam dengesinin belirlenmesine yönelik ölçek kullanılmıştır. Dördüncü bölümde ise, araştırmaya katılan yanıtlayıcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular hazırlanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklere bakıldığında; “tükenmişlik ölçeği” olarak, Maslach ve Jackson (1981), tarafından geliştirilen ve Ergin (1992)’in çalışması ile Türkçe’ye uyarlanması yapılan “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” içerisinde yer alan duygusal tükenme soruları kullanılmıştır. Ölçek toplam 22 meydana gelmektedir. Bu 22 ifade içerisinde tükenmişliğin üç boyutu da mevcuttur. Çalışma kapsamında yalnızca duygusal tükenme boyutuna ilişkin 9 ifade kullanılmıştır.

Araştırmada, “işten ayrılma niyeti ölçeği”, Rosin ve Korabik’in (1991) araştırmalarında geliştirmiş oldukları, dört ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Ölçekte bulunan ifadelere verilmiş olan cevaplara bakıldığında, verilen cevaplar 5’li Likert tipindedir. Ölçekte yer alan ifadelerden bir kaçına bakıldığında; “Son zamanlarda işimden ayrılmayı daha sık düşünmeye başladım.” ve “Aktif olarak yeni bir iş arıyorum.” şeklindedir.

Son olarak araştırma kapsamında, “iş yaşam dengesi ölçeği” olarak, Netemeyer ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilmiş olan iş yaşam dengesi ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçesi Yavuz (2018)’un çalışmasından alınarak anket formunda kullanılmıştır. İş-Yaşam Dengesi Ölçeği 5’li likert tipi olarak hazırlanmıştır. Ölçek 10 ifadeden oluşmaktadır. Kullanılan tüm ölçeklerin ifadeleri “1= Kesinlikle Katılmıyorum”, “2= Katılmıyorum”, “3= Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “4= Katılıyorum” ve “5= Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir.

2.5. Veri Analizi

Araştırma sonrasında toplanan tüm veriler, “IBM SPSS Statistics” 25.0 paket programıyla tahlil edilmiştir. Analizde kullanılacak testleri belirlemek amacıyla “Kolmogorov-Smirnov” testi, yapılmıştır. Test sonucunda toplanan verilere normallik analizi yapılmış ve verilerin normal dağıldığı görülmüş böylece parametrik testlerin kullanılabileceği belirlenmiştir. Aynı zamanda, veri analizinde

tanımlayıcı istatistik analizlerle birlikte, Pearson regresyon analizinden faydalanılmıştır. Ayrıca değişkenlerin demografik faktörlere ilişkin farklılıklarının ortaya konması amacıyla t-testi ve tek yönlü varyans (Anova) analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Araştırmanın Değişkenlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiksel analizler yapılmış olup; sonuçlar şu şekildedir; tükenmişlik ölçeğine ait maddelerin aritmetik ortalaması; 2,96 (ss: 0,60), işten ayrılma niyeti ölçeğine ait maddelerin aritmetik ortalaması; 1,86 (ss: 1,21) iş yaşam dengesi ölçeğine ait maddelerin aritmetik ortalamasının 2,21 (ss. 0,98) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırma Değişkenlerinin Ortalamaları

Ölçekler	N	Ortalama	Std. Sapma
Tükenmişlik	521	2.96	0.60
İşten Ayrılma Niyeti	521	1.6	1.21
İş Yaşam Dengesi	521	2.21	0.98

3.2. Regresyon (Etki) Analizi ile İlgili Bulgular

Çalışanlarda tükenmişliğin işten ayrılma niyetindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünün irdelenmesi için regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında bootstrap yöntemi temel alınmıştır. Bootstrap yöntemiyle yapılan analizlerin diğer analiz yöntemlerinden daha güvenilir olduğu ilgili literatürde yer almaktadır (Hayes, 2018). Araştırma kapsamında yapılan analizler, SPSS paket programları içine eklenti olarak kurulan programlarda çalışan “Process” makro analiziyle gerçekleştirilmiştir (Hayes, 2018). Analizler kapsamında bootstrap tekniği ile beşbin (5000) yeniden örneklem seçeneği işaretlenmiştir. Bu teknik ile gerçekleştirilen aracılık etki analizlerinde, çalışma hipotezlerinin desteklenebilmesi için analiz sonucunda edinilen, güven aralığı (CI) değerlerin sıfır (0) değerini kapsamaması gerekmektedir (Gürbüz, 2019: 66). Yapılan regresyon analizine ilişkin tüm sonuçlar Tablo 3’ te verilmektedir:

Tablo 3. Aracılık Testine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları (N= 521)

Sonuç Değişkenleri	M (İş Yaşam Dengesi)			Y (İşten Ayrılma Niyeti)		
	Tahmin Değişkenleri	B	S.H.	B	S.H.	
X (Tükenmişlik)	a	1.0853	0.0543	c'	1.2292	0.0792
M (İş Yaşam Dengesi)	-	-	-	b	0.2051	0.0481
Sabit	im	-1.0853	0.1647	iy	-2.2443	0.1869
		R2=0.4345			R2=0.5416	
		F (1;520)=398.7561;p<0.001			F(2;519)=306.0592; p<0.001	

Tablo 3'e göre, tükenmişliğin işten ayrılma niyetinde dolaylı bir etkisinin olup olmadığı Bootstrap tekniği ile elde edilen güven aralıklarına göre belirlenmiştir. Buna göre tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerinde dolaylı etkisinin anlamlı olduğu, iş yaşam dengesinin tükenmişlik ile işten ayrılma niyeti üzerinde dolaylı etkisinin anlamlı olduğu, dolayısıyla da iş yaşam dengesinin tükenmişlik ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiye aracılık ettiği çalışma kapsamında ortaya konmuştur ($b = 0,2226$, %95 BCA[0,1000, 0,3500]). Bootstrap analizi sonucunda hızlandırılmış güven aralığı ve düzeltilmiş yanlılık değeri (BCA CI) 0 (sıfır) değerini kapsamamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğü (K2), 1112 olup bu değer orta değere yakın bir etki büyüklüğü olduğu söylenebilir.

3.3. Araştırma Değişkenlerinin Demografik Özellikler Açısından Farklılıkları

Çalışanların tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengesinin; cinsiyet, yaş grupları, medeni hal, eğitim, çalışılan yıl, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk sayısına göre farklılık durumlarının ortaya konması çalışma kapsamında ele alınan amaçlardandır. Bu amaç doğrultusunda farklılık analizleri yapılmış; sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. Demografik Özellikler Açısından Tükenmişlik, İşten Ayrılma Niyeti ve İş Yaşam Dengesi Düzeylerine Yönelik Farklılıklar

Değişkenler	Tükenmişlik Ortalamalar	İşten Ayrılma Niyeti		İş Yaşam Dengesi		
		Anlamlılık Değeri (p)	Ortalamalar	Anlamlılık Değeri (p)	Ortalamalar	Anlamlılık Değeri (p)
Cinsiyet		0.987		0.434		0.144
Kadın	2.97		1.82		2.27	
Erkek	2.96		1.90		2.14	
Yaş Grupları		0.000		0.000		0.000
30'dan az	3.13		2.17		2.49	
30-40	2.87		1.70		2.05	
41-50	2.87		1.58		2.09	
51 ve üzeri	2.37		1.50		1.16	
Medeni Hal		0.001		0.000		0.004
Evli	2.88		1.64		2.10	
Bekar	3.06		2.12		2.35	
Eğitim Durumu		0.506		0.659		0.125
İlkokul-Ortaokul	2.34		1.12		1.15	
Lise	2.94		1.76		2.24	
Önlisans	3.01		1.95		2.32	
Lisans	2.95		1.84		2.16	
Yüksek lisans ve üstü	2.96		1.85		1.97	
Kaç Yıldır Bu İş Yerinde		0.000		0.001		0.002
1 yıldan az	2.97		1.77		2.24	
1-4 yıl	3.14		2.18		2.44	
4-7 yıl	2.87		1.73		2.11	
7 yıl ve üzeri	2.88		1.67		2.06	
Çalışma Şekli		0.000		0.000		0.000
Tam zamanlı	2.82		1.68		1.93	
Yarı zamanlı	3.65		3.00		3.35	
Vardiyalı	2.99		1.79		2.28	

Uzaktan	2.97		1.77		2.27
Hem vardiyalı hem uzaktan	3.18		2.49		2.51
Gelir Durumu		0.001		0.001	0.001
5000 ve altı	2.40		1.00		1.40
5001-7000 arası	3.26		2.41		2.71
70001-9000 arası	3.04		2.01		2.31
9001-11000 arası	2.90		1.74		2.12
11000 ve üstü	2.87		1.62		2.05
Gelir Yeterli Mi		0.000		0.000	0.000
Yetersiz	3.19		2.30		2.55
Kısmen yeterli	2.84		1.57		2.06
Yeterli	2.67		1.45		1.62
Çocuk Durumu		0.000		0.000	0.007
Yok	3.06		2.08		2.32
1-2	2.86		1.57		2.12
2'den fazla	2.78		1.65		1.82

Tablo 4 incelendiğinde; tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve iş yaşam dengesi; cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılık göstermezken; yaş, çalışma süresi, medeni durum, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk durumuna göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Buna göre araştırmaya katılan 30 yaş altı katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin diğer tüm yaş gruplarındaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların medeni durumlarına göre değişkenler arası farklılıklara bakıldığında; tükenmişlik düzeylerinin bekar işgörenlerin evlilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların tükenmişlik düzeylerinin çalışılan yıla göre farklılıklarına bakıldığında; 1-4 yıl arası çalışan işgörenlerin; 4-7 yıl ve 7 yıldan uzun süredir çalışanlara göre bir farklılık gösterdiği; 1-4 yıl arası çalışan işgörenlerin tükenmişlik düzeylerinin diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya katılanların tükenmişlik düzeylerinin çalışma şekli bakımından farklılığına bakıldığında hem vardiyalı hem uzaktan çalışan işgörenlerle tam zamanlı çalışan işgörenler arasında anlamlı bir farklılık görülmüş; hem vardiyalı hem uzaktan çalışan işgörenlerin tükenmişlik düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Gelir durumu açısından bakıldığında, gelir durumu yetersiz olanların gelir durumu yeterli ve kısmen yeterli olan katılımcılara göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak, çocuğu olmayanların 1 ve 1'den fazla çocuğu olanlara kıyasla tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

İşten ayrılma niyetinin demografik özelliklere göre farklılık düzeylerine bakıldığında, 30 yaş altı katılımcıların tüm yaş gruplarındaki katılımcılara göre işten ayrılma niyetlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların medeni durumlarına göre değişkenler arası farklılıklara bakıldığında; bekar işgörenlerin evlilere kıyasla işten ayrılma niyetlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların işten ayrılma niyeti düzeylerinin çalışılan yıla göre farklılıklarına bakıldığında; 1-4 yıl arası çalışan

işgörenlerin; 4-7 yıl ve 7 yıldan uzun süredir çalışanlara göre bir farklılık gösterdiği; 1-4 yıl arası çalışan işgörenlerin işten ayrılma niyeti düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Katılımcıların işten ayrılma niyetinin hem vardiyalı hem uzaktan çalışanlarla; tam zamanlı, vardiyalı ve uzaktan çalışanlar arasında bir farklılık olduğu saptanmış; hem uzaktan hem vardiyalı çalışanların işten ayrılma niyetlerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Gelir durumu açısından, geliri yetersiz olanların gelir durumu yeterli ve kısmen yeterli olanlara göre işten ayrılma niyeti düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak, çocuğu olmayanların 1 ve 1'den fazla çocuğu olanlara kıyasla işten ayrılma niyeti düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

İş yaşam dengesinin demografik değişkenler açısından farklılıklarına bakıldığında, 30 yaş altı katılımcıların diğer tüm yaş gruplarındaki katılımcılara göre iş yaşam dengesi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların iş yaşam dengesi düzeylerinin, medeni durumlarına göre farklılıklara bakıldığında; bekar işgörenlerin evlilere kıyasla iş yaşam dengesi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların iş yaşam dengesi düzeylerinin çalışılan yıla göre göstermiş olduğu farklılıklara bakıldığında, 1-4 yıl arası çalışan işgörenlerin 4-7 yıl ve 7 yıldan uzun süredir çalışanlara kıyasla iş yaşam dengesi düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Katılımcıların iş yaşam dengesi düzeyinin çalışma şekillerine göre göstermiş olduğu farklılıklara bakıldığında, tam zamanlı çalışan işgörenlerin, vardiyalı ve hem uzaktan hem vardiyalı çalışanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Gelir durumu yetersiz olanların gelir durumu yeterli ve kısmen yeterli olanlara göre iş yaşam dengesi düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak, çocuğu olmayanların 1 ve 1'den fazla çocuğu olanlara kıyasla iş yaşam dengesi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, tükenmişliğin işten ayrılma niyetine etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Belediye çalışanları, farklı eğitim durumu, pozisyon, çalışma türlerine sahip bir örnekleme temsil etmektedir. Kamu hizmetlerinin sürdürülmesinde önemli rol oynayan belediye çalışanlarının, yoğun iş yükü, sıkı çalışma gibi durumlarla karşı karşıya kalması tükenmişlik düzeyleri, işten ayrılma niyetleri ve iş yaşam dengesi gibi konuları gündeme getirmiştir.

Çalışmanın sonucunda, belediye çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin işten ayrılma niyetine etkisinde iş-yaşam dengesinin aracı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Bir başka ifadeyle, çalışanların tükenmişlik düzeylerinin artması işten ayrılma niyetlerini etkilemekte ve bu süreçte iş-yaşam dengeleri önemli rol oynamaktadır. İlgili literatür incelendiğinde tükenmişlik ile işten ayrılma niyeti arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koyan destekleyici çalışmalar mevcuttur (Polat, 2009; Kervancı, 2013; Onay ve Kılıcı, 2014; Yıldırım vd., 2014; Öztürk vd., 2015; Aydın, Akgemci, 2020). Çalışmanın hipotezlerine bakıldığında; H1. Bireylerin yaşamış olduğu tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisi vardır, hipotezi kabul edilmiştir. H2. Bireylerin yaşamış olduğu tükenmişliğin işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde iş yaşam dengesinin aracı rolü vardır, hipotezi kabul edilmiştir. H3. Bireylerin yaşamış oldukları tükenmişlik kategorik verilere göre anlamlı bir

farklılık göstermektedir, hipotezi tükenmişlik değişkeninin yaş, medeni durum, çalışma süresi, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk durumuna göre farklılık göstermesi sebebiyle kısmen kabul edildi. H4. Bireylerin işten ayrılma niyeti düzeyleri kategorik verilere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir hipotezi, işten ayrılma niyeti değişkeninin cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılık göstermediği; yaş, çalışma süresi, medeni durum, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk durumuna göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu sebeple H4 hipotezi kısmen kabul edilmiştir. Son olarak, H5. Bireylerin iş yaşam dengesi düzeyleri kategorik verilere göre anlamlı farklılık göstermektedir, hipotezi iş yaşam dengesi değişkeninin; cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılık göstermezken; yaş, çalışma süresi, medeni durum, çalışma şekli, gelir durumu, gelirin yeterlilik durumu ve çocuk durumuna göre farklılık göstermesi nedeniyle kısmen kabul edilmiştir.

Belediye çalışanları örneğinde 30 yaş altı çalışanların daha fazla tükenmişlik yaşaması dikkat çekmektedir. Yine yukarıda da bahsedildiği gibi uzaktan çalışmanın tükenmişliği azaltacağı öngörülse de bu çalışmada vardiyalı ve uzaktan çalışanların daha fazla tükenmişlik yaşadığı ifade edilebilir. Bekar çalışanların ise hem tükenmişlik düzeyleri hem de işten ayrılma niyetleri diğer çalışanlara göre daha fazla görünmektedir. Belediye çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin azaltılmasında iş-yaşam dengesinin sağlanmasına yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir. Çalışanların ücretle ilgili beklentileri incelenerek taleplerini karşılayacak iyileştirmelerin yapılması tükenmişlik düzeylerinin azalmasına ve işten ayrılma niyetlerinin düşmesine katkı sağlayabilir. Yine işten ayrılma niyetlerinin azaltılması için tükenmişliğe sebep olan faktörlerin araştırılması ve bunlara yönelik çözümlerin sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altay, M., Turunç, Ö. (2018). İş Yükü, Çalışma Yaşam Kalitesi ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi: Lider-Üye Etkileşiminin ve Örgütsel Bağlılığın Aracılık Rolü. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(17), 191-229.
- Aydın, A. U., & Akgeçici, T. (2020). Tükenmişlik Sendromunun İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri: Bankacılık Sektörü Çalışanları Örneği. *Strategic Public Management Journal*, 6(11), 103-114.
- Bakker, A. B., Demerouti, E., & Schaufeli, W. B. (2002). Validation of the Maslach Burnout Inventory-General Survey: An internet study. *Anxiety, Stress & Coping*, 15(3), 245-260.
- Brotheridge, C. M., & Lee, R. T. (1998). On The Dimensionality of Emotional Labour: Development and Validation Of The Emotional Labour Scale. *Paper presented at the First Conference on Emotions in Organizational Life*, San Diego.
- Cotton, J.L., Tuttle, J.M. (1986). Employee Turnover: A Meta-Analysis and Review with Implications for Research. *Academy of Management Review*, 11(1), 55-70.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını, 22-25 Eylül 1992, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Guest, D. E. (2002). Perspectives On The Study Of Work-Life Balance. *Social Science Information*, 41(2), 255-279.
- Gürbüz, S. (2019). *Sosyal Bilimlerde Aracı, Düzenleyici ve Durumsal Etki Analizleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hayes, A. F. (2018). *The PROCESS Macro For SPSS And SAS (Version 3.0)*.
- Hom, P.W., Caranikas-Walker, F., Prussia, G.E., Grifeth, R.W. (1992). A Meta-Analytical Structural Equations Analysis of a Model of Employee Turnover. *Journal of Applied Psychology*, 77, 890-909.
- Jackson, S.E., Maslach, C. (1982). After-Effects Of Job-Related Stress: Families As Victims. *Journal of Occupational Behaviour*, 3, 63-77.

- Jackson, S.E., Schwab, R.L., Schuler, R.S. (1986). Toward An Understanding Of The Burnout Phenomenon, *Journal of Applied Psychology*, 71, 630-40.
- Kanten P. (2014). İşyeri Nezaketsizliğin Sosyal Kaytarma Davranışı ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerinde ki Etkisinde Duygusal Tükenmenin Aracılık Rolü. *Aksaray Üniversitesi İ.I.B.F. Dergisi*, 6(1), 11-26.
- Kervancı, F. (2013). Tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma (Master's thesis, Niğde Üniversitesi).
- Kossek, E. E., Valcour, M., & Lirio, P. (2014). Organizational Strategies For Promoting Work–Life Balance And Wellbeing. *Work and Wellbeing*, 3, 295-319.
- Labrague, L. J., Mcenroe-Petitte, D. M., Gloe, D., Tsaras, K., Artech, D. L., Maldia, F. (2017). Organizational Politics, Nurses' Stress, Burnout Levels, Turnover Intention and Job Satisfaction. *International Nursing Review*, 64 (1), 109-116.
- Lazaro, C., Shinn, M., & Robinson, P. E. (1984). Burnout, Job Performance, And Job Withdrawal Behaviors. *Journal of Health and Human Resources Administration*, 213-234.
- Leiter, M. P., & Maslach, C. (1988). The Impact Of Interpersonal Environment On Burnout And Organizational Commitment. *Journal Of Organizational Behavior*, 9(4), 297-308.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The Measurement Of Experienced Burnout. *Journal Of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job Burnout. *Annual Review Of Psychology*, 52(1), 397-422.
- Meier, K. J., & Hicklin, A. (2007). Employee Turnover And Organizational Performance: Testing A Hypothesis From Classical Public Administration. *J Public Adm Res Theor* 1(8), 573–590.
- Mobley, W. H., (1977). Intermediate Linkages in the Relationship Between Job Satisfaction and Employee Turnover. *Journal of Applied Psychology*, 62 (2), 237- 240.
- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & Mcmurrian, R. (1996). Development and Validation Of Workfamily Conflict And Family–Work Conflict Scales. *Journal of Applied Psychology*, 81(4), 400- 410.
- Örücü, E., Gizlier, Ö., Onay, G. O. (2021). İşgören Sessizliğinin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Belediye Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 70-85.
- Örücü, E., Uçku I. (2020). Duygusal Emek Algısının Tükenmişlik Seviyesine Etkisi: Bandırma Belediyesi Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *II. International Congress of Human and Social Scienc Researches*, 261-273.
- Öztürk Çiftçi, D., Meriç, E., & Meriç, A. (2015). Örgütsel sessizlik, tükenmişlik ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: ordu ili özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde bir uygulama. *Journal of International Social Research*, 8(41).
- Polat, S. (2009). İlköğretim müfettişlerinin örgütsel bağlılık, mesleki tükenmişlik ve işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişki. *Education Sciences*, 4(3), 1150-1159.
- Robbins, S., Judge, T. A., Millett, B., & Boyle, M. (2013). *Organisational Behaviour*. Pearson Higher Education AU.
- Rosin, H.M. ve Korabik, K. (1991). Workplace Variables, Affective Responses, And Intention To Leave Among Women Managers. *Journal of Occupational Psychology*, 64(4), 317-330.
- Sang, K. J., Ison, S. G., & Dainty, A. R. (2009). The Job Satisfaction Of Uk Architects And Relationships With Work-Life Balance And Turnover Intentions. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 16(3), 288-300.
- Schaufeli, W.B. ve Bakker, A.B. (2004). Job Demands, Job Resources, Amd Their Relationship With Burnout And Engagement: A Multi Sample Study. *Journal of Organizational Study*, 25, 293-315.
- Singh, J., Goolsby, J.R. ve Rhoads, G.K. (1994). Behavioral And Psychological Consequences Of Boundary Spanning Burnout For Customer Service Representatives. *Journal of Marketing Research*, XXXI, 558-569.
- Telli, Eda, Ünsar, A.Sinan, Oğuzhan, Adil (2012). Liderlik Davranış Tarzlarının Çalışanların Örgütsel Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Eğilimleri Üzerine Etkisi: Konuyla İlgili Bir Uygulama. *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 2, 135-150.
- Tumangkeng, E. G., Tumbuan, W. J.andTielung, M. V. (2019). Influence of Work Life Balance andIncome Towards Employee Turnover Intention at Murex Dive Resort Manado. *JournalEMBA: JournalRiset Ekonomi, Manajemen, Bisnis dan Akuntansi*, 7(2).
- Tutcu, A. (2020). Çalışma Hayatında Duygusal Sermaye ve Tükenmişlik İlişkisi: Gaziantep İlindeki Belediye Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 4(3), 713-721.
- Unur, K., Atçıl, D., Şanlı, C. Albayrak, Z. (2018). Ekmek Fırını Çalışanları Üzerine Keşifsel Bir Araştırma: Mersin Örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 2(1), 39-51.
- Weisberg, J. (1994). Measuring Workers Burnout And Intention To Leave. *International Journal of Manpower*, 15(1), 4-14.

- Yavuz, N., Sağlam, M. (2018). İşkolik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkide İş Yaşam Dengesinin Aracılık Rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 922-952, DOI: 10.20491/isarder.2018.556.
- Yıldırım, M. H., Erul, E. E., & Kelebek, P. (2014). Tükenmişlik İle İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişki Banka Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 34-44.
- 4847 sayılı İş Kanunu, <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20130425.pdf>, Erişim tarihi: 4 Ekim 2023.

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

INVESTGATION OF INCONTINENCE AND PROLAPSE KNOWLEDGE LEVELS OF HEALTHCARE STUDENTS

Cansu ŞAHBAZ PİRİNÇÇİ¹
Emine CİHAN²
Muhammed ARCA³

■ Abstract

Incontinence and prolapse are an important health problems in our society. Both health professionals and the society do not have sufficient knowledge about this issues. Our aim in the study is to examine the level of incontinence and prolapse knowledge of intermediate health personnel. 198 university students were included in the study. Physical and demographic characteristics were recorded. Incontinence and prolapse knowledge level was evaluated with the Prolapse and Incontinence Knowledge Questionnaire (PIKQ). While the mean age of the participants was 20.25±1.31 years, 12.1% were male and 87.9% were female. While 55.1% had not heard of incontinence before, 47% had not heard of prolapse before. The mean PIKQ-incontinence knowledge test score was 7.55, the PIKQ prolapse knowledge test score was 5.28, and the total score was 12.83. The PIKQ scores of the students were calculated as 66.6% out of 100, which is the incontinence subscale score of 8. The equivalent of 6 points out of 100, which is the prolapse subscale score, was calculated as 50%. The PIKQ scores of the participants were found to be significantly higher in women, those who had heard of urinary incontinence before and those who had heard of pelvic organ prolapse ($p<0.05$). In this study, measuring the incontinence and pelvic prolapse knowledge levels of health school students, it was determined that the students' knowledge levels on this subject were low.

Keywords: incontinence, knowledge, prolapse, university student

Sağlık Alanında Eğitim Gören Üniversite Öğrencilerinin İnkontinans ve Prolaps Bilgi Düzeylerinin Araştırılması

■ Özet

İdrar kaçırma ve sarkma toplumumuzda önemli bir sağlık sorunudur. Hem sağlık çalışanları hem de toplum bu konuda yeterli bilgiye sahip değildir. Çalışmadaki amacımız ara sağlık personelinin inkontinans ve prolapsus bilgi düzeylerini incelemektir. Çalışmaya 198 üniversite öğrencisi dahil edildi. Fiziksel ve demografik özellikleri kaydedildi. İnkontinans ve prolapsus bilgi düzeyi Prolapsus ve İnkontinans Bilgi Anketi (PIKQ) ile değerlendirildi. Katılımcıların yaş ortalaması 20.25±1.31 yıl iken, %12.1'i erkek %87.9'u kadın idi. %55.1'i daha önce inkontinansı duymamış iken, %47'si ise daha önce prolapsı duymamış idi. PIKQ-inkontinans bilgi testi puanı ortalaması 7.55, PIKQ prolapsus bilgi testi puanı 5.28, toplam puan 12.83 olarak hesaplandı. Öğrencilerin PIKQ puanları idrar kaçırma alt ölçeği puanı olan 8 olan 100 üzerinden %66,6 olarak hesaplandı. Sarkma alt ölçeği puanı olan 100 üzerinden 6 puanın karşılığı %50 olarak hesaplandı. Katılımcıların PIKQ puanları kadınlarda, idrar kaçırmayı daha önce duyanlarda ve pelvik organ prolapsusu duyanlarda anlamlı olarak yüksek bulundu ($p<0,05$). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin inkontinans ve pelvik prolapsus bilgi düzeylerinin ölçüldüğü bu çalışmada öğrencilerin bu konudaki bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: inkontinans, bilgi, prolapsus, üniversite öğrencisi

¹ Dr, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi, cansusahbaz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3921-0721.

² Dr, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Terapi ve Rehabilitasyon, pteminecihan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0699-3771.

³ Dr, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Kliniği, muhammed.arca@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8104-4985.

INTRODUCTION

Urinary incontinence, defined as 'the complaint of any involuntary leakage of urine' (by International Continence Society (ICS)), which increases with age, is more common in women. Especially in the 5th and 8th decades of their life, the incidence peaks. The most common type of urinary incontinence is stress incontinence with 50%. It has been recorded that millions of women around the world live with incontinence (Aoki et al., 2017: 17042). However, it is thought that there are many women who do not apply to health units and are not registered due to cultural, economic and personal reasons. The most commonly diagnosed cause is dysfunction of the bladder and pelvic muscles, which is usually related to pregnancy, childbirth and menopause. Incontinence has become an important issue worldwide in terms of prevalence, continuity of causes and economic impact on countries (Aoki et al., 2017: 17042, Norton and Brubaker, 2006: 57, Minassian et al., 2003: 327).

Another problem that affects women as much as urinary incontinence is pelvic organ prolapses. Although it has increased in recent years, especially in low-income countries, its prevalence cannot be ignored. Diagnostic causes include pelvic floor dysfunction seen after difficult and traumatic vaginal deliveries (Walker et al., 2011: 127). In recent scans, the prevalence of urinary incontinence in Turkey has been determined as 13.8%5, and this rate is not clear for pelvic organ prolapses (Hoedl et al., 2022: 104779). Catheters and absorbent tools/pads are among the methods frequently used in the treatment of urinary incontinence, but the endurance and strength of the pelvic muscles should be increased (Abrams et al., 2018: 2271). In prolapses, even though gynecologists use different interventional and surgical methods, it is still necessary to include the muscles in rehabilitation (Resende et al., 2019: 171, Maher et al., 2019: 229).

The fact that these health problems, which concern women, are not known or directed by the society, causes the problem to increase. The attitude of the health personnel, especially in the health institution, can enable or hinder the patient's access to treatment. In this study, we aimed and hypothesis to measure the knowledge level of intermediate health personnel who can direct patients to professionals and bring them to the literature. Accordingly, our hypothesis is whether students studying in the field of health have knowledge about incontinence and pelvic organ prolapse.

1. METHOD

1.1. Sample

The study was carried out at Selcuk University Health Care Services Vocational School. Before starting the study, ethics committee approval was obtained from the Selcuk University clinical research ethics committee (2022/408). Participation was on a voluntary basis. In the questions created online, the first question was whether they would participate in the study. Those who answered “no” to this question were excluded from the study. Associate degree students (all 1st and 2nd grades) in Selcuk University Health Care Services were included in the study. A total of 230 people were

reached. 32 people who did not want to participate in the study and filled in the questions incompletely were excluded and the study was terminated with 198 people.

1.2. Data Collection Tools

In the form created, physical characteristics (age, height, weight, gender), educational status and class grade (1st, 2nd) were questioned. Participants' incontinence and prolapse knowledge levels were evaluated with the Prolapse and Incontinence Knowledge Questionnaire.

The Prolapse and Incontinence Knowledge Questionnaire (PIKQ) was created by Shah et al. (Shah et al., 2019: 229) to measure the level of incontinence and prolapse knowledge. Turkish validity was performed by Çelenay et al. (Toprak Celenay et al., 2019: 2183). The questionnaire consisted of 2 parts and 24 questions in total. The first part consisted of 12 questions measuring the level of incontinence knowledge, and the second part consisted of 12 questions measuring the level of prolapse knowledge. Each correct answer was scored as 1, while incorrect and I don't know answers were scored as 0. The section score was obtained by summing the answers given to the questions in both sections. The total maximum score of each section could be 12 (Toprak Celenay et al., 2019: 2183). The proportional calculation of the scores of the PIKQ subscales was made over 100 points. The threshold value of knowledge proficiency of the PIKQ was reported as 80% and higher for the UI subscale and 50% and higher for the POP subscale (Shah et al., 2019: 229, Toprak Celenay et al., 2019: 2183). In this study, reported threshold values were used as a reference to determine the adequacy of knowledge levels (Toprak Celenay et al., 2019: 2183).

1.3. Statistical Analysis

Mean, standard deviation, median, minimum and maximum values were used in descriptive statistics, and number and percentage values were used in categorical variables. Data were analyzed with IBM SPSS v.20. In the comparison of the two groups, Independent Samples T- Test was used for those with normal distribution, and Mann Whitney U Test for those who did not show normal distribution. $P < 0.05$ was considered significant.

2. RESULTS

A total of 198 people were included in the study. The average age of the participants was 20.25 years, the average height was 165.12 cm, the average weight was 60.33 kg, and the average BMI was 22.03. While 12.1% of the participants were man, 87.9% were woman. 36.9% of them were studying in the 1st grade, and 63.1% of them were in the 2nd grade. While 44.9% had heard of urinary incontinence before, 55.1% had not. While 53% had heard of organ prolapse before, 47% had not heard of organ prolapse. The physical characteristics of the participants are shown in Table 1.

Table 1. Physical characteristics of the participants.

		X± SD	Median (min-max)
Age (Year)		20.25±1.31	20 (18-23)
Height (cm)		165.12±7.23	164 (150-187)
Weight (kg)		60.33±12.12	58 (40-110)
BMI (kg/cm²)		22.03±3.59	21.37 (14.87-35.27)
	n		%
Gender	Man	24	12.1
	Woman	174	87.9
Class	1. Class	73	36.9
	2. Class	125	63.1
Have You Heard of Incontinence Before?	Yes	89	44.9
	No	109	55.1
Have You Heard of Prolapse Before?	Yes	105	53
	No	93	47

X: mean. SD: Standard Deviation. min: minimum. max: maximum. n: number of participants. %: percent. cm: centimeters. kg: kilograms

The mean PIKQ-incontinence knowledge test score of the participants was calculated as 7.55, and the PIKQ prolapse knowledge test score was calculated as 5.28. Total PIKQ mean score was 12.83. The incontinence and prolapse knowledge levels of the participants are shown in Table 2.

Table 2. Examination of the PIKQ scores of the participants.

	X± SD	Median (min-max)
PIKQ (Incontinence Knowledge test score)	7.55±3.31	8 (0-12)
PIKQ (Prolapse Knowledge test score)	5.28±3.33	6 (0-12)
Total Points	12.83±5.81	14 (0-24)

X: mean. SD: Standard Deviation. min: minimum. max: maximum

The PIKQ scores of the students were calculated as 66.6% out of 100, which is the incontinence subscale score of 8. The equivalent of 6 points out of 100, which is the prolapse subscale score, was calculated as 50%.

While there was a significant difference in the total incontinence and total PIKQ scores in terms of the gender of the participants ($p<0.05$), no significant difference was found in the comparison of the scores according to the classes ($p>0.05$). There was no significant difference in PIKQ scores of individuals under the age of 20 and those over the age of 20 ($p>0.05$). There was no difference between the PIKQ scores of the BMI groups ($p>0.05$). When those who had heard of urinary

incontinence before and those who had not heard of urinary incontinence were compared, there was a significant difference in all PIKQ scores ($p<0.05$). A significant difference was found in total incontinence score and total PIKQ score in the comparison of those who heard of organ prolapse and those who did not ($p<0.05$).

The comparison of the descriptive characteristics of the participants and their PIKQ scores is shown in Table 3.

Table 3. Comparison of participants' introductory characteristics and PIKQ scores

		Total Incontinence Point		Total Prolapse Point		Total Point	
		X±SD	p	X±SD	p	X±SD	p
Gender	Man	4.45±4.18	-3.975	4.29±3.53	1.496	8.75±6.76	-3.238
	Woman	7.97±2.94	0.001*	5.42±3.28	0.135	13.40±5.45	0.001*
Age	18-20	7.64±3.11	-0.418	5.46±3.38	-1.090	13.11±5.96	1.069
	21-23	7.34±3.51	0.676	4.90±3.19	0.276	12.25±5.47	0.285
BMI	<25	7.74±3.18	-1.337	5.38±3.30	-0.822	13.12±5.82	-1.469
	>25	6.76±3.72	0.181	4.89±3.43	0.411	11.66±5.68	0.142
Class	1. Grade	7.49±3.25	-0.230	5.01±3.49	-0.842	12.50±6.00	-0.682
	2. Grade	7.58±3.35	0.818	5.44±3.23	0.400	13.03±5.70	0.495
Hearing Urinary Incontinence Before	Yes	8.73±2.49	-4.336	6.37±3.06	-4.074	15.10±4.88	-4.933
	No	6.58±3.58	0.001*	4.40±3.28	0.001*	10.99±5.87	0.001*
Hearing of Prolapse Before	Yes	8.31±2.67	-2.688	5.66±3.00	-1.373	13.98±4.95	-2.318
	No	6.68±3.73	0.007*	4.86±3.63	0.170	11.54±6.43	0.020*

SD: Standard Deviation, n: number of participants. %: percent. z: Mann Whitney U Test. t: t test. $p<0.05$.

3. DISCUSSION

There are many misconceptions in society about pelvic floor dysfunction. Both patients and healthcare professionals do not have sufficient knowledge and awareness about pelvic floor health. This situation causes increasing socioeconomic burdens in the society and health problems such as incontinence and prolapse. In this study, which measures the incontinence and prolapse knowledge levels of health school students, who will be the health professionals of the future, it was determined that the knowledge level of the students on this subject was low.

In the study, the level of continence knowledge of the students was found to be 66.6%, below the 80% threshold of PIKQ-UI and insufficient. Prolapse knowledge levels were determined at the border of 50% and PIKQ-POP 50% threshold. In the study done by Bailón Queiruga et al. (2022: 659) on female university students, it was determined that the information about pelvic floor disorders was low. The PIKQ-UI score was 60% and the PIKQ-POP score was 43.25%. Yildirim et al. (2020: 170) stated in their study that university students have a moderate awareness of urinary incontinence. In a

study conducted with nursing students in China, students' incontinence knowledge levels were found to be low (Luo et al., 2016:134). Studies show that students' urinary incontinence knowledge level is insufficient and there is a need for informational education.

Researchers found that health science students (69.1%) had better knowledge of Pelvic Floor Disorders than students of other departments (30.9%), but generally university students were less aware of prolapse and incontinence diseases (Bailón et al., 2022: 659). In a study conducted with health workers in Denizli, it was determined that the level of incontinence knowledge of doctors was higher than that of nurses and other auxiliary health personnel (Şimşek and Yağcı, 2022: 77). The lack of knowledge of the students on this subject may be due to the fact that undergraduate clinical courses spend less time on Pelvic Floor Disorders education. Being aware of the Pelvic Floor Disorders of health school students, who will be the health professionals of the future, will prompt them to take preventive measures, detect symptoms, and seek treatment options for incontinence and prolapse.

Yıldırım et al. (2020: 170) reported that male students had better urinary incontinence awareness and health motivation than female students. In our study, a significant difference was observed in total incontinence and total PIKQ scores in terms of genders, and the knowledge level of women was found to be higher than that of men. The idea that incontinence and prolapse problems are more common in women in society affects men's indifference and ignorance about this issue. However, when we look at the literature, we see that the prevalence of urinary incontinence in men is not at a negligible level (Coyne et al., 2012: 88, Sumarsono et al., 2020: 223).

In this study, the incontinence scores of those who had heard of urinary incontinence before and the total PIKQ scores of those who had heard of organ prolapse were found to be higher than those who had never heard of urinary incontinence. In a study conducted in Spain, the level of interest in obtaining specific information about disease and prevention strategies was found to be high, although the rate of those who had previous knowledge about incontinence and prolapse was very low (Bailón et al., 2022: 659). It has been observed that an interactive computer application designed to teach pelvic floor dysfunction in health programs improves the knowledge and attitudes of medical students (Hampton et al., 2010: 601). It is obvious that the clinical training and courses to be given on this subject will increase the awareness of the students.

The study has some limitations. First of all, the numbers of man and woman participants are not equal. There is a need for studies in which the numbers of man and woman are similar. In the study, a survey was applied to a single health department. It can be applied to different health departments to investigate whether there are differences between departments. However, it was only applied to students who received 2 years of health education. It can also be applied to students who have received health education for different years, such as 4 or 6 years.

4. CONCLUSION

More than half of the students had never heard of urinary incontinence, and about half had never heard of prolapse. It was determined that while the students' incontinence knowledge level was low, their prolapse knowledge level was moderate. Being a woman, hearing incontinence and organ prolapse before were the factors affecting the level of prolapse and incontinence knowledge. Since Pelvic Floor Disorders are preventable, they should be considered as a public health problem. Therefore, it is necessary to develop knowledge and awareness in the society and health professionals.

Practical recommendations for future research: The knowledge and attitudes of the students on the subject can be increased, especially in the departments that provide health education, with theoretical courses and clinical applications. Awareness in this field can be increased with promotional stands or project assignments to investigate the incontinence and prolapse levels of individuals in the society. The knowledge level of male students educated in universities should be increased, especially regarding the pathologies that affect the female population. This seems to be mandatory in order to provide correct guidance in the clinic.

REFERENCES

- Abrams, P., Andersson, K. E., Apostolidis, A., Birder, L., Bliss, D., Brubaker, L., Cardozo, L., Castro-Diaz, D., O'Connell, P. R., Cottenden, A., Cotterill, N., de Ridder, D., Dmochowski, R., Dumoulin, C., Fader, M., Fry, C., Goldman, H., Hanno, P., Homma, Y., Khullar, V., Maher, C., Milsom, I., Newman, D., Nijman, R. J. M., Rademakers, K., Robinson, D., Rosier, P., Rovner, E., Salvatore, S., Takeda, M., Wagg, A., Wagner, T., Wein, A. ve members of the committees. (2018). 6th International Consultation on Incontinence. Recommendations of the International Scientific Committee: Evaluation And Treatment Of Urinary Incontinence, Pelvic Organ Prolapse And Faecal Incontinence. *Neurourology and Urodynamics*, 37(7), 2271-2272.
- Aoki, Y., Brown, H. W., Brubaker, L., Cornu, J. N., Daly, J. O. ve Cartwright, R. (2017). Urinary incontinence in women. *Nature Reviews Disease Primers*, 3, 17042.
- Bailón Queiruga, M., Delgado-Morell, A., Peró Garcia, M., Coll Girona, S., Gich Saladich, I. ve Porta Roda, O. (2022). What do female university students know about pelvic floor disorders? A cross-sectional survey. *International Urogynecology Journal*, 33(3), 659-664.
- Coyne, K. S., Kvasz, M., Ireland, A. M., Milsom, I., Kopp, Z. S. ve Chapple, C.R. (2012). Urinary incontinence and its relationship to mental health and health-related quality of life in men and women in Sweden, the United Kingdom, and the United States. *European Urology*, 61(1), 88-95.
- Hampton, B. S. ve Sung, V. W. (2010). Improving medical student knowledge of female pelvic floor dysfunction and anatomy: a randomized trial. *The American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 202(6), 601.e1-601.e6018.
- Hoedl, M., Bauer, S., Eglseer, D., Everink, I., Gordon, A. L., Lohrmann, C., Saka, B., Schols, J. M. G. A. ve Osmancevic, S. (2022). Urinary incontinence prevalence and management in nursing homes in Austria, the Netherlands, Turkey and the United Kingdom: A multi-site, cross-sectional study. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 103, 104779.
- Luo, Y., Parry, M., Huang, Y. J., Wang, X. H. ve He, G.P. (2016). Nursing students' knowledge and attitudes toward urinary incontinence: A cross-sectional survey. *Nurse Education Today*, 40, 134-139.
- Maher, C. F., Baessler, K. K., Barber, M. D., Cheong, C., Consten, E. C. J., Cooper, K. G., Deffieux, X., Dietz, V., Gutman, R. E., van Iersel, J. J., Nager, C. W., Sung, V. W. ve de Tayrac, R. (2019). Surgical management of pelvic organ prolapse. *Climacteric*, 22(3), 229-235.
- Minassian, V. A., Drutz, H. P. ve Al-Badr, A. (2003). Urinary incontinence as a worldwide problem. *The International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 82(3), 327-338.
- Norton, P. ve Brubaker, L. (2006). Urinary incontinence in women. *Lancet*, 367(9504), 57-67.
- Resende, A. P. M., Bernardes, B. T., Stüpp, L., Oliveira, E., Castro, R. A., Girão, M. J. B. C. ve Sartori, M. G. F. (2019). Pelvic floor muscle training is better than hypopressive exercises in pelvic organ prolapse

- treatment: An assessor-blinded randomized controlled trial. *Neurourology and Urodynamics*, 38(1),171-179.
- Shah, A. D., Massagli, M. P., Kohli, N., Rajan, S. S., Braaten, K. P. ve Hoyte, L. (2008). A reliable, valid instrument to assess patient knowledge about urinary incontinence and pelvic organ prolapse. *International Urogynecology Journal and Pelvic Floor Dysfunction*, 19(9), 1283-1289.
- Sumarsono, B., Jong, J. J., Wang, J. Y., Liao, L., Lee, K. S., Yoo, T. K., Liu, S. P. ve Chuang, Y. C. (2020). The prevalence of urinary incontinence in men and women aged 40 years or over in China, Taiwan and South Korea: A cross-sectional, prevalence-based study. *Lower Urinary Tract Symptoms*, 12(3), 223-234.
- Şimşek, Ş. ve Yağcı, N. (2022). Kadın Sağlık Çalışanlarında Üriner İnkontinans ve İnkontinans Bilgi Düzeyinin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 6(1), 77-84.
- Toprak Celenay, S., Coban, O., Sahbaz Pirincci, C., Korkut, Z., Birben, T., Alkan, A. ve Avsar, A.F. (2019). Turkish translation of the Prolapse and Incontinence Knowledge Questionnaire: validity and reliability. *International Urogynecology Journal*, 30(12), 2183-2190.
- Walker, G. J. ve Gunasekera, P. (2011). Pelvic organ prolapse and incontinence in developing countries: review of prevalence and risk factors. *International Urogynecology Journal*, 22(2), 127-135.
- Yıldırım, Ö., Eren, D. Ç., Korkmaz, M. ve Avcı, İ. A. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Üriner İnkontinans Farkındalıkları ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(3),170-177.